בענין ברכת אושר משפר ראשית
וברכת שבועות ואגורתו מלא עולם

ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਰਿਪੋਰਟ

ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਜੂਨ ਤੱਕ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ

ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਮੰਚ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਇਸ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੰਚ ਦੇ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਮੰਚ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ

תוספתא שם: וכן הוא אומר זכור כי תשגיח פעלו. והוא אומר טוב שהוא מגדיל פעלו של בעה"ב ומשורר ומספר בשבחו:

הלכה ב מתני' על הזיקים. כוכבא דשביע והוא היורה כחץ ממקום למקום ואחרון כשבע שהוא יורה וגרלה כמו שהוא פותח הקיצ"ו תבניות הגרלות בשמים כדמות כוכבים ויש להם זכות: הזועות. מזדעזעות ורעידת הארץ: דעמים. קול המהמה בענינים שהם שופכים מים זה לזה ומחמימו"שבתוך הענינים העולה מקיטור הארץ כשנשפכין המים לתוכן פתאום בא הקול והוא הרעש וכמה דתימא לקול תתו המון מים בשמים: ועל הרוחות. שבאים בסערה וזעף ואינם מצוים אלא לפרקים: ברוך שכחו מלא העולם. לפי שאלו גרלים ונשמעים למרחוק ואי בעי מברך עושה מעשה בראשית שכל אלו מעשה בראשית הם כדכתיב ברקים למטר עשה וגו' אבל על ההרים וגבעות וכו' איט מברך כ"א עושה מעשה בראשית דוקא דלא מלי לברוכי עלייהו שכחו מלא עולם שאינן גרלין כ"א כל אחד ואחד במקומו: היס הגדול. יש לוקיטים שמקיף את העולם ומתוך גדלו והשיטתו קבעו ברכה לעצמו ברוך שעשה את היס הגדול: לפרקים. משלשים יום לשלשים יום וכן בהרים ובגבעות וכו' מל' יום לל' יום: על הגשמים. אם יש לו ולאחרים שדות מברך הטוב והמטיב דהכי משמע הטוב לדידיה והמטיב לאחריני ואם יש לו שדה לבדו מברך שהטיבו ואם אין לו שדה כלל אומר מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו וכו': ועל בשורות טובות. שהן מוכות לו ולאחריה הטוב והמטיב ואם הן לו לבדו אומר שהטיבו: **גמ'** מתריעין על הזועות. שהם מפילין הבנינים והורגים מתבנין ומתריעין עליהם: אין עבר ההן זיקא בכסיל. אלו כוכבא דשביע אם עובר הוא במזל כסיל מתריב העולם: והאמן תמיין ליה ועבר ול"ל אי אפשר אלא לו למעלה אלא לו למטה ממנו וגרלה כמו שעבר ואיט כן: חכים אנא בשקקי שמיא. מכיר ויודע אני לשווקי השמים ושביליהן כמו שאני מכיר בשוקא דהכדענא עירי: אלא בשוקא דהכדענא עירי: אלא על שם. דכתיב מי יספר שחקים בחכמה ובחכמתו הבין והסתכל בשבילי השמיא: בעון תרומה ומעשרות. אם אין מפריטין אותן כתיקון ולפי שהן מצוה התלוין בארץ ובדברים מן המקרקעות: אפילו. רוצה הוא להפיל עולמו ולהתריבו ואם סימן רעידת הארץ: כי יגיע גיא הרים אל אל. וסיפיה דקרא ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיה מלך יהודה וזה היה מפני המחלוקת שנערער על הכהונה והיה רוצה להכנס לפנים ולהקטיר קטרת: אין רעש אלא סימן הפסק מלכות אחת: עוד יש בהן. גם בהן עומדן יש איזה לוקח לרפואה: זבוב לירעה. למי שעקצו לירעה כותם זבוב ומניחו עליו: פשפש לעלוקתא. למי שבלע עלוקה מין שרץ רפואתו לכתוב לפשפש ולהשקיתו במים: מתם לחפפי'. מין שמין כותם מתם ומניחו עליו: שבלון. הוא שבלול לימל"ל: לחזיות. הוא מכה על גב היד או גב הרגל: סממית. עכביש לעקיצת עקרב כותם סממית ומניחה עליו: דיו פעם אחת. לכרך על כל היום: מה אנן קיימין אם בטורדין היו אבל פרוסה. ואני עומד בשחרית ומוצא כל אלו לפני. ראה כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא חלוק ללבוש. נזז ולילן וניפם וצבע וטווה וארג כבם ותפר ואח"כ מצא חלוק ללבוש ואני עומד בשחרית ומוצא כל אלו מתוקן לפני. כמה בעלי אומניות משכימים ומעריבים ואני עומד בשחרית ומוצא כל אלו לפני. וכן היה בן זומא אומר אורח רע מהו אומר וכי מה אכלתי משל בעל הבית וכי מה שתיתי משל בעל הבית חתיכה אחת אכלתי לו כום יין שתיתי לו וכל טורח שטרח לא טרח אלא בשביל אשתו וכנין. אבל אורח טוב אומר ברוך בעל הבית זכור בעל הבית לטובה כמה יין הביא לפני כמה חתיכות הביא לפני כמה טורח טרח לפני כל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי. וכן הוא אומר זכור כי תשניא פעלו אשר שוררו אנשים:

הלכה ב מתני' *על הזיקים ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות הוא אומר ברוך שכחו מלא עולם. על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות הוא אומר ברוך עושה בראשית. רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שהוא רואה לפרקים *על הגשמים ועל כשורות טובות הוא אומר ברוך הטוב והמטיב ועל שמועות הרעות הוא אומר ברוך דיין אמת: **גמ'** תני בר קפרא מתריעין על הזועות. *שמואל אמר אין עבר ההן זיקא בכסיל מחריב העולם. מתיבון לשמואל ואנן חמין ליה עבר אמר להון לית איפשר או לעיל מינה או לרע מינה. שמואל אמר הכים אנא בשקקי שמיא כשקקי נהרדעי קרתי. בר מן ההן זיקא לית אנא ידע מה הוא. וכי שמואל עלה לשמים אלא על שם מי יספר שחקים בחכמה. אליהו ז"ל שאל לר' נהוריי מפני מה באין זועות לעולם אמר ליה בעון תרומה ומעשרות. כתוב אחד אומר תמיד עיני ה' אלהיך בה וכתוב אחד המביט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו. הא כיצד יתקיימו שני כתובין הללו בשעה שישראל עושין רצונו של מקום ומוציאין מעשרותיהן כתיקונן תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה ואינה ניזוקת כלום. בשעה שאין ישראל עושין רצונו של מקום ואינן מוציאין מעשרותיהן כתיקונן המביט לארץ ותרעד. אמר ליה בני חייך כך היא סברא דמילתא. אבל כך עיקרו של דבר אלא בשעה שהקב"ה מביט בבתי תטריות ובבתי קרקסיות וישבות כטח ושאנן ושלוה ובית מקדשו חרב הוא אפילון לעולמו להחריבו. הה"ד שאון ישאנו על נוהו. בשביל נויהו. אמר ר' אחא בעון משכב זכר. אמר הקב"ה אתה זיעזעתה איברך על דבר שאינו שלך. חייך שאני מזעזע עולמי על אותו האיש. ורבנן אמרו מפני המחלוקת. ונסתם גיא הרי כי יגיע גיא הרים אל אצל. אמר רבי שמואל אין רעש אלא הפסק מלכות. כמה דאת אמר ותרעש הארץ ותחל. מפני מה כי קמה על בבל מחשבות ה'. אליהו ז"ל שאל לר' נהוריי *מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעולמו. אמר לו לצורך נבראו בשעה שהבריות חוטאין הוא מביט בהן ואמר מה אלו שאין בהן צורך הרי אני מקיימן אלו שיש בהן צורך לכ"ש אמר ליה עוד הן יש בהן צורך זבוב לצירעה פשפש לעלוקתה נחש לחפפת שבלון לחזיות סממית ודיו: **ופיסקא** על הברקים וכו' רבי ירמיה ורבי זעירא בשם רב חסדאי דיו פעם אחת בכל היום. אמר רבי יוסי מה אנן קיימין אם בטורדין דיו פעם

פירוש מבעל ספר חרדים

מראה הפנים

תני כר קפרא מתריעין על הזועות וכ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' תפילה בהל' י"ב וכן על הרעם וכו' והכ"מ כתב דהוא בכלל מפולת שהוכילו תכמים: **עוד** יש כאן טרך וכוב לגיעתא וכו'. וכבכלי פ' המוליא יין דף ס"ו לא קתיב לה דעבשם לשלוקתה וקתיב כתם יתום לנתם:

אם

מעתה אור

מעתיקין

הא דאמרו פעם אחת בברכה לכל היום דוקא אם במודרין הן זה אחר זה כל היום אז די בברכה אחת אבל אם במפסיקין הן שנתפזרו הענניה בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לברך על כל אחת ואחת: מייליה דר' יוסי. ראיה וסייעתא דיליה מן הדא: דתניין. בתוספתא סוף פ"ה היה יושב וכו': אחת. וכן כי אחת ר' אחת ור' חגיגא אמרו גב"כ בשם ר' יוסי הכי: בבית סקיריא. בחדר שמשמיען בו כלי סיפון ושמשיון של הבית ולפעמים יש שם כלים מטוגפים כגון עגינו של מי רגלים וכיוצא ואינו יכול לברך על הרעמים ששמע או על הברקים: יצא. צריך הוא לצאת ולברך: היה יושב בתוך ביתו. כמו שהיה קומטרא: פיסקא על הרוחות. אומר ברוך שכחו מלא עולם. *מתניתא ג בשבאין בזעף אבל שבאים בנחת אומר ברוך עושה בראשית. אמר רבי יהושע בן חנניה בשעה שהרוח יוצא לעולם. הקב"ה משברו בהרים ומרשלו בגבעות. ואומר לו תן דעתך שלא תזיק בריותי. מה טעם °כי רוח מלפני יעטוף. משלהי ליה. כמה דאת אמר °בהתעטף עלי רוחי. כל כך למה. ר' חונא בשם רבי אחא ונשמות אני עשיתי. בשביל נשמות שעשיתי. אמר רבי הונא בשלשה מקומות יצא הרוח שלא במשקל וביקש להחריב את העולם כולו. אחת בימי יונה. ואחת בימי אליהו. ואחת בימי איוב. בימי יונה °ה' הטיל רוח גדולה. בימי איוב °והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר וגומר. בימי אליהו מניין °והנה ה' עובר ורוח גדולה חזק מפרק הרים. אמר רבי יודן בר שלום נימר אותו של איוב בשבילו היה ושל יונה בשבילו היה אין לך אלא של אליהו שהיה קומסיקון. והנה ה' עובר וגו'. ואחר כך רעש ואחר הרעש אש לא באש ה': פיסקא רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול. בזמן שהוא רואה לפרקים. וכמה הוא פרק ד *אחד לשלשים יום. שמעון קמטריא שאל לרבי חייא בר בא בגין דאנא חמר וסליק לירושלים בכל שנה מהו שנקרע. אמר ליה אם ° בתוך שלשים יום אי אתה צריך לקרוע. לאחר שלשים יום צריך אתה לקרוע. רבי חונא שמעון קמטריא בשם רבי שמואל בר נחמן °ויהונתן בן גרשום בן מנשה נון תלוי. אם זכה בן משה ואם לאו בן מנשה. *חבריא בעון קומי רבי שמואל בר נחמן כומר היה לעבודה זרה והאריך ימים. אמר לון על ידי שהיה עינו צרה בעבודה זרה שלו. כיצד היתה עינו רעה בעבודה זרה שלו. דוה בר נש אתא למיקרבה תור או איטר או גדי לעבודה זרה ואמר ליה פייסיה עלי. והוא אמר ליה מה זו מועילה לך. לא רואה ולא שומעת לא אוכלת ולא שותה לא ממיבה ולא מריעה ולא מדברת. אמר ליה חייך ומה נעביד. ואמר ליה אזיל עביד ואייתי לי חד פינך דסולת ואתקין עלוי עשר ביעין ואתקין קומוי והוא אכל מכל מה דאתי ואנא מפיים ליה עלך. מכיון דאזיל ליה דוה אכיל לון. זימנא חדא אתא חד בר פחין אמר ליה כן. אמר ליה אם אין מועילה כלום את מה עביד הבא. אמר ליה בגין חיי. כיון שעמד דוד המלך שלח והביאו *אמר ליה את בן בנו של אותו צדיק ואת עובד עבודה זרה. אמר ליה כך אני מקובל מבית אבי אבא מכור עצמך לעבודה זרה ואל תצטרך לבריות. אמר ליה חס ושלום לא אמר כן אלא מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך ואל תצטרך לבריות. כיון שראה דוד כך שדוא אובד ממון מה עשה העמידו קומום על תיסבריות שלו. הה"ד °ושבואל בן גרשם בן משה נגיד על האוצרות.

שבואל

מראה הפנים

אם כמפסיקין וכו'. כלומר לא תאמרינן דמכבר על כל א' וא' כי אם כמפסיקין וכדמפרש הכא כמים כ"כ כתא"ם ור"ל והעור כבר' בכ"ז וכן לכה דלקמן היה יושב בבית הכסא וכו': היה יושב כתוך ביתו פרוס וכו'. כהת"ם ז"ל כפרקין לא הטמיך אלא הבנית המגדל וכתב מבסמא"ה ליה אם לבו רואה את הפרוה אסור אז מוחר ומפעלה פסקו שאסור בכ"ל ופל זה הפנית לעבות המ"ת כמי' פ"ד וכתב ופליאה בפיני על המאור הגדול אוך פי' כן דת"ב ר"ל למכמי המגדל דהוא מיוחדת דלא שביחת ה"ל למכמי כבלבות עלית לו תלון וסבוב דתבתמיתתיה הנמ' כבוהה דף ו' ע"ב דתמרי' היה יבן כבילה מוליה דתבו בבית ומוליה דתבו דוקא ומה היתה נבוה ר' אסור ופוכ"ר דתהל לא הביב בפסק כמו הטומד על מראה הפנים וכו'. כלומר לא תאמרינן דמכבר על כל א' וא': כי אם כמפסיקין וכדמפרש הכא כמים כ"כ כתא"ם ור"ל והעור כבר' בכ"ז וכן לכה דלקמן היה יושב בבית הכסא וכו': היה יושב כתוך ביתו פרוס וכו'. כהת"ם ז"ל כפרקין לא הטמיך אלא הבנית המגדל וכתב מבסמא"ה ליה אם לבו רואה את הפרוה אסור אז מוחר ומפעלה פסקו שאסור בכ"ל ופל זה הפנית לעבות המ"ת כמי' פ"ד וכתב ופליאה בפיני על המאור הגדול אוך פי' כן דת"ב ר"ל למכמי המגדל דהוא מיוחדת דלא שביחת ה"ל למכמי כבלבות עלית לו תלון וסבוב דתבתמיתתיה הנמ' כבוהה דף ו' ע"ב דתמרי' היה יבן כבילה מוליה דתבו בבית ומוליה דתבו דוקא ומה היתה נבוה ר' אסור ופוכ"ר דתהל לא הביב בפסק כמו הטומד

בבית ומוליה דתבו תון דתלון דבדי דתבו כתר רוכו ותם ותם תיבו נבוה ר' ה"ל כמוליה דתבו תון דתלון פכ"ל ות"ב דבר כרור זה נרם לו שלא רתה אלא כהת"ם כפי הבתתקתו ואלו היה רותה כיבהשלמי דהתן מכפי ליה הפ"ג בכלו ה"ל כתבון לו בעלית בכ"ל המ"ת בזה. הנה פירוש שהיה לו בדבר ברור זה נרם לו שלא רתה אלא בהת"ם כפי הבתתקתו ואלו היה רותה כיבהשלמי דהתן מכפי ליה הפ"ג גם תם היה יושב בבית הכסא וכו' ומוליה דתבו תון דתלון ות"ב מפיקרא חזרא ליה פירוסו וכיהרו דבהי בבית דתבו לפפוקי תם הוית דתלון לו בעלית לפי פירוסו מבוהת רש"י בפסה. ותם דבר הוה דדעת הבפ"ם הוה דתתבר דקי"ל כמ"ד לבו רותה את הפרוה מותר היה אתבר לפרש בך כמו שבבין הרת"ם ז"ל דמפסקת ליה היה נוסת דתמ"ג דתיבת לתמר דלא שדינן דתבו כתר רוכו ות"ב תף בבית מותר דתין דתבו רותה את הפרוה כמו שבתבו הפוסקים שם בין בעלינו פרוס וכן היה בוהת הת"ם לפרש הת"ם דבהת הת"ם דבהת הת"ם דבהת

סימן רכז

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] ברכת זיקים וזועות וברקים ורעמים ורוחות: [ב] ואם צריך לברך על כל אחד ואחד:

א (ג) **על הזיקין והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך** (ס"א באויר) **השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט ועל רעדת הארץ ועל הברקים ועל הרעמים** (ג) **(והוא) [ועל] קול הברה שנשמע בארץ ועל רוחות שנשבו בזעף על כל אחד מאלו אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית ואם ירצה יאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם: ב וכל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך: ג היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור יצא ואם לאו לא יצא:**

סימן רכח

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות וים הגדול:

א (ג) **על ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות** (ב) **אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית כתב הרמב"ם ז"ל על ים הגדול משלשים יום לשלשים יום מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה הים הגדול** (ג) **ואיני יודע למה פוסק כיחיד שרבי יהודה הוא שקובע לו ברכה לעצמו ורבנן פליגי עליה:**

רכז א על הזיקין והוא כמין כוכב וכו' עד מלא עולם. בפרק הרואה (נד.) תנן על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית ובגמרא (נט.) על ההרים ועל הגבעות וכו' אמר כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית ניהו אמר אביי כרוך ומני רבא אמר התם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הכא עושה מעשה בראשית איכא שכחו מלא עולם ליכא ופירש רש"י על ההרים לא מצי לברוכי מלא עולם שאינן במקום אחד אלא כל אחד ואחד במקומו. ודעת הראב"ד בהשגות (פ"י ה"ד) דהא דאמר רבא מברך תרתי שיברך על כל אחד מאותם הדברים שתי ברכות הללו וכן נראה מדברי רש"י אבל התוספות כתבו (ד"ה) רבא אמר התם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית פירוש אומר או האי או האי איזה שירצה וכ"כ הרי"ף (מג:) והרמב"ם (שם) והרא"ש (סי' יג): **וכתבו** התוספות (ד"ה) על הרוחות אומר שכחו וגבורתו מלא עולם. ירושלמי (ברכות פ"ט ה"ב) כשבאין (בזעם) [בזעף] אבל כשבאין בנחת אומר ברוך עושה בראשית (א):

ב וכל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת וכו'. ירושלמי שם אם בטרודין היו פעם אחת ביום ואם במפסיקין צריך לברך על כל פעם ופעם וכתב הרא"ש (שם) פירוש טרודים שלא נתפזרו העבים בתמיים מפסיקין שנתפזרו וכן פירש ה"ר יונה (מג: ד"ה אם בטרודין) בשם רבינו חננאל:

ג היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם וכו'. גם זה ירושלמי שם וכתבו הרא"ש (שם) ז"ל:

רכח א על ימים ונהרות וכו'. משנה בפרק הרואה (נד.): **ומה שתמה** רבינו על הרמב"ם (ברכות פ"י הט"ו) למה פסק כרבי יהודה דאמר דמברך על הים הגדול ברכה בפני עצמו ולא כתנא קמא שלא חילק בין ברכת הים הגדול לברכת שאר ימים יש לומר דאפשר שסובר דרבי יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש דעד כאן לא קאמר תנא קמא דעל הימים מברך עושה מעשה בראשית אלא בשאר ימים אבל בים הגדול מברך ברוך שעשה את הים הגדול. ואח"כ מצאתי להרא"ש שכתב בתשובה (כלל ד סי' ד) ושאלת

דרכי משה

רכז (א) וכן כתב ה"ר יונה ריש פרק הרואה (מב: ד"ה על הזיקים):

פרישה

אם לא ראה האילנות קודם שגדלו הפירות אבל אם ראה אותם ולא מיבן אז מודה לרבינו שאין צריך לברך אחר שגדלו ורבינו מיירי שראה אותן עד שלא גדלו ולא מיבן עליהן ובהא כתב דלא יברך אחר שגדלו שאין הדבר תלוי בראייה ראשונה שהרי גבי שהחיינו אם לא מיבן בראייה ראשונה יכול לברך גם בשנייה וגם אין לחלק שהמרדכי מיירי קודם שגדלו כל צרכן ומה שכתב עד שגדלו הוי ולא עד בכלל שאין משמעות לשון המרדכי כן:

רכז (ג) **על הזיקין [וכו'] היורה כחץ באורך השמים.** ס"א באויר השמים: **ומ"ש רבינו ונמשך אורו כשבט.** רצה לומר שהוא נראה אורך כשבט אורך וכ"כ רש"י בהדיא שם דף נ"ח ע"ב (ד"ה כוכבא דשביט) ז"ל ואורך כשבט שהוא יורה ונראה כמו שפופרת רקיע עכ"ל ואפשר מ"ש בגירסת ספרים שלפנינו באורך השמים זהו כוונתו וק"ל: (ב) **והוא קול הברה** וכו'. צריך לומר ועל קול הברה וכן הגיה ה"ר אברהם פרלגו וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"י (ה"ד) ח"ל ועל קול ההברה שתשמע באלה כמו רחייס גדולים ופירושו שהקול הומה כהמייה קול רחייס גדולים שנשמע קול רעש גדול למרחוק:

רכח (ג) **על ימים ונהרות** וכו'. כתבו התוספות והמרדכי דוקא על מרגניה נהרות הכתובים בתורה כמו תדקל ופרת וכו' מברכין. וכן בהרים דוקא בהרים משובים שיוכרת בהם בטרות ה' מברכין: (ג) **אומר ברוך אתה ה' [אמ"ה] עושה מעשה בראשית.** פירש רש"י (נט. ד"ה על ההרים) שאין יכול לברך עליהן שכתו וגבורתו מלא עולם שאינן במקום אחד אלא כל אחד ואחד במקומו (לשון רש"י זה צריך יישוב ותיקון ובגוסף רש"י שסביב הרי"ף אין שם מיבת במקום אחד ואחי ספיר) ור' יונה (מג. ד"ה על הזיקים) כתב כיון שאין משתנים אלא עומדים כך מבריאת עולם אינו מברך אלא עושה מעשה בראשית ע"כ: (ג) **ואיני יודע למה פוסק כיחיד שרבי יהודא** וכו'. המיב יוסף הביא תשובת הרא"ש דבהדיא כתוב בה שרבי יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי התנא קמא ושתנא קמא מודה שבים

(5)

והדברים האלו אפ"פ שאינו נהנה כשעה שהוא מברך כדי שיעבור לברך מיקום אחר כמו דרך שנה שהולחה לתקנ"ה כמו ברכות התפילה שאפ"פ שאינו מברך אמן לברכות אלו הן נכנסות בתפילה אלו הן נכנסות בתפילה לא תפסו סוף ברכות הנהנין: **ואלו הן הבונה בית חרש** וכו'. מפשט פרק הרואה (ברכות י"ד.) נראה דיש חדש ויקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו ומלבנו בם אומרים אין מברכין אלא על הנולד בלבד. ודע דלאחר דמברר דיש חדש ובני מבינים לבד. ודע דלאחר דמברר דיש חדש ובני מבינים לבד. ודע דלאחר דמברר דיש חדש ובני מבינים ל

ומכל מקום נראה דדוקא להסתכל בו ביומר ולהתענג בצלמו ודמותו אסור, אבל ראיה בעלמא מותר, וכמו שכתוב רש סימן רכ"ט עיין שם ובית יוסף [ד"ה ואסור להסתכל]. ואסור לומר [יא] כמה נאה כותי זה [עטרה זהב כ, ח]

רכז **א** בזעף. ואם נשנו בנתת אומר ברוך עושה מעשה בראשית (תוספות ברכות נט, ח ד"ה על בשם ירושלמי שם פ"ט הלכה ג). ולריך לומר דמכל מקום הוא רוח גדול, רק מה שאינו נושב בזעף, שלא נשמע בכל העולם, וע"ע למה השמיטו הרב בית יוסף. נראה לי דאם שמע רעם וראה ברק כאחד, מברך על שניהם ברכה אחת ברוך עושה מעשה בראשית. אמרינן בגמרא [שם] דזעף אינו מתחיל בלילה, ואינו מנשב שתי שעות כאחת אלא אם כן הפסיק בגחיים: **ב** תוך כדי דיבור. וכגון שלא נגע עדיין במקום הטינופת, [א] ולא עשה צרכיו עדיין, או שיכול ליטול ידיו עיין סוף סימן ד':

רכח **א** הים הגדול. וכל"ח [דברי שמואל פ"ט אות לז] הוכיח שאין מברכין על זה רק על הים אוקיינוס המקיף העולם, ומה שכתב הרב ב"י [ד"ה ומה] בשם תשובת הרא"ש [כלל ד סימן ד] ע"ש, היינו שהשואל שאל אם יברך על הים שעוברים לארץ ישראל, אבל תשובת הרא"ש היתה שלא יברך אלא על אוקיינוס, והיינו אומו שמקיף העולם, והבית ראיה לזה דלא בעולת תמיד [פ"ק ח] שלא עיין שם, וכן הרבינו עובדיה מברטנורא בפירוש המשניות [ברכות פ"ט משנה ב], וכן כתב בתשובות מהר"ש יונה [שי למורא סימן יט]. ובכנסת הגדולה [הגב"י] האריך להליץ בעד הרב בית יוסף ולא עלתה בידו ע"ש. ובספר המרומה סימן רמ"ב כתב שהוא הסובב ארץ איגלרטי"ה כדאיתא בתחלת ספר יוסיפון: **ב** ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשה את הים הגדול. (כן הוא בגמרא ברכות נד, ח וברמב"ם ברכות י, טו): **ג** כמו חדקל ופרת. ובמרדכי [שם רמז רכ] כתוב כמו גיחון ופישון חידקל ופרת, וע"ע מאי כמו דקאמר דהא ליכא אלא חי. ועוד למה לא יברכו על שאר נהרות גדולות שבארצו משאת יחי בראשית, וגם כל הפוסקים כתבו סתמא נהרות ומנא להו לחלק. לכן נראה לי פשוט דכוונתם כמו שכתב הב"י [ד"ה כתב] בשם ה"ר דוד אבודרהם [עמוד שדמן] חה לשון דדוקא נהרות המשונות כגון פרת וחדקל מברך ברכה זו ע"ל כלומר על כל נהרות שהן גדולות כאלו מברך, וכן דעת כל הפוסקים שכתבו סתם נהרות משמע כולהו: **ד** שלא נשתנה. פירוש דבמקום שחפרו ושינו מהלכם אין מברכין

אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכבה לו בעולמו [ב] ואינו מברך עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם:

סימן רכו

הרואה פרחי האילן מה מברך. ובו סעיף אחד:

א [ג] היוצא [א] בימי ניסן [ב] וראה אילנות [א] שמוציאין (א) פרח אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם [ג] [ב] ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה [ד] [ב] ואם איחר לברך עד אחר שנדלו הפירות לא יברך עוד:

סימן רכז

ברכת הזיקים. ובו ג' סעיפים:

א [ג] על הזיקים והוא כמין כוכב היורד בחץ באוך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט ועל רעדת הארץ (א) ועל הברקים ועל הרעמים [ב] ועל רוחות שנשבו **א** בזעף על כל אחד מאלו אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [ג] ואם ירצה יאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (א) שכחו וגבורתו מלא עולם:

ב [ד] כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך:

ג [ה] היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך (ב) ב תוך כדי דיבור (ב) יצא ואם לאו לא יצא:

סימן רכח

ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות. ובו ג' סעיפים:

א [ג] על (א) ימים ונהרות הרים גבעות ומדברות אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [ג] [א] ועל **א** הים (ב) הגדול [ב] והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים [ג] אומר **ב** ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה הים הגדול:

ב [ד] לא על כל הנהרות מברך אלא על ארבעה נהרות דכתיבי בקרא [בראשית ב, יא-יד] **ג** כמו חדקל ופרת [ד] והוא שראה אותם במקום **ד** שלא נשתנה (ג) מהלכם על ידי אדם:

רכז (א) שכחו וגבורתו כו'. בטור כתוב שאם יראה יאמר כן, או יאמר ברוך עושה מעשה בראשית. והמנהג לומר על הרעמים שכחו וגבורתו, ועל הברקים עושה מעשה בראשית. ומיי יודע טעם לזה, אולי שהרעמים מראים כח מה שאין כן בברקים: **ב** (ב) תוך כדי דיבור יצא. בגיר"י, דאין שייך לומר כאן יצא בקמ"ץ, דהא פטור הוא כל שאי אפשר לו, אבל ודאי דקאמר מה יעשה. ופירושו צריך לצאת מעשה ולברך, כיון שאפשר לו לעשות כראוי ולברך בסמוך יעשה כן, ואם אי אפשר לו לצאת ולברך כל כך בסמוך, אינו צריך לצאת בשביל הברכה. ונראה לי דאין השיעור של הברכה תוך כדי דיבור, ואחר שיעור זה לא יברך, דא"כ היה להם לומר שיעור זה על עיקר הדין, דשיעור הברכה בזה הוא תוך כדי דיבור. אבל דודאי אחר שיעור תוך כדי דיבור ג"כ צריך לברך כל שאפשר לו, וכמו שכתוב בשאר ברכות בגון בסימן רכ"ו לענין רואה אילנות, אבל דבאן אמר לענין מיום עליו לצאת מעשה ולמהר לברך, בזה אילקו אם הוה תוך כדי דיבור או לא בגלע"ד: **איתא** בירושלמי פרק עשרה יוחסין [סוף קידושין] ישמעו עניים וישמחו [תהלים לד,ג], אמר רבי בון עתיד אדם ליתן דין וחשבון על שראה מיני מגדים ולא אכל, רבי אלעזר הוה מצמצם פריטי למיכל בהון מכל מילי מדם ע"כ. וכתוב בשבל"ל [סימן שכ] הטעם כדי להרבות בברכות:

עטרת זקנים

רכח א) על ימים ונהרות כו'. ולא לבד בפעם אחד צריך לברך כן, אלא אפילו כל שלשים יום, כן הוא בטור:

הגהות והערות

רכו א) עיין סימן רכ"ה סעיף ג': (גליון מ"א)

ב) בברכי יוסף אות ב כתב דעל דרך האמת שייכא דוקא לימי ניסן:

רכז א) תוקן ע"פ הגליה רנה שם:

ב) עיין סימן רי"ז [סעיף ח] עיין תמיס דעיס סימן ר"מ [כן הוא בתמיס דעיס דפו"ר, ולפנינו הוא בהשגות הראב"ד על הר"ף ברכות מג, ב אות ח]: (גליון מ"א) התמיס דעיס מגיין בדפו"ר בסימן הקודם, אך מהשגות הדברים נראה כי מקומו כאן:

ג) לפנינו כתוב כן בדברי חמודות שם פרט ע אות מא:

הגהות הסמ"ע

רכח פעיף א עשה מעשה בראשית. [ואינו מברך שכחו וגבורתו [וכו'], משום שאינם נראים] בכל העולם, [שכל אחד ע]מד במקומו:

הגהות הסמ"ע

רכו (כשו"ע) היוצא בימי ניסן: אורחא דמלתא נקט, שאז דרך ארצות החמים ללבלב האילנות, והוא הדין בחדש אחר כל שרואה הלבלוב פעם ראשון מברך: (עוד שם) ואם איחר לברך כו' אבל קודם שנדלו הפירות יוכל לברך, ואפילו לא ביכר בשעת ראיה ראשונה, והיינו לדעת רמ"א בסימן רכ"ה בסעיף ג'. אבל לדעת החולקים בסימן רכ"ה וכמו שכתב מ"א שם בס"ק ט', הוא הדין דכאן אין לברך אם לא ביכר בראיה ראשונה. ועיין בטור וב"ח [ד"ה ואם] ופרישה:

רכז (פ"ק א) בזעף כו'. נראה לי דאם שמע כו'. דהא מדינא יכול לברך בין על רעם ובין על ברק עושה מעשה בראשית או שכחו וגבורתו מלא עולם, אלא דהעולם נוהגים לברך על רעמים שכחו וגבורתו מלא עולם, ועל ברק עושה מעשה בראשית. והטעם כתב הט"ז [פ"ק א] שרוצים לברך שני הברכות, ולכן מסתבר יותר לברך שכחו וגבורתו מלא עולם על רעם מעל ברק, שעל ידי רעם נראה יותר גבורתו של הקב"ה מבברק, אבל עושה מעשה בראשית שייך גם ברעם כמו בברק והם שוין זה לזה. א"כ

משבצות זהב

רכו (א) אלא פעם אחת. אע"ג בכל הני דלעיל מברך משלשים לשלשים כאן לא עיין ב"י [ר"ה היוצא] וב"ח [ד"ה היוצא] כי מדרך הטבע יודע מאחר שהתחילו ליגדל להיותן הולכים וגדל וליכא שמחה כי אם בראייה ראשונה. עיין בסימן רכ"ז בט"ז [ס"ק] ב' במה שכתב דכאן שאיחר אפילו הכי כל שלא גדלו מברך י"ל דעדיין השמחה קיימת ושם יבואר אי"ה בזה:

רכז (א) שכחו. עיין ט"ז. לשון הטור כמו המחבר עושה מעשה בראשית קודם ואם ירצו שכחו, ועיין אליה רבה [ס"ק ג] עמד בזה: (ב) תוך. עיין ט"ז. דיצא בקמ"ץ היו"ד, ולומר דאם לאחר כדי דיבור בירך לא יצא ידי ברכה אנוס הוא והיה לו לומר לא יברך גרק וכתו על רעמים ומכל מקום למעט בברכות עדיף. [ומה שכתב דזעף אינו מתמיל בגילה וכו'] סימן לידע שאין זה זעף: ב תוך. עיין מ"ל. ואף מיגא מבית הכפא אע"ג שלא נגע יעול ידיו מכל מקום משום הברכה יכול לברך בלא נטילת ידים כי אין הנטילה רק משום רוח רעה. עשה לרבו ונטל ידיו ושמע ברק יברך [על הברק] קודם [שאומר] א) קודם אשר יגר אליה רבה אות ו':

רכח א הים. עיין מ"ל. וכן כתב בפרישה [אות ג] והגיה בתשובת הרמ"ם. ויש אוקיינוס אף על פי שאקיף כל העולם לא שייך מלא עולם כמו מיקים ועוד דהים אין משמנה מכמות שהיה תחלה עיין אליה רבה [ס"ק א-ב]. ובר"מ פירוש המשניות [ברכות פ"ט משנה ב] כתב אין הלכה כרבי יהודה, ונתבטלו פרק עשירי הלכה ע"ו מהלכות ברכות פסק כרבי יהודה דאין מוקף. ודווקא משלשים לשלשים יום, וכן הרים כן, מה שאין כן דקים מברך כל פעם שמשתנים: ב ברוך אתה ה' כו'. שעשה, עבר, ממעשה בראשית כן הוא בתשובה ברכות ר"ד א' ובר"מ פרק י' מהלכות ברכות [הלכה] ט"ו, וכשו"ע כתב עושה, מיטי, ואיני יודע הפרש בין והרות "עושה" מעשה בראשית מיטי אף על פי שקטעין ועומדים כי בכל רגע עומדים נאמרו, ולמה בים הגדול לא יברך עושה הים הגדול, ול"ע *: ג כמו. עיין מ"ל. דהרות גדולות דווקא והיינו שידוע שהם מימי בראשית אבל והרות שנתהוו אח"כ אין מברך ועיין אליה רבה [ס"ק ו]: ד שלא. עיין מ"ל. ואם ספק אין מברכין, אליה רבה [שם] וע"ע דבתמא לא נתמנה ולאו לברך:

באר היטב

רכו (א) פרח. ואין מברכין כי אם על אילני מאכל הלכות קטנות אלף כ' סימן כ"ח (והוא הדין רואה פורחת בחדש אדר, הגא"א):

רכז (א) ועל הברקים. גליצ"ן בלשון אשכנז. אומר עושה מעשה בראשית, דלא שייך לומר שכחו וגבורתו מלא עולם, שאין נראין בכל העולם. ועל הרעמים בלשון אשכנז דונר"ן אם ירצה אומר מעשה בראשית, דמעשה בראשית הם, ואם רצה לומר שכחו וגבורתו מלא עולם, שהקול נשמע בכל העולם, ומשום הכי כתב המחבר אעפ"י כ"ל בכח גדול אז אומר עושה מעשה בראשית אז שכחו וכו' אבל אם נשנו בגמא אומר דוקא עושה מעשה בראשית. וזעף אינו מתחיל בלילה ואינו מגשב ב' שעות כאחת אלא אם כן הפסיק בנחיים [מ"א ס"ק א]. וכתב המ"א [שם] שמע רעם ורצה ברק כאחד מברך על שניהם ברכה אחת בראשית. אבל אם הם נראים כמה אחד זה, נהגו העולם לברך על רעמים שכחו וגבורתו מלא עולם, ועל ברקים עושה מעשה בראשית. ומה שכתב המחבר ואם יראה אומר שכחו וכו', זה קאי דווקא על רעמים, אבל על ברקים אינו מברך כי אם עושה מעשה בראשית: (ב) יצא. דאיני, דאין שייך לומר כאן יצא נקמן, דהא פטור הוא כל שאי אפשר, אבל ודאי דקאמר מה יעשה, ופיכוסו דצריך לצאת מעשה ולברך בקמון יעשה כן. וכגון שלא נגע עדיין במקום הטיטופת, ולא עשה צרכיו עדיין, או שיוכל ליעול ידיו והוא תוך כדי דיבור. ט"ז [ס"ק ב] מ"ל [ס"ק ב]:

רכח (א) ימים וגהרות. היינו כל שלשים יום כדלעיל: (ב) הגדול. ובל"מ הוכיח שאין מברכין רק על הים אוקיינוס המקיף העולם. ובספר המרומה כתב שהוא הסוגב ארץ אנגלטרי"א. עיין מ"ל [ס"ק א], ועולת תמיד, וכנסת הגדולה, ומשומת ש למורא סימן י"ט: (ג) מהלכם. פירוש דבמקום שהפרו ושינו מהלכם אין מברכין [מ"א ס"ק ד]:

אשל אברהם

רכו א ואם איחר כו'. היינו שנגמרו הא לא נגמרו עדיין מברך וכן משמע בלשון שכתב דכבר הוקבע ברכה לכל פרי שהחיינו בראייה ופרי העץ כו', ומבואר בסימן רכ"ה סעיף ז' דאין מברך שהחיינו עד שיגמר הפרי ועיין ב"י [ד"ה ומ"ש רמינו] וכ"מ [ד"ה ואם] ופרישה [אות א] ועיין אליה רבה [ס"ק] ג'. ומשמע פרח הא עליס לחודיה לא וכר"מ פרק עשירי [מהלכות ברכות הלכה יג] לשדות אז גנות ולאה אילנות פורחת הא זרעוני גינה לא:

רכז א בזעף. עיין מ"ל. ואין אנו יודעים לכן לא יברך כי אם בזעף עיין בספר תמר משה [ס"ק ב]. מה שכתב רעם וברק בראחד עיין אליה רבה [ס"ק] ד' אין רעם בלא ברק אלא שלא ראה הברק וי"ל ברק בלא רעם. ומה שכתב אליה רבה לברך שיהם עושה מעשה בראשית על ברק וכתו על רעמים ומכל מקום למעט בברכות עדיף. [ומה שכתב דזעף אינו מתמיל בגילה וכו'] סימן לידע שאין זה זעף: ב תוך. עיין מ"ל. ואף מיגא מבית הכפא אע"ג שלא נגע יעול ידיו מכל מקום משום הברכה יכול לברך בלא נטילת ידים כי אין הנטילה רק משום רוח רעה. עשה לרבו ונטל ידיו ושמע ברק יברך [על הברק] קודם [שאומר] א) קודם אשר יגר אליה רבה אות ו':

רכח א הים. עיין מ"ל. וכן כתב בפרישה [אות ג] והגיה בתשובת הרמ"ם. ויש אוקיינוס אף על פי שאקיף כל העולם לא שייך מלא עולם כמו מיקים ועוד דהים אין משמנה מכמות שהיה תחלה עיין אליה רבה [ס"ק א-ב]. ובר"מ פירוש המשניות [ברכות פ"ט משנה ב] כתב אין הלכה כרבי יהודה, ונתבטלו פרק עשירי הלכה ע"ו מהלכות ברכות פסק כרבי יהודה דאין מוקף. ודווקא משלשים לשלשים יום, וכן הרים כן, מה שאין כן דקים מברך כל פעם שמשתנים: ב ברוך אתה ה' כו'. שעשה, עבר, ממעשה בראשית כן הוא בתשובה ברכות ר"ד א' ובר"מ פרק י' מהלכות ברכות [הלכה] ט"ו, וכשו"ע כתב עושה, מיטי, ואיני יודע הפרש בין והרות "עושה" מעשה בראשית מיטי אף על פי שקטעין ועומדים כי בכל רגע עומדים נאמרו, ולמה בים הגדול לא יברך עושה הים הגדול, ול"ע *: ג כמו. עיין מ"ל. דהרות גדולות דווקא והיינו שידוע שהם מימי בראשית אבל והרות שנתהוו אח"כ אין מברך ועיין אליה רבה [ס"ק ו]: ד שלא. עיין מ"ל. ואם ספק אין מברכין, אליה רבה [שם] וע"ע דבתמא לא נתמנה ולאו לברך:

שערי תשובה

רכו (א) ועל הברקים. עיין באר היטב. ועיין ברכי יוסף [אות ד] שאם בירך על הברק ונתכוון לפטור הרעם הבא אחריו יצא. ועיין שם [אות א] בשם תשובת כתב יד למהר"מ בן חביב בעל המחבר [ספר] גט פשוט שכתב לא ראינו מברכים על כוכב הרץ ממקום למקום, אבל כיון שמבואר בפוסקים

הגהות רעק"א

יא) (פג"א פק"ב) כמה נאה. כלומרא בשו"ע יזרה דעה סימן קנ"ל [סעיף יד]:

רכו א) (שו"ע סעיף א) וראה אילנות. אם סלילנות מוך ג' שנים לנטיעתן, אני מסתפק אם יברך כיון דאי אפשר ליהנות מפריה. וכן בדינא דסימן רכ"ה סעיף ג' הרואה פרי חדש, אם הפרי הוא בלתי ערלה אם יברך ואיכא דהוי ספק, נראה לי דיברך, ולא מקרי ספק ברכה, כיון דהדין [ור"ל סימן רלד סעיף ט] דספק ערלה מחזי לאכן מותר, אי"כ דאי ליהנות ממנו ומברך שפיר:

רכז (א) (פג"א פק"ב) ולא עשה צרכיו עדיין. משמע שנעשה צרכיו ואפילו לא נגע במקום מטונף אסור לברך בלא נטילה, ועיין לקמן סימן תרי"ג [סעיף ב] ונמג"א שם [ס"ק ב] דמשמע לדבריו דשרי לברך ורק להתפלל צריך נטילה וצ"ע:

מחצית השקל

כששומע רעם וראה ברק כאחר מברך ברכה אחת לשניהם, וא"כ טוב יותר לברך עושה מעשה בראשית על שניהם מלברך על שניהם שכחו וגבורתו מלא עולם, ראין לברכה זו שייכות כל כך לברק לפי מנהג העולם: (פ"ק ג) תוך כדי דיבור. וכגון שלא נגע כו'. וכתב בספר אליה רבה [ס"ק ו] דאף שמתאוה לעשות צרכיו, רשאי לעמוד על עצמו ולברך, דדומה למה שכתוב [בשד"ע] בשם הרשב"א לעיל בסימן צ"ב סעיף ב' אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו עד שיגמור כו', וכתב רשב"א הטעם לעיל דמאי הוה ליה למיעבר, כיון שלא היה צריך לנקביו כלל כשהתחיל להתפלל כו', ובאמצע נתעורר לו כו' ע"ש במ"א [ס"ק ב], והוא הדין הכא דמאי הוה ליה למיעבד באן. אולם עיין במ"א שם ס"ק ב' דמשמע דלא סמך על הרשב"א אלא דמשום דאסור להפסיק בתפלתו רע"ש: וכתב בפ"ז [ס"ק ב] דניהו דעיקר החיוב הוא תוך כדי דיבור, ומהאי טעמא אין צריך לצאת אלא א"כ אפשר לו לברך תוך כדי דיבור, שאז עיקר חיובו, אבל גם לאחר תוך כדי דיבור יכול לברך ע"ש. אבל אין מפורש עד כמה יכול לברך, ואפשר עד שיתפזרו העבים. ובספר אליה רבה [ס"ק ו] כתב וזה לשונו ומר"ן סוף פרק קמא דפסחים [ר. א ד"ה ומיהו בירושלמי] ומברכת אברהם [סימן קפט]

אוצר מפרשים

רכו א (שו"ע סעיף א) [בימי ניסן]. נ"ב כתוב באליה רבה [ס"ק א] בשם ציידה לדרך [מאמר א סוף כלל ג] דהוא הדין באדר, ונראה לי דכל שכן אייר ועיין מה שכתב הב"י ביו"ד סימן ר"א [צו. א ד"ה ומ"ש רבינו שריי] גבי מפצי ביומי תשרי מדלא אמר בחדש תשרי אלא ביומי תשרי משמע הוא הדין אלול ע"ש ב) והוא הדין הכא וממדי זצ"ל קבלתי כל זמן שנמשך ימי חודש ניסן דחקופה לתוך חודש אייר כגון אם חל תקופת ניסן כ' ניסן אז יש זמן לברך עד כ' אייר: (חתם סופר)

פרי מגדים

פתיחה להלכות ברכות

א׳ ברכת הנהנין הוה, ואיני יודע, או מצות או שבח להר״מ [אישות ג, כג] ורא״ש [כתובת פ״א סימן יב], אבל נהנין לא הזכר שם, דבנהנין אין אחר מברך. ועיין מה שאכתוב מזה לקמן [אות טו ואות כב] אי״ה בזה:

(טו) גרסינן בירושלמי [ברכות, ריש] הלכה א׳ בכיצד מברכין דרבי חגיי ור׳ ירמיה אזלי לחנותא, ברוך [יז] רבי חגי, אמר ר׳ ירמיה יאות [עבדת] דכתיב ואתנה לך [וגו׳] התורה והמצות (שמות כ״ד י״ב), מקיש מצות לתורה, מה תורה צריכה ברכה אף מצות, עכ״ל. לכאורה משמע מזה דברכת המצות דין תורה הוה, מהיקשא דתורה, ונאמר דתורה ברכה שלה מן התורה כמו שכתב הפרי חדש בסימן מ״ז [אות א] בברכת התורה דהרמב״ן [בהוספותיו לספר המצות, עשה טו] ורשב״א בריש פרק שלשה שאכלו [ברכות מח, ב ד״ה הא דאפליגו] ובעל החינוך [מצוה תל] סברי דברכת התורה לפניה דין תורה, וירושלמי הדין מסייע להו. א״כ מצות מהיקשא נפקא, נמי נימא דין תורה, ורק נהנין ושבח והודאה הוה דרבנן. אמנם צ״ע שלא הביא זה הפרי חרש ושאר פוסקים, משמע דהיקשא אסמכתא [יח], ומצות הוה דרבנן, ונפקא מינה בספק אם בירך. וטעם ספק ברכות לקולא יש ב׳ טעמים. א׳, דספק דרבנן. ב׳, דחומר לא תשא, הביאותיו בתחלת הפתיחה [אות כ]. ומכל מקום אם רוצה לומר בלא שם ומלכות רשאי, עיין אה״ע [סימן] ל״ד בחלקת מחוקק ובית שמואל אות וי״ו משמע שיאמר ברוך אתה השם מלך העולם, אבל בשאר דוכתין אמרינן בלא שם ומלכות, יע״ש. ובאו״ח [סימן] ר״ז בורא נפשות רבות ברוך חי העולמים, אלמא לא אמרינן כלל השם ג״כ. (ואגב גרדא, שם להר״מ [אישות ג, כג] אין מברך אחר הקידושין דמצות הוה, דאי שבח משום דאפשר בפלגש הא פסק בהלכות מלכים [ו, ד] הדיוט אסור בפלגש. מה שאין כן הרא״ש [כתובות פ״א סימן יב] סובר דלאו ברכת מצות הוה, דאפשר בפלגש, יע״ש בב״י [ד״ה מאי מברך], רק שבח. ולדירן דאסור בפלגש צריך לומר הואיל ולא מזכיר בפירוש לקדש אשה, והבן זה. ועיין סימן כ״ו שם חלקת מחוקק ובית שמואל אות ב׳, אין מקומו פה):

(טז) והנה כל ספק בדרבנן לקולא, הא בדין תורה לחומרא, ברכת המזון כדי שביעה. ולמאן דאמר מעין שלש דין תורה, [בר׳ סוף סימן רט] וברכת התורה בסימן מ״ז למאן דאמר דין תורה, [הובא לעיל באות טו] חוזר ומברך בספק. וכן ברכות קריאת שמע בסימן (כ״ד) [סד] [יט], יע״ש. ואף למאן דאמר ברכה שאינה צריכה דין תורה אסור, [הובא במ״א סימן רטו ס״ק ו] הדין כן, כיון רמחויב מספק לא הוה ברכה שאינה צריכה. ומכל מקום **אשכחנא** פתרי אף בספק דין תורה, היכא שאין יודע אם מתקן אם לאו, דאין מברך מספק. הדמיון, ברכת המזון יש בו מחלוקת אי מנין שלש ברכות דין תורה או רק הזן כו׳ [כא], ומי שאינו יודע רק ברכה אחת לא יברך משום חומר לא תשא, שמא רווקא שלש בעינן, וכהאי גוונא לא אמרינן ספק לחומרא מן התורה ועליו לתקן הואיל ואינו יודע גם עתה אם מתקן, כמו שיראה הרואה בסימן קצ״ד במ״א אות גימ״ל ובפריי שם:

(יז) באופן אם הספק בדין תורה וידוע שיתקן עתה, מחויב לברך מספק. ובדרבנן, לא זו שפטור, איסורא נמי ברכה שאינה צריכה. **אשכחנא** פתרי אף בדרבנן אם רצה מברך מספק, ברכת הזימון בשלשה, אם יש ספק אם מחויבין רשאים לזמן, ויש אומרים ברכת זימון דין תורה. [טור סימן קפח קסו, ב בשם הראב״ד] [כב] ואף למאן דאמר דרבנן מכל מקום אין בו הזכרת השם, והזן יחיד אומר אותה [כג], עיין סימן קצ״ג סעיף ב׳ בהג״ה וסימן קצ״ד במ״א [ס״ק] ב׳ ופריי שם. ובעשרה דמזכיר השם, יראה דאסור אף בלא מלכות. ואף בסימן קס״ח במ״א [ס״ק] י״א דברכה לבטלה אסור הא יעלה ויבוא תחנה שרי, ומינה ברכת זימון בעשרה כל שמזכיר השם אף בלא מלכות אסור, עיין אה״ע [סימן] ל״ד חלקת מחוקק בית שמואל [ס״ק] וי״ו הביאותיו באות ט״ו, יע״ש. ועיין מה שכתבתי לעיל [יד] [אות ה] יש אומרים ברכת זימון בעשרה דין תורה, בשם קרית ספר (הוא המבי״ט), יע״ש:

(יח) קיימא לן [טו] ברכת המצוה בעמידה ונהנין מיושב נמי. עיין סימן ח״ מ״א ואליה רבה [ס״ק] ב׳ דחלה ושחיטה וכדומה הוה כנהנין, שאי אפשר להנות מהם בלא המצוה, הברכה מיושב. והפרשת מתנות לכהן אין מברכין כלל, עיין מה שכתבתי בפריי ליו״ד סימן ס״א במשבצות זהב [אות] זיי״ן. ואכילת ״מצה״, י״ל רומה לנהנין. ובסימן תרמ״ג סעיף ב׳ [בהגה] לישב בסוכה מיושב, י״ל דמכל מקום על אכילה והנאה מברך. וברכת שבח רשאי מיושב, לבד ברכת הלבנה, מעומד עיין ר״מ הלכות ברכות פרק עשירי הלכה הלכה י״ז. **עיין מה שכתבתי** בפריי סימן קצ״ג מ״א [אות] (ה׳) [ד] בשם הכסף משנה פרק א׳ מהלכות ברכות הלכה (י״ב) [יא] ופרק ה׳ הלכה ט״ו. עיין בסימן רי״ד בב״י [ד״ה ומ״ש ונפקא] וב״ח [ד״ה ומ״ש ונפקא] בשם הגאון מהר״י פול״ק ז״ל מבואר שם ברכה שם בלא מלכות נמי עובר לא תשא, ור׳ יוחנן [ברכות כא, א] דאמר הלואי שיתפלל כו׳, יע״ש. עיין מה שכתבתי בפריי ליו״ד בסוף שער התערובת [ד״ה אכותב וד״ה ואגב] שייך לסימן ר״י [סעיף א] וסימן (קס״ז) [קסח] [סעיף ו-ז], יע״ש. **דיני** ברכות ארוכים ועמוקים, וצריך כל אחד לזהר בהם, ואמרו בברכות ל״ח א׳ דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא, וצריך כל אחד ללמוד *, ישמע חכם ויוסף לקח [משלי א, ה]:

(יט) בשיטה מקובצת ביצה ד׳ ב׳ [ד״ה ירושלמי] רב אסי מבדיל ומברך [ביצה שם], פלא, דהבדלת יום טוב דין תורה, וכל שכן קידוש יום טוב דין תורה, רלא כמגיד משנה [טז] פרק כ״ט הלכה י״ח מהלכות שבת [יז], עיין מ״א [סימן] רע״א [ס״ק] א׳. ומשמע שם רשם ומלכות הוה דין תורה, ואינו יוצא בתפלה, ורוק שם היטב בדבריו ותראה פלאות *:

(כ) קיימא לן כל הברכות רבנן ומעט מהם מן התורה. ברכת המזון מן התורה אין בו מחלוקת, ואמנם ברכת שבעה מינין ברכה מעיין שלש יש דיעות אי מן התורה או מדרבנן. וגם ברכת התורה יש דיעות אי מן התורה או מדרבנן, תמצא כל אחד במקומו, ואי״ה יבואר וכאן ארשום. ובטעם ספק לקולא בברכות יש ב׳ טעמים, הביאם הכסף משנה [יח] וב״י בסימן ס״ז [ד״ה ומ״ש]. ועיין לבוש סימן ס״ז ומה שכתבתי בפריי [סימן] ס״ז בט״ז [ד״ה וממ״ש] דברים מחודשים ונפלאים בזה, ותוספות נזיר [מא, ב ד״ה ואין] אי עשה רוחה ב׳ לאוין. ואי לא תשא הוה בזה מדרבנן או דין תורה, מלבוש [שם] משמע דין תורה, ומ״א [סימן] רט״ו [ס״ק ו] דרבנן, ואפילו שם בלא מלך העולם הוה לא תשא. ועיין הלכות מילה [ג, ו, וכסף משנה] ומגילה וחנוכה [ג, ה] בר״מ ולחם משנה הארוך, שייך לכאן:

(כא) הקדמה בברכות איזה קודם, אכילה שתיה בדכת הרית ושבעה מינים וחביב ודין תורה ודרבנן, יבואר אי״ה. ועיין מ״א [סימן] רט״ו [ס״ק] ו׳ להר״מ ז״ל [ברכות א, טו] ברכה שאינה צריכה דין תורה. עיין תוספות ראש השנה ל״ג א׳ ד״ה הא, ופרק י״ב מהלכות שבועות הלכה י״א, לכאורה עם ברכה אף להר״מ ז״ל מדרבנן באולי יט, וצ״ע:

(כב) ברכת אירוסין, ראיתי בעקידה שער שמונים ושמנה פרשת ואתחנן [טז, ב ד״ה והנה טעם] דברים נפלאים בעיני, וכפי מה שהבנתי אני מדבריו הקדושים בתוספת ביאור ארשום בקצרה. עיין ב״י אה״ע [סימן] ל״ד [סא, א ד״ה ומ״ש בשם הרא״ש] בשם הרא״ש ז״ל [כתובות פ״א סימן יב] [שם ב, א ד״ה ואסר] הקשו ב׳ קושיות. א׳, דאין מברכין על איסור. ב׳, למה לא אשר קרשנו במצותיו וצונו לקדש אשה. ותירץ הרא״ש שאין מצוה, דיכול לקיים פריה ורביה [ב]פלגש, רק ברכת שבח שהבדילו מעריות, ושלא נטעה שמותר ארוסה אומרים ואסר הארוסות. והר״ן תירץ שזו ברכת מצות, אלא שאין גמר עשייתה עד תופה, תקנו לברך הבדילנו מעריות, יע״ש. ולשניהם עריות היינו שאר בשר. ועדיין קשה, הא גם חייבי לאוין הבדילנו. גם אמאי לא בחופה וקידושין ושבע ברכות דווקא, גם כתובה בעינן. ואמנם הר״מ ז״ל ריש הלכות אישות בפתיחה [אות א] מצות עשה לקדש אשה בכתובה וקידושין, וכן כתב [שם] פרק א׳ [הלכה ב] מצות עשה כו׳ (למאן דאמר כתובות י, א כתובה דין תורה). והיינו אף לגירסא [כ] בהלכות מלכים [ו, ד] דהדיוט מותר בפלגש, מכל מקום מצות עשה לקדש, והוה מהחלק המצוה, כשילוח הקן, לא חובה, ומי שמקדש מקיים מצות עשה ורצון מלך מלכי המלכים הקב״ה. והטעם, שבקידושין נאסרה על כולם, עיין ריש קידושין [ב, ב], ואם פלגש אין כאן איסור תורה, כל שכן לגירסא [ראב״ד אישות א, ד] בקובה של זונות או עכ״פ מופקרת, וא״כ לא יהיו ישראל מיוחסין בוודאי. ויהיה הפירוש אשר קדשנו במצותיו וצונו על עריות לאו שאר בשר רק עריות אשת איש, לא תנאף, שזהו עיקר המצות עשה של קידושין, ויהיה הטעם קצת כעין מה שכתב הר״ן ז״ל דמשום הכי תקנו [דאין] זה גמר כו׳ ושלא נטעה כו׳, ומיהו יש עדיין שבע ברכות וכתובה. ועייניתי בדרכי משה [הארוך שם סימן לד סוף אות א; הקצר שם אות ג] כתב גם הרב בעל עקידה בחומש האריך בטעם הדבר, ונהנתי מאוד. ולברכה י״ל דלא תסור דווקא בתד דרבנן, מה שאין כן ברכה דרבנן ושתהא אסורה [בלא ברכה] אפשר אין בכלל לא תסור, ולא שייך רצונו. ומיהו מכתובה קשה. וממה שכתב הר״ן ז״ל דאין גמר עשייה, אע״ג מן התורה הוה גמר, עיין או״ח [סימן] תל״ב ביעור וביטול בב״י [ד״ה ומ״ש רבינו], מה פריך [פסחים ז, א] וניבטליה בשית, הא איך יברך על הבדיקה, יש ליישב ובדרוש הארכתי. גם רמז בפסוק הושע ב׳ פסוק כ״א וארשתיך לי, ג׳ פעמים לי, לכאורה מיותר, אלא הנושא אשה להוליד ממנה בנים יפים מאוד מסוגלת לכך יוכל בפלגש, רק קידושין לטובת הבעל דאסר לה אכולי עלמא, ולעתיד לבא רוח הטומאה יעביר ואי אפשר בשום פנים לזולתו ח״ו, רק הקידושין לטובת המתקדשת, כבוד לה ביותר אשת המלך. וזה שכתוב וארשתיך לי, אע״ג לעולם, שבלאו הכי לא תזני, מכל מקום בחסד ורחמים וצדק ובמשפט, כי זמן רב בגלות היית כפלגש ח״ו לכן ראוי שתקבל שכרך, והבן זה *:

הגהות והערות על הפרמ״ג

ז) עיין משב״ז סימן ו אות ד:

ח) עיין שם בפרי מגדים, ומשמע שמיכך ברכת המזון על הפירות. ובפירוש מבעל מרדיס כתב דמיכך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש המדות והמאזנים ולתקן השערים. וכן משמע מהמשך הירושלמי ״אף מצות מנכך״:

ט) עיין לעיל אות ג בגדר אמכתא, ובפתיחה כולה מ״ל אות כ:

י) ובמ״א שם דכך היתה התקנה. ואין כוונתו דברכות אלו דאורייתא, וע״ז בגו״ז:

יא) עיין ב״י סימן קפז ד״ה כתב הרשב״ץ, ב״י סימן קצא בשם הרמב״ם, ובב״ח שם:

יב) עיין שער הציון סימן קנט ס״ק יט:

יג) עיין רס״י ברכות מו, ב ד״ה דקסבר:

יד) הובא ב״כ במשב״ז סימן קנב אות ב, וב״כ יהיה פתרונו ועיין מה שכתבתי לקמן:

טו) עיין כ״י ריש סימן ח:

טז) ג״כ, עיין בתשובת מהרי״ל סימן ל״ב, מוכח שם ג״כ דקידוש היום עוב דאורייתא. והבאתי בשו״ת שלי בהלכות רפא הטעה סימן תקפ״ג, יע״ש:

(הגהות מהרש״ק)

יז) בפהדורת שבתי פרנקל הלכה יט-כא:

יח) עיין כסף משנה קריאת שמע ב, יג. ברכות יא, מח. ועיין פרי מגדים סימן מז אצל אברהם:

יט) אמנם בתשובת פאר הדור סימן קה כתב להדיא ח״ב, מפני שהיא ברכה שאינה צריכה ותיקולא דאורייתא הוא שנאמר שם שמיים לבונה, ע״כ. ועיין שם עוד בסימן כו ובשו״ת זרע אמת ח״א סימן ג ובשדי חמד כללים מברכות ג כלל קטו ד״ה ולכן:

כ) עיין כסף משנה מאכלות ז, ד:

הגהות והערות

ח) כ״ה בפרו״ר. ובפיוסי אמ״ד הבמיטו מינה - אע״פ. המקור מיים הגיה - מרוכן שיירבו. הגנול מרבנה בשלמן הטהור הגיה - מרוכן אפילו אחר שיברבו, וכ״כ בפמ״ג ע״פ המקר המים. וכ״ה בפיוסי לעמבערג שלפנינו, בפיוסי שקלאוו מקס״ג ולטב מקנ״ו בתוי במ״ש הנתיב מיים.

ועיין בתמלת השקל:

ט) כ״ה בפרו״ר. הנתיב מיים והמחלת השקל בתוי שיש למחוק מינה ״אין״, לך הפרי מגדים והבמן המאור קיימו אם הגירסא של דפו״ר. ועיין בתוספת שבת שמחק אם כל המשפט:

בגילה וכפסוק לעולם וגו' הוא כד"ה כ"ב וקאי אתחלת המקרא דאיירי בכנין בה"מ וה"ב יש מעלה לעמוד זה רק דיקפי' זה מ"ם פסוק יה"ל לא קאי כ"א תיוס ולענין דינא עכ"פ מודה הכ"ח ד"אעפ פסוק שוב לאמרם אף בגילה ואמירת היה"כ אעפ דאיתו עעכב אש לאומרם כלי היה"כ ואף שיטון כקוכת בתורה כמ"ם בכעיף פ"ז מ"מ תניא אמירתו כמצות קרבנות וכעין זה פי' מסרס"ל ז"ל עם לענין חפלת . ובחשובת בית יעקב סי' ק"ח לאיתי דבריס אלין מסעוכך לסיב עליסס כידוע לכל רואי שמם :

כתוב בס"ז יאמר בעמיד' דיוסא פסול לעבוד' ע"כ ופסול וסמסבסים אחרין לא כתבו פוס תנאי אבודה בתמידה זו ואפילו פ' שחמיד לא בניא פוס פוסק שחסיס בעמידה זולת עמק סנרכה שביתו מג"מ סס"ח ופפוס לא ראיתי מאן דחם ליס ונראה דס"ל דכיון דקאמר כל הטוסק בעל מ"ל כ"ח ככל אחר עוסק בחורה בין עומד ובין יושב ואפ"ס פעלה כאלו עומד ומקריב ולא אריכוטו לעעוס בכל בענין קרבנן ולינה אמר דלאו זמן קרבן סוס כלל כדאמרינ' בס"ב בחסכה ר"ס דף כ"ח ע"א . עוד מ"ל לאלק ולוסר דהא דקאמר כאלו הקריבו אין פירוס כאלו היא העובד דהיכן מצינו אחר קרב כו' אלא כאלו אתן לכהן כאר והקריב אז בעעה אמיתו ומ"מ אפיר קאמר הקרבתי אחרי אחמעמ ודאי בהקרא בפי' אבעלים ובן יש לפ' לפ"ז מ"ם בגם' כאלו מקריבים ומניחים כו' סייט ע"י אכן כאר בכלי אחרים ואיכ אם לא לעמידה הבעלים אע"ג דאי' בחעניס דף כ"ו אחיר קרבנו אל אחס קרב וזהו אינו עומד עליו אך עמידה ל"ד ובהדיא בחנו חו' אאחדיין דמ"ז דאפי' הבעלים יחיוס כאר בעבוד' רק אם הבעלים בעזרה אין ישיבה בעזרה . והא דבחנו הפוסקים בני פסוס הקפוסה מיאמר דוקא מחוץ הבחר אעפ אינר אינר ס"ם אלא יסא כמולה לבקריב אחיה והקפדה זו עבודה גדולה היא שבכי הבכה ואמינא דמ"ל מבכי' אבוהב ז"ל בכ"י פי' ק"נ אעמע דפי' דבוח עצמו חייב מיתה ע"מ ל"ל כמ"ם ואעפ"ד אחלה אין לחיב דבאם עבודה אחרת שבבאיה בכמוה כזאים ובנאים דקרא ובנדחה אדרבוחו על החפלה לכל ישראל דאמר ומפי' אמין לו עבודה בחיים אביא עבודת אחמיד כ"ם ביום הקוי עבוד' אחרת ב"ם ביום כעין אחידין ובזה א"ם מה אחמש אחור בחיון מ"ח בחומר ב"ם ע' אחמיד אלא ידאה אחריב ב' אחידין ואלא גם אחפלה במקום אחמיד דבח לאו אחלה נדבה היא אלא אחה מוכה וא"ל לאחמיב כל יום לב' אחידין אלא דאחפלה לאו כאלו הקריב אחמיד כ"ל עבודה אחרת במקום אחמיד אבל קריאת אחרבות הוא כאלו הקריב קרבן

אמור מן ולקחת עד ברית עולם . (יג) ולא יאמר בשבת ויו"ט יה"ר שאחר קרבנות יחיד רק יכוין בהם בקורא בתורה . ובר"ח יקרא פ' מוספין אחר חביהין (יד) ובע"פ וה"ה אע"פ לא יאמר שאחר תודה ובעי"כ לא יאמר יה"ר אחר קרבנות יחיד כ"א אחר עולה ויכוין בקריאתו רק בקורא בתורה ויראה לי דאבל אע"פ שרגיל לומר פ' הקרבנות בכל יום והוי אצלו בסדר היום מ"מ לא יאמר כל ימי אבלו פ' קרבנות יחיד דק"ל אבל אינו משלח קרבנותיו : י (טו) גם הנשים בכלל אמירת סדר קרבנות עם התחינות ובפרט מפ' עולה ואילך עם היה"ר שהרי נזכן בה"ם היו שוים לאנשים בקרבנות אלו :

על ספרמה ומפוס דכחמנא קרי לחפלה עבודה אפילו בזיים אלריכו לא כל חמאי עביחה ומחוך מ"ם יחמחר לך אמ"ם עוד כמ"ם עוד כמ"ם ע"ז הכ"ל מיקבא בכבכ"ל דומע' אפבר ג"כ אמ"ל לחוס לזה ואלמ"ה לף אנו נוסף אלא יסא דבר אפסיק ניט לנאמה כדאמה אפוב לענין הפלה סיחן ל"ם וכל מיוך דקפחיב כחם אלא אמ"ל ע"ח כעוסק בחורה אבן שואל ואפיק מפוחיב דר' כרוסבאלאי לענן בכחי כנסיות כו' חוב לעעוס כן : (יג) ולא יאמר בשבת כו' . בשל"ה כחוב אלא יאמר בשבת קרבנות יחיד כלל ובמיזוריס אלנו לא אמנא רק אמין לומר סיטי רצון ונראה דהמחבר יסא לאומרן ובי"ד לא"ם כמי' ק"ז אלין לאפאלו חפלה מדבר בשבת מפנס אמין מקריבין מדנס בשבת דהחם נמי אלו רצו סיו מחקנים כמה חפלות בשבת וחיו חשוכין בקרבן ולא חוב כיס אום מיטוי אלא דלמה סיס לכס לחקן חם אלא סיו בריכין אלא אקנו אלא אמקום קרבנות ואמחר אלא נכנס בכלל אחקל אמחפלל הוא מבדר ברכה לבאלה אבל הכא דאחי מזאת חוב כמנות קרבן בזמן שלאלו לחקריב בשבת חשוב כמנות קרבן בזמן שלאלו לחקריב ואחיו בחפלה נדבה נוסה כ' אכ"ל אם בשם אבוחה הכי"ף דאחי אפשר דהא לאיט קרב בשבת הוא אפנס חיוב ובחפלה ניכא חיוב אלא דלא כלה הכי"ל לאמוך מזה בחפלה ברכות לבחלה אבל בקריאות קרבנות דליכא אחי חפנס ומחרבא אים לסו אפיטה אל"ז אקוריך אקבל"ה עוחל כו' ולאחי' יאבאל לחקריב בכל עת כמ"ם זבחים דף ו' אחאבר דיש לקרוכון אחיו בשבת אלא יה"ל גם אם אבחיא אחמחר לחודה אין רחיס ואין לחחריך וכ"ם בס"ם בס"ק י"ב ס"ם דין זה : (יד) ובע"פ כו' ובעי"כ כו' . כ"כ אחב"ח ואפשר אל ע"פ וה"ה הוא אעפ אלא סיו אקריבין בחוקן סיחים חודה אחיי אחן אבה ועי"כ אם סיה אבה כו' ומעמין זמן אכילחן אחיו ינל לחלכן כ"ח עד אחבר אחיי אחפנים וזה אפשר אייר בעי"כ לכל אבנעות אמ' זולת עולה אע"ג דאחאבר אל אחלק בין כל אקבנעות אע"פ לעורבן בזמן אחיו עחר ויהוא בשאר יה"כ ויחיו חוגמים בחיחולים וכן עלמים אזמן אחיקבא עחר הוא בשאר אל אחבנה יוה"כ לדעת חזקי' בזבחים דף ל"ו ע"ב ומ"ז אחיקן ישראל ואפשחים דף ח"ם אחי אין לחיה דוק אם בכם"י מ"ם אדברי רש"י דבריי' אל אבנעות אמ' אחיקן דף י"ב ע"ב אעפנע דאוס אבנעות אבן אחיכנו לכיח אפסול וכ"ם אמכ"ח אוף בבוכות ואפשחים דף ל"ח ולכן נראה דאוס אבנעות אל אחיו אחיה ואפנ"ח אעפנס לכיל ע"כ בכדי ערב אפסח ומ"ה לכחי לא אחב כ"ח אחיה אבל אחיקר כע"ב : (פו) גם הנשים . כ"ה אחבור אבנעות כ"ל אחיון ח"ר :

בכור מסכת ברכות שור

(לא"ח סי' ס"ו) **ד' י"ב ע"א** מחני' בפרקים שואל כו' כתב אמב"ח סי' ס"ו אם ס"ב אם ס"ב בעמ"ע ולקדיש והוסף כו' אפסיק בק"ם אחיטו באמצע הפסוק ח"ל דאם אוסק לעחוא אפני אבוד כ"ו ק"ו אפני אבוד אקב"ם ואם ס"ב ד"מיים ויבבר עכ"ל אמ"ה ואמרהמי דמעמע ודאי אע"כ לא אליג אבא"ם אהסוסקים אלא לאפסיק ל"ם בקדיש ובקוסק וכל מידי דהוה דבר אבקדוסה ובחייהו הוגמא בב"י מדאמקלו ומני בגב' אם לאפסיק בחני מילי בחפלה אלמא דבק"ם ס"ה אבל לא אעעע אם ק"ו דק"ו אריכא הוא כמ"ם אאוסרים דאעוסק בבאבוא אל אקוה אין לאפסיק בעבל אבא אחר ואעעייהו אעוס אל"ד נשואל אעני ה דאם ובכוד דאם אינו אפסיק ס"ל אבזה אם אחר אחכבד דאם אינו עוסק בבכוד אבל בלבוד הקב"ם אבי הוא אינו עוסק בו ואין זה בזיון כלל ודמי למ"ם סי' ק"ב דאם הוגמא בלד אמחפלל עוסק בחיקוני חפלה מ"ש לענוות ול"מ לחדיא בבר"ב דאחב דיב לעעוא אחן דאחל הקדוש בו' אלמא דאחר אחן אין עוגין ולא אחריב ק"ו הוא אבבוד בין אלא אמיים דק"ו אריכא הוא ולכן נ"ל אעוס אינו לבאפיק בעוס ברכה ואל אחיבני אברכה אחיליו בחא אחר בבבוד אם אינו בזמן אחר אחר אחר

דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר בתמצע שאל מפני הירלה ומשיב מפני הכבוד. ובין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב לכל אדם. יוחנן אמר [ח] עד כמון בתמצע הפרקה. אמר בתמצע הפסוק. ר' ירמיה מדמה. ר"ב יוסה אמר בשם רב יוסף והכרת בם מכאן שיש לך רשות לדברבם: מפני הירלה. פירש"י אדם שהוא מתירא שמא יהרגנו. ולא הירלה לו [א] פעמים [ב] שאין לך דבר שעומד בפני פיקח נפש. (יח) ומרלה לתביו ולמו ורבו תשיב מפני הירלה דכתיב אים אמו ואביו הירלה ואבן מרדכי רבך כמורא שמיס: (דף יד עא) גבר' ת"ר היה ר"ל ורבא ק"ש ופגע בו רבו [ג] לו מי שגדול ממנו בפרקים שאל מפני הכבוד ומ"ל לומר שמשיב ובתמצע שאל מפני הירלה ומ"ל לומר שמשיב דברי ר"מ רבי יהודה אומר בתמצע שאל מפני הירלה ומשיב מפני הכבוד. בפרקים שאל מפני הכבוד ומשיב אלום לכל אדם וכן הלכה. בעא מיניה [ד] אחי תמא דבי ר' חייא מרבי חייא בהגל ובמגילה מהו שיפסיק מי אמריגן ק"ש וקורא וכתב דאיתא אמצע דאמרינן מבעיא. לו דילמא פרסומי ניסא עדיף. [ה] אמר ליה פסק ולון בכך כלום: אמר רבה (יט) ומים שאיבה נומר בהם לא הגלו בין [ו] פרק לפרק פסק. בתמצע הפרק לוו פסק. ומים שאיבה נומר בהם לא הגלו בין [ז] פרק לפרק פסק. בתמצע הפרק פסק. והלכתא כרבה. ומים שאיבה נומר בהם לא הגלו כתוב בהלכות גדולות "לא הגלו נקט דאיתא בתמצע הפרקה וכן פסוק לפסוק אבל לא בתמצע הפסוק דעד כאן לא שמעינו אלא בתמצע הפרקה דכיון דבתמצע הפרקה קתני בתמצע אימא דדוקא בתמצע הפרקה לו אימא דדוקא דוקא ולפיכך בתמצע הפסוק דוקא בתמצע הפסוק היא מתני' ומקמר דדבי ירמיה מרמז כלומר היה סבור שהתיבו הפסקה בתמצע הפסוק דוקא על ידי רמז דמלינו שאמור כדמייתי רבינו לעיל ממס' יומא הקורא שמע לא ירמוז וכו' והתיבו הימנו בתמצע הפסוק אבל ע"י דבור ס"ל לר' ירמיה שלא שהתר כלל בתמצע הפסוק ומתני' דוקא בתמצע הפסוק הוא ורבי יהודה משתמש מתי דס"ל דמתני' לפיכך בתמצע הפסוק היא ורב הונא הבא רמיה מודבנרת בם שלא חלק הכתוב ומתן רשות לדבר בם ומשמע לפיכך בתמצע הפסוק. [א] פשיטא שאין לך דבר מ'. כלומר ולמה לי לדבר מ'. לתת למיתתא שואל מפני הירלה ב"י: [ב] שאין לך דבר מ'. לאו כללא הוא שהרי אמרו בו חוץ מעג"ב ומ"ל ומכי פסוק רבי' גפ' אין מעמידין ומיין מ"ש בד"ח פעיף י"ז: [ג] או מי שהוא גדול ממנו. ר"ל לפרש דר"ל בשנים או בשאר דזקנה ראוי לכבוד וכן מי שעבר כדאיתא בפרק ב' דקדושין דף מ"ט: כל שכני עירו שהבנין אותו מפני שעבר אבל בר"ש גרם שגדול ממנו בחכמה ולפי זה רבו דוקא חייב לירא ממנו אבל לא שגדול ממנו בחכמה. שאין חייב לירא ממנו ואין בו אלא מפני הכבוד ולפי לא שגדול כזה בכלל ירהה הוא ס"ב רישא דמפני הכבוד אמקן קאי ואינו"ר דלרש"י מפני הירלה דסיפא לא קאי אמקן לא קאיא כיון דרישא דסמוך קאי מרבו ואגדול לא איכפת בהאי דסיפא לא אתפרש אמקן מגמ"ר לעלה לו אי בפרק גדול בחכמה גם כן מפני הירלה שם לא קאי אמקן ודוחק ואלא מיהת עוכל לומר דבר"ש ס"ל דרבו נמי הוי מפני הכבוד וכ"כ אחרי שהרמב"ם מפ' בפירוש"י ולדרך הרמב"ם יהוא שהולך בשיטת הר"ש וא"כ כ"ש גדול בחכמה שלינו אלא מפני הכבוד ולא קאיא אלא מהסיפא כדפרישית אבל רבינו דמפרש רבו מפני הירלה ניחא עפי' ענ"ג שגדול בחכמה שהיינו לריכין לאלן בין רבו לגדול בחכמה ולומר שאינו בכלל ירהה ומלינו לברש"ל שבתב בשיטות דמי שגדול ממנו בחכמה הוי בכלל מפני הירלה מ"ש בבריו בד"ח שלבר ניחא לנ"ג בחכמה ופרש שגדול בשנים או בעשר ומיתא אמי לרבי' עפי מלגרש"י דשבתא בין רשא בין מיתא מתפרשין אמקן קיימי: [ד] אדא פירש"י שבר שמו וכן מלינו בכתוב אחי ורלש בבני בנימין ובקול בלינו"ס ומיהן ובריש"ף גרס דאחאי: [ה] אל"ל פוסק ולון בכך כלום עיין מ"ש בס"ד בד"ח פעיף י"ב: [ו] בבמו בערבי פסחים ואע"פ שגם שם נחלקו לשנם פתות שבכנסו כוה אחר זה לעורה וקרא"ו את הכלל מ"מ הוי מקומצע בירושלים אלא שהעזרה היתה קלרה מלרה לו כולה: [ז] משבשע שאין לפסוק בו כו'. לא קאי אלדבר"ש ס"ל אלא מתחלה פירוש אחו הם הימים שבאחיה כו' והשתא כתב דמשמע כו' והיינו מסוגיא דגמרא כיון דבעי לה אהבל מדין ק"ש: [ח] דשבתא אבותיהם בידיהם וכתב ב"י סימן תכ"ג בשם שיטתי הלקח שכתב בשם הגאונים מנין שאומרים הלל בר"ח מנינו שרמז דוד בתהלים הלליים הללו אל בקדשו י"ב פעמים הלל בגגד י"ב חדשים ולפיכך אנו כוללים כל הגשמה אל שנה מעוברת שיש לה י"ג חדשים ועל חדש שני ימים ע"כ: [ט] ודוחק הוא לומר שלא היה בגית הגבנה כו'. דמדקאמר איקלע לגבו ולא אמר על גבי בשיטתא משמע שבגית שבנסת היה קודם שהתיבו הקבל כ"כ תלמידי הר"ר ז"ל ונתן לשונם ז"ל ולא אמר איקלע לגבי בשיטתא וכן לשון התוספות דמסכת תענית: [י] דקריאת מגילה מבדכין על מקרא מגילה וקו"ל כמ"ד שחייב לקרות את כולה: [כ] ולגבור נמי הוה קרייתה כו'. לפר"ח ותחם ב"ק כתב דלא משמע הכי ופ"ק ובפיקרין בדברי המולות: [ל] ומה שהבנו פי' האחיעזר דעל מנהג שבמיהם ז"ל לפרש דהא מגלה ניה שלא היו מוהגים לברך תמיד בלשון לברך אמקן: [מ] ובירון דלאלו תקנה היא כו'. מהשום דהתירוהא דעלעלו בעלמא הוא לו מיתכן אלא מאי דמקשה מתקיעת שופר ותמילת מגלה אבל אבתי אינכא לאתקויי מגלה בעיון שני מ"ש לקמר דלאו תקנה היא אלא מנהג ב"ש ולגבי ת"ש דהשתא מחוזלים ב"כ תקיעת שופר ומגלה מכל מקום לריך תירוץ דמעלעל תשום הלל ממנה הוא: [נ] וגם ר"ף כתב כו'. כלומר שכתב ב"כ שלא לברך מפני המנהג אבל לא שכתב לעמרי כמו שכתבו בשם רש"י דהא הרי"ף לא כתב אלא שהיחיד לא יברך הלל לצור תשמש דס"ל שמברכין שלא אמרו בתוספתא אלא יחיד לא יתחיל ואלו לרש"י אף הצור אין מברכין בהסיח דעתה: [ס] והא דאמר שלא לעשות כיון שיש מחלוקת לא חייבים לומר הלל ובמ"ש מהרי"ל בב"י סימן כו אחש"ש לא אמרינן אלא בשלא מהרי"ל שעבר על אחר ושעשה אחר אחרבל אילו אלא מעכבא אחר אלא בקול: כו' כנודו מלה כו' פשיטא שאין לאמרה דמידי הוא עשיית מצוות דמדרש דכבוד ויוחנן ושבחה כו' אלא כדכתבו אלא כי מלו אלא דהכי הוא כמו נמוד לא"ל אחרון אחרון: [ע] בין פרק לפרק וכו' כו' אמש ד"ש ב"ש. ר"ל לפרש בשם מתחת הוסם אלא מעמוד דהו אלא אמר אבל אמר בטוב לאו אלא מוד מפל"ב ב"ש. ר"ל דאייר בגלא בשם מתחת הוסם אלא מעמוד דהו אלא אמר אבל אמר לאחר לאחר אבל בשם מתחת אוסם אלא לגבי אבל אלא ערך לאחר לאחר: [פ] ותיקין היו מומרין אותו עם

מעדני יום טוב

וקורין כתב הר"ר יונה בפ' מי שמתו דזהו במיוסב אבל בהסיח בשיבה לא ומש"ה מקשה אדתניא פתח בנים שהיו ישנים בגלית ק' מחזיר פניו וקורא וכתב דאיתא דאמרי דתרקון היינו דמעשה רק מעם אבל זה שמעשה על לדו לגמרי מוחר והגמון יותר לברך דכיון דחיון דהיכא דאיכא ערבא שרי כדאמרינן רבי יוחנן מגלי וקרי משום דהוי בעל בשר וכ"ל דיראה ר"ב אחיהו ל' בהסיח משום דהוה ליה בהסיח אם בנדון לחזור ולגבון ע"כ ועיין בד"ח: [ח] עד כמון בתמצע הפרק לשון אלה הוא שנולל לו בתמצע דוקא בתמצע הפרקה וכן פסוק לפסוק אבל לא בתמצע הפסוק דעד כאן לא שמעינו אלא בתמצע הפרקה דכיון דבתמצע קתני בתמצע אימא דדוקא בתמצע הפרקה לו אימא דדוקא ולפיכך בתמצע הפסוק היא מתני' ומקמר דדבי ירמיה מרמז כלומר היה סבור שהתיבו הפסקה בתמצע הפסוק דוקא על ידי רמז דמלינו שאמור כדמייתי רבינו לעיל ממס' יומא הקורא שמע לא ירמוז וכו' והתיבו הימנו בתמצע הפסוק אבל ע"י דבור ס"ל לר' ירמיה שלא שהתר כלל בתמצע הפסוק ומתני' דוקא בתמצע הפסוק היא ורבי יהודה משתמש מתי דס"ל דמתני' לפיכך בתמצע הפסוק היא ורב הונא הבא רמיה מודבנרת בם שלא חלק הכתוב ומתן רשות לדבר בם ומשמע לפיכך בתמצע הפסוק. [א] פשיטא שאין לך דבר מ'. כלומר ולמה לי לתת למיתתא שואל מפני הירלה ב"י: [ב] שאין לך דבר מ'. לאו כללא הוא שהרי אמרו בו חוץ מעג"ב ומ"ל ומכי פסוק רבי' גפ' אין מעמידין ומיין מ"ש בד"ח פעיף י"ז: [ג] או מי שהוא גדול ממנו. ר"ל לפרש דר"ל בשנים או בשאר דזקנה ראוי לכבוד וכן מי שעבר כדאיתא בפרק ב' דקדושין דף מ"ט: כל שכני עירו שהבנין אותו מפני שעבר אבל בר"ש גרם שגדול ממנו בחכמה ולפי זה רבו דוקא חייב לירא ממנו אבל לא שגדול ממנו בחכמה. שאין חייב לירא ממנו ואין בו אלא מפני הכבוד ולפי לא שגדול כזה בכלל ירהה הוא ס"ב רישא דמפני הכבוד אמקן קאי ואינו"ר דלרש"י מפני הירלה דסיפא לא קאי אמקן לא קאיא כיון דרישא דסמוך קאי מרבו ואגדול לא איכפת בהאי דסיפא לא אתפרש אמקן מגמ"ר לעלה לו אי בפרק גדול בחכמה גם כן מפני הירלה שם לא קאי אמקן ודוחק ואלא מיהת עוכל לומר דבר"ש ס"ל דרבו נמי הוי מפני הכבוד וכ"כ אחרי שהרמב"ם מפ' בפירוש"י ולדרך הרמב"ם יהוא שהולך בשיטת הר"ש וא"כ כ"ש גדול בחכמה שלינו אלא מפני הכבוד ולא קאיא אלא מהסיפא כדפרישית אבל רבינו דמפרש רבו מפני הירלה ניחא עפי' ענ"ג שגדול בחכמה שהיינו לריכין לאלן בין רבו לגדול בחכמה ולומר שאינו בכלל ירהה ומלינו לברש"ל שבתב בשיטות דמי שגדול ממנו בחכמה הוי בכלל מפני הירלה מ"ש בבריו בד"ח שלבר ניחא לנ"ג בחכמה ופרש שגדול בשנים או בעשר ומיתא אמי לרבי' עפי מלגרש"י דשבתא בין רשא בין מיתא מתפרשין אמקן קיימי: [ד] אדא פירש"י שבר שמו וכן מלינו בכתוב אחי ורלש בבני בנימין ובקול בלינו"ס ומיהן ובריש"ף גרס דאחאי: [ה] אל"ל פוסק ולון בכך כלום עיין מ"ש בס"ד בד"ח פעיף י"ב: [ו] בבמו בערבי פסחים ואע"פ שגם שם נחלקו לשנם פתות שבכנסו כוה אחר זה לעורה וקרא"ו את הכלל מ"מ הוי מקומצע בירושלים אלא שהעזרה היתה קלרה מלרה לו כולה: [ז] משבשע שאין לפסוק בו כו'. לא קאי אלדבר"ש ס"ל אלא מתחלה פירוש אחו הם הימים שבאחיה כו' והשתא כתב דמשמע כו' והיינו מסוגיא דגמרא כיון דבעי לה אהבל מדין ק"ש: [ח] דשבתא אבותיהם בידיהם וכתב ב"י סימן תכ"ג בשם שיטתי הלקח שכתב בשם הגאונים מנין שאומרים הלל בר"ח מנינו שרמז דוד בתהלים הלליים הללו אל בקדשו י"ב פעמים הלל בגגד י"ב חדשים ולפיכך אנו כוללים כל הגשמה אל שנה מעוברת שיש לה י"ג חדשים ועל חדש שני ימים ע"כ: [ט] ודוחק הוא לומר שלא היה בגית הגבנה כו'. דמדקאמר איקלע לגבו ולא אמר על גבי בשיטתא משמע שבגית שבנסת היה קודם שהתיבו הקבל כ"כ תלמידי הר"ר ז"ל ונתן לשונם ז"ל ולא אמר איקלע לגבי בשיטתא וכן לשון התוספות דמסכת תענית: [י] דקריאת מגילה מבדכין על מקרא מגילה וקו"ל כמ"ד שחייב לקרות את כולה: [כ] ולגבור נמי הוה קרייתה כו'. לפר"ח ותחם ב"ק כתב דלא משמע הכי ופ"ק ובפיקרין בדברי המולות: [ל] ומה שהבנו פי' האחיעזר דעל מנהג שבמיהם ז"ל לפרש דהא מגלה ניה שלא היו מוהגים לברך תמיד בלשון לברך אמקן: [מ] ובירון דלאלו תקנה היא כו'. מהשום דהתירוהא דעלעלו בעלמא הוא לו מיתכן אלא מאי דמקשה מתקיעת שופר ותמילת מגלה אבל אבתי אינכא לאתקויי מגלה בעיון שני מ"ש לקמר דלאו תקנה היא אלא מנהג ב"ש ולגבי ת"ש דהשתא מחוזלים ב"כ תקיעת שופר ומגלה מכל מקום לריך תירוץ דמעלעל תשום הלל ממנה הוא: [נ] וגם ר"ף כתב כו'. כלומר שכתב ב"כ שלא לברך מפני המנהג אבל לא שכתב לעמרי כמו שכתבו בשם רש"י דהא הרי"ף לא כתב אלא שהיחיד לא יברך הלל לצור תשמש דס"ל שמברכין שלא אמרו בתוספתא אלא יחיד לא יתחיל ואלו לרש"י אף הצור אין מברכין בהסיח דעתה: [ס] והא דאמר

דברי חמודות

המבמ"ס: (יז) רבי יונה מפתחי בתמצע בפסוק ובתב הכ"י דמתא כתוב דבתמצע פסוק שמע ישראל אין לפסוקין כלל שאין דבר גדול מקבלת מלכות שמים ע"כ ר"ל ה"ה לבשמלין שגם הוא בכלל היחוד ומעשה זה אין לפסוקין כון פסוק שמע ישראל לבשמלין ע"כ ל"ל הכי ובמ"ש מפיים אם לא מפני שיראת שיהבנו ופסוק הוא מ"ש רבינו בסוף לך דבר שעומד בפני פיקח נפש דמ"ל כתב בעשה הדבר דמתיר ודי בהם אלא שיהבו בהם ולא כוון בהם דל' זה כדי שתשמל אמרו ומ"ל לאמיתו בג' המחברים מ"ז ג"ש ד"ד דיש הכי ואם לא ר"ל כותיה בפ"ש ב"ב ובמ"ש בפרק אין מעמידין ומשום כך נקרו רבינו בלימי' שאין לך דבר שעומד כו' שאותה הלכה מיימם בו תוך שאלו הג' הכי ומכי ר"ל דמסכת עדיות אמן שמיב אדם לומר בלשון רבו ולכך ס"ל לרמ"ר ר"ב לומר בל' הרמ"ם שאמנו נלקחים אל הדברים אלא היה פקפוק דדברי: (יח) ובראה לאחיו ואמו ורבו כו'. (יט) ומים שאיבה נומר בהם כו'. דיני הלל הלא הם בחוברים בפ' לולב הגזול ובפ' שבני סוכות: (כ) הא לאו הכי אין לו לפסוק אל"ל אם מתיבה בן דמא ר"ב מהנו לברך עליה תחלה ומסוף דמס"ש מפיק רבינו בשם ר"ת דשמוש כך הוא דאין מפסיקין בהלל וכ"כ הגלגי בגדולים בשם הא"ר שבדיון הלל בימים שאינו שאינו נומה כך דין המגילה ובין עליו הש"ב שלא מה נקרא לון מרק לפרק בני מגילה אחתר אבל לדיון בלה כיון דאינו בלתכת ע"כ ואין לאי ריחה מקום עיון בלל דאם דקרתאתה ביתר אינמא בין הפרשיות שיש בה ואמ"ש אבן מרבשות מרקום אבל אחתר אפר אבל בעור שיפן אבל דבר מ"ש בשובר דבין שבריה אחתרה מעבה מלית מלתא אין לעשות בנמי דבר אחתר דלאו הפסקה היא אבל הוא הש"ב עליו אלאה מלה דבין שהוא מבדר בדין שלא לבפסוק דמתי ב"מ דמלית במגבת סוף סוף הוא מבדר עכ"ל ואין לאלן ולומר דבריבה אחתרים המגילה אפילו בגמר מלית בגמר מלית בתמבת אלא בריבה אחרונים הבל שבמגבת גם כן במגבת מלית בפרק בתרן לולב הבגול מקום שבגבו לבדר אחרים אלא הרי הוא בגבת ומודה בל בגם ובמ"ש הכ"ל שלבר אינ בגבלה לומר שלא יפסיק בקריאת ע"כ ודאי דלישא שבדי אלא אף בריבה אחרונים דבלל בגבת מלית מלתא לגבפוף מתא שבגבה בו לא שייבא אחגילה

ולקדושה [ז] ובברכו מפסיק (כד) תפילה בתחנונים פסרק. וכן דעתי מסכמת מה"ש שבתחלה
ונתחיל בדבר בסמי הרב ר"מ דרומבוטרא והסכים דעתו שלון להפסיק ל
ו [דף יד ע"א] בעי מינה מישלון מנת דבי ר' אמי מי אמרי בתענית מה שיעשה
אכילה והיכה קבוע עליה והא ליכא אז יא) דלמת הלה קבוע עליה והא
ליכא (כב) א"ל עושה ואין כבר כלום מנת מי אבי [ז] מעומדת אינה עושה ברכה והמתי
בתענית עושה ואין כבר כלום. עד כמה. רבי אמי ורבי אמי עומדי עד שיעור רביעית. עושה
ואין כבר כלום פיהם רב אמרא (כו) כגון שחור ואילנות. אלכך לא תשיבה הנעשית מה שיעשה כגלה
(כז) ונם א"ל ברכה ומיהו דוקא רביעית (כח) [ז] אבל פחי מרביעית השיבה הלה לענין
הנעה. ומיהו נראה דברכה לא צריך כון שלון נהגה בתוך מעוי: ז אמר רב (כט) כל
הטוען שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה שנאמר תלו לכם מן הלהם אחר שמה
בלפי כי בזה נתנה הא לא תקרי במה אלא בזה חזקה מסכים לפתחו. (כט) אבל שלום
מסכים לפתחו שרי דהכא בפרקים שולא מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. אמר רב יוחנן
בר לוטיון [ז] אסור לאדם (ל) לנתה לדרך (לא) קודם שיתפלל שנאמר לדק לפניו יהלך וגו'.
ואמר רב אידי בר אבין כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך [ר] הקב"ה עושה לו הפלאי [ש] שנאמר
לדק לפניו יהלך ושם לדרך פעמיו:

דברי חכמות

עוד שלון להפסיק יותר אלא לקדוש קדוש וגו' ולברוך כבוד ה' ממקומו שלון עפי הפסקים הם שאמרו ברכו ברכו
ויתקבל שבמשום מפי המלאכים ושיריים לענין הקדושה וכל הפסק לאמן של אל מלא הקדוש ואל שומע תפלה
מפסקים גם כן והכהיא דיומי דמיתה ברכו ה' לאמן ברכו ה' ופסק ר"ח ופסק ר"ש ופסק ר"ת ופסק ר"ל ולכן (ר"מ) [כפ]
מפסקים מכ"ם בלומר מתעטים ומפ"ש בפסק ר"ש ופסק ר"ת ומסכת הפיוטים שבמרכות קדש ע' כפ' לין מודיעין
פסוק ס"ה וכבר שקלאוהו לקרות בתורה כי הרבה"ת שלון מפסק שבין שקולת ק"ש ואינו יכול להפסיק לין
זה קולת בכבוד כתובת וסמוך פי' ס"ו כי' כמם המטיבו דכל מי שקולת מתון לעמוד מעורב ביין לעמוד
לכבוד הבורה מקו' מכבוד הבריות ואילמם שמפסיק בבילוש ע"כ וכ' רש"י ז"ל שכן מנהגים ונ"ל דבין
הרבה"ת מולק גם הכ"ר מסכים ופסק לת דמרוי לאלה ומ"ת ע"ב הה לא הגיס עליו אל"ם שלון לשמת
המתנה מפני המתנה מ"מ מלה בשיני אלא יקרא עם המון כלל ויסמוך על פסק דבר הוצר שלהתוב כפ"ד
בפ' הקולת עומד ונ"ל מילתא דפשיטא לענות מפסיקין דלא פני אלא יענה כמו שהוא עונה על אחר דבר
שבקולות שרי גם אלו ברכות בשבת דוקא ואפש"י שמתני מ"ש ס"ת פי' ל"ג דברכות שבקריאת הבורה
לגבור מלדבון כו' הרי גם שלון קולה ברכו אמן ברכו ברכו אמן ברכו ברכו בפ' אלא מלון לי' ל"ג דברכות שבקריאת הבורה
בתורה ואפ"ה מקרי דבר שבקולה ולענין הפסק בהאמת מלון ולענין הפסק בהאמת מלון ולענין הפסק בהאמת מלון לקמן סימן ח': (כי) אפילו
בתפלת שבת ויו"ט כתב בתפלת הפסקות והדין עמו מהיכולל דלענ"ל סימן ד' ומיין פסוק ל"ו לענין פסוק
שמע ומיהו כין נהוגה בתפלה פסקו מלהתנועים שלון לענות קדוש וקדוש ויפסק בדברי ר"ם מלבוני דבלבד
חדשה כדי לענות אבל בענייה אמן אחר שמיים הש"ן גם אבל יאמרו כתב רמ"א שנהגו כ"ל אלא הוי הפסק:
(כז) אל"ל מושם ואין כבר כלום. ובפרק קמא דתענית סימן ט"ו כתב רבינו בשם הר"י מלבוני דבלבד
מ"ר ומ' כתב הב"ר כתב דאלמון אחרונה מדשן מלה דבלבד תענית לנור לא ישמוט כלל אלא אמרו אלא
בתענית יחיד ונ"ל דדייק לשון קבוע עליה ואמ"ל דלנור נמי בני קבלה מבלא מקום מבלא אחר קבוע עליהם שיקר מן
המקום אף דתענית לנור ש"מ דלא אינשיא ליה אלא תענית שקבוע אבל אינו היחיד נלבד אבל בתענית לנור לא
אינשיא ליה ואפשר ובתב רמ"א אבל מוהבאה: (כו) כגון אחוור ומולנו. כתב הב"ר פיישו' וכן כרוקה דלא
ישמוט רבינות בתוך בשם ל' אלא מעם מעם ומוקן' והרבה"ת כ' דאפשר בפ"ת לעשות עד בדי רבינות
מרי אם יודע בעצמו שיבול לאמרו אבל אינו כלום ומ"ש בשם הר' דברי הרבה"ת בלבד: (כו) ונם
ל"ל ברכה. כיון שאנו אבל אם בלא אחר' כ"ש צריך לברך כך מי' בסור מי' ר"י אבל הרמב"ם בפ"ח מה"
ברכות בשם הלענין בכבה אינ מצרך שיאנו ובכ"מ כ' לאחסר נחת מתר לדבר דומעת משום דבתיב ואחלה ובענות
ובכבה ביטה לו טוות אחלה מתנע ובריעות אמ"ש שהיא מעמת טוות אחלה (אין) לה וכן פיהם מ"ל
מטות ואמ"ל דבאי קרא לענין ברכה אחרונה מיירי מ"מ מכל' אמנים ומ"ל הוסיף ואחר בשמים ועוד המשון לנאלה גרוע
ולענינו ומיהו אמ"ש דמשיך בשמו דאמר' ביומ"ל מוחר מל' המדרש שכיות סב"ש שב' לל' הרמב"ם ומה
כמשמעם ביה"כ דהוי דאוריי"תא ומומה הבאות נאמרות בו לא שרי ובכיי' מרי"ב הביא ל"ל שמאל הרמב"ם שנראה
מדברי אלמאר ולכך כתבו האחרונים ז"ל דבוה"ב אחור: (כח) כל הטוען שלום לחבירו קודם שיתפלל וכו'
ודוקא בנמצאים לפתחו כו'. וכתבו הלבוש דלא יבטל לדבר אחר מלבד לומר שלום אבל אם הקדים שלום לבשר
הרב"ם שלום אבל אחר לומר לאמר לאמר דמרי מב כיון שאינו מזכיר לשון שלום ומלה לאמרי ברב ר"ל אמר' זה
לא מוחר אלא בשהוקדן לנכת לראות אבל אם בשבת אבל לא לשון עניין אבל אם אינו אלך לאבל אבל
קודם התפלה אמר' זה בלבד אמר' ר"ל ובתבם לכתוב בזה הלבוש בשאינו בנ"ל לענור דרך שם
ולא ליה לאמרלו לנכת לעבר כו' אבל אם לא לקמנו דאסור לאמר כו' ולכיוצ' דבריו דאיסורא לא ליה לאבל
ובכיוו' ובתבם בזה דמי' ולאחר אמר' ולאחר בשם ובתבם אלו ולאחר בשם ומ"ל ובן אבור לבוא בבתבים
לפתחו ובתבם בזה דמי' ולאחר אמר' ולאחר בשם ובתבם אלו ולאחר בשם ומ"ל ובן אבור לבוא בבתבים
בכ"י עד שקרקתה' ואלה בידי אבכ"ר שכ' בשם לאמרות אמרי הם ונתשובות
קמאי לא אבל אבל אבל

נ**. נרכות שם:
ג. ירושלמי ד' ע"ב [נרכות פ"ב סוף הלכה ו והרא"ש שם]:
ד. כן מנא (הרא"ש) [הכ"י] [ד"ה ומ"ש ואפילו שם] כתוב:
ה. ב"י [שם]:
ו. שבלי הלקט [סימן טו ותרומות סייס הלכות ציצית סימן כו]:
ו*. עור בסימן פ בשם שו"ת הרא"ש בלל ד סימן ו:
ז. סמ"ק [סוף סימן קד] ורבינו יונה [שם ז, ב ד"ה ר'] והרא"ש [שם] וכוכ המפרשים [ומוסיפות שם יג, ב ד"ה שואל ומרדכי שם רמז מ בשם רא"ם נרכות סימן מז ומנהגות הרשב"ץ מ"ה בבן סימן כו]:
ז*. רבינו יונה שם ומאודרהם עמוד פה ומרומת הדשן סימן ב:
ז**. רבינו יונה ומאודרהם שם:

ציונים לרמ"א

סו ו) ב"י [ד"ה ולענין בשם תרומות סייס הלכות ציצית סימן כו]: י*) דרכי משה סימן נד אות ב: ג) ב"י כח] [ד"ה כתב מלמדי] בשם אבודרהם [עמוד פח]:

הגהות הסמ"ע

סו סעיף ג **אבל לא יאמר אלא** תיבת מודים בלבד. [לא] תיבת מודים ... בלבד אלא [מודים] אנחנו לך ולא [אחי] לאפוקי מודים ... ואף את"ל ... מ"מ יש ... הפוסקים כן:

עטרת זקנים

כ) לקדיש ולקדושה ולברכו ספסיק כו'. ויש מי שכתב שאין להפסיק כי אם [ל]קדוש קדוש וגו' ולברוך כבוד ה', שאלו שני פסוקים הם (שאומרים) [שאמרו*] ישעיהו [ו, ג] ויחזקאל [ג, יב] ששמעו מפי המלאכים, ושייכים לענין קדושה (לחם חמורות דברי ממחות נרכות פ"ב אות כג). מכל שכן שאין מפסיקין במה שמוסיפין בשבת ויום טוב אז בקול רעש וגו' או כבודו מלא עולם כו':

ג) **אבל לא יאמר אלא תיבת מודים בלבד כו'.** ד"ל, מודים אנחנו לך לאפוקי מודים דרבנן לא יאמר (ב"י ד"ה כתב מלמדי תרומת הדשן סימן נ מהרדמ"י נשם סעיף נ וכן [כח] כתב הרב ט"ז ז"ל ס"ק ג וכיון הרב בעל עטרת זקנים לדבריו). וכן אמן יהא שמיה רבא מברך, אף שהוא יותר משלשה תיבות אפילו הכי יכול לאומרה ולהפסיק בקריאת שמע, [פירוש] משום שאסור להפסיק [נכוה (כי) כו] אפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק, וכן משמעות הגמרא בפרק מי שמתו [נרכות כא, ב]. אבל לא יותר מאמן יהא שמיה רבא (מבורך) [מבורך*]. ויש מי שכתב הוא הדין לכל נוסח, רק יתברך וישתבח אין לענות בתוך קריאת שמע. אבל אמן אחר יתברך יכול לענות (ב"י שם בשם (מהרר"א) מטודרוס עמוד פו). אכן אמן אחר תתקבל ואחר יהא שלמא רבא ועושה שלום אין להפסיק, משום שמן תתקבל ואילך אינו אלא מנהג (עיין בהרמב"ם סוף ספר אהבה סדר תפילות נוסח הקדיש):

ד"ה ורמ"ן [כ] דמותר לכתחלה לשאול בשלום הקורא אע"פ שיודע שיטרח להשיבו. ובתרומת הדשן סימן (קל"ה) [קלח] [ל] איתא דתלמיד חכם מופלג בדורו הוה בכלל מורא, עיין סימן תע"ב סעיף ה': **ג באמצע הפסוק.** ויש אומרים דוקא דסליק עניינא, אבל בתחלה עניין כגון ושמתם את דברי אלה על לבבכם, לא יפסיק, ואם פסק חוזר לתחלת הפסוק (כסף משנה סוף פרק ב' מקריאת שמע הלכה טו): **ד ויש אומרים שלא לברך וכו'.** כאן נרשם המראה מקום ב"י, וכתב הל"ח [יז] כבר מחק הב"י (הכלל) [כל זה] בנדק הבית וכתב שיברך עליהם וכן כתב הרא"ש בתשובה [בלל ד סוף סימן ח], עכ"ל. ואני אומר אם הרב ב"י חזר מיה הרמ"א לא חזר בו, כי תלית בתשלי רבבי, כי בדברי משה סימן (כ"ג) [נד] [יח] [אות ב] כתב בשם אור זרוע [ח"א סימן לח] ובשם ר"ח מפרלא [בהגהות הטור שם] דלא יברך על עליה, וכן כתב בתשב"ץ [ב] בשם מהר"מ [שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סימן רעג]. [ה] ועיין מה שכתבתי סוף סימן (כ"ד) [נד] [כא] [ס"ק ד]. וז"ל תלמידי רבינו יונה [נרכות ח, ח ד"ה

(ג) מלך או (אונם) [אנס] [יא] כ** ומשיב שלום לאדם נכבד ג [ג] **ואפילו ג באמצע** (ד) **הפסוק** ד [ד] חוץ מפסוק שמע ישראל ה וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא יפסיק בהם כלל [ה] **אם לא מפני מי שירא שמא יהרגנו:**

ב ו [ו] **אם שכח להניח ציצית ותפילין יכול להפסיק בין הפרקים להניחם** ו' ויברך עליהם: הגה ד [ז] ויש אומרים שלא יברך עליהם עד אחר התפלה **(ב)** [יב] והכי נהוג לענין [ה] עלית:

ז ג [ז] לקדיש ולקדושה ולברכו ה מפסיק **אפילו באמצע** (ו) **הפסוק** ז [ח] ובן למודים ז** [ט] **אבל לא יאמר אלא (ג) תיבת ו מודים** (ז) כלבד: הגה [ג] וכן

ועל כרחו יפסיק, דבר זה הוא פשיטא על כן פירשו דקאי על ירא אדם תשוב וכה נראה לי לישב גם פירוש רש"י דבאמת לא נתכוין לזה שבא עליו אויב להרגו, אלא ההיא דאין עומדין בפני נגדו איזו מלך וירא שמא יהרגנו אחר שאינו מפסיק ולא יקבל התירוץ ממנו. ועל פירוש הרא"ש קשה לי ממה שמצינו גבי יעקב כשבא אליו יוסף לא הפסיק בקריאת שמע כמו שכתב רש"י במומש [בראשית מו, כט], והרי מצינו במקום אחר שאלך לו כבוד בשביל המלכות כדכתיב [שם מח, ב] ויתחזק ישראל ופירש רש"י מכאן שמולקין כבוד למלכות, וא"כ למה לא הפסיק בשמע בשבילו. וי"ל דבפסוק הראשון היה עוסק, וכו אין מפסיקין כמו שכתב השו"ע כאן: **(ב)** והכי נהוג לענין **עלית.** דבלילית אינו חובת גברא, אם אין לו עלית פטור מציצית ויכול לקרות קריאת שמע בלא ציצית, ולאי הוי הפסקה: **(ג) תיבת מודים בלבד.** פירוש, מודים אנחנו לך, ולא ממעט אלא מודים דרבנן:

והוהיר] תפילין מפני שחובה להתפלל עמהם מפסיק, אבל עלית שאינו אלא חובת מנה אינו מפסיק בברכות של קריאת שמע כדי שיתעטף ויברך ויתפלל בציצית, עכ"ל. וגם הרא"ש בתשובה לא כתב שיברך אלא בתפילין, ובשו"ע העתיק דבריו בסימן פ', ולכן דקדק רמ"א וכתב והכי נהוג לענין עלית, וכן כתב בהגהות מיימוניות [קריאת שמע פ"ג אות ס]: **ד ה מפסיק.** דאם פוסק לשאול מפני כבוד בשר ודם, קל וחומר מפני כבוד הקב"ה. ומהאי טעמא נראה לי דאם שמע קול (ט) רעמים (י) יפסיק ויברך: **ו מודים בלבד.** פירוש, מודים אנחנו לך (ל"ח דברי ממחות נרכות פ"ב אות כג ומהר"מ בהקדמת סמ"ק [יח]). ובברכו אומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ואמן יהא שמיה רבא עד עלמיא, ויעמוד עד אמן שאחר יתברך ויענה אמן. כי יש מחלוקת אם חייב לומר כל הנוסח של יתברך, כמו שכתוב בב"י סימן נ"ו [ד"ה ולענין]. ומתחבל ואילך לא יענה אמן כי אינו אלא מנהג. ועל ברכת התורה עונה ברוך ה' המבורך לעולם (יא) ועד וגם אמן. ובקדושה יאמר רק קדוש וברוך, ולא ימלוך (כל זה בל"ח דברי ממחות שם). [ב] ובהגהת יש נוחלין [מהרש"ל התפלה אות

שערי תשובה

סו (ד) **הפסוק.** עיין באר היטב. אך דוקא כשעומד במקום שאינו רשאי להפסיק בביטול בעלמא, הא לאו הכי שואל בשלום חבירו (ואעפ"י [ואפילו] [יד] בבית הכנסת: (ה) **מלית.** עיין באר היטב. ועיין לעיל סימן (מ"ם) [נט] בשערי תשובה [ס"ק ה] מה שכתבתי בזה: **ד (ו) הפסוק.** עיין באר היטב. שכתב בשם מג"א בשמע קול רעמים יפסיק ויברך. ובבכור שור [ברכות יג, א] כתב דהרא"ש [שם פ"ב סימן ה] אינו חולק מטעם קל וחומר, דקל וחומר פריכא הוא כמו שכתבו האוסרים, דכיון שעוסק בשבחו של הקב"ה אין להפסיק בשבח אחר. וכן משמע בהג"ה שכתב לאמן דהאל הקדוש, משמע לשאר אמן לא, וברכת תפילין שאני דשייך לקריאת שמע, שהתפילין חובה לקריאת שמע, עכ"ד בקצרה. ועוגם באליה רבה [ס"ק ה] פקפק על מג"א. ועיין בשו"ת נודע ביהודה [מהדורא קמא חלק או"ח] סימן מ"א הביא דברי המג"א לענין קידוש הלבנה באמצע מגילה, והביא דברי אדוני אבי זקיני הבכור שור שחולק על ה' המבורך לעולם ועד. ואמן יהא שמיה רבא עד יתברך, ויעמוד עד אמן שאחר יתברך ויענה אמן, ומתחבל ואילך לא יענה אמן כי אינו אלא מנהג.

באר היטב

חכם מופלג בדורו הוי בכלל מורא, עיין סימן תע"ב סעיף ה', מ"א [שם]: (ג) **מלך.** אפילו מלך ישראל הוא בכלל מי שירא ממנו, דכתיב [דברים יז, טו] שום תשים עליך מלך שאתה אימתו עליך [כתובות יז, א], עולת תמיד [ס"ק ב]: (ד) **הפסוק.** ודוקא היכא דסליק עניינא, אבל באמצע ענין כגון ושמתם את דברי אלה על לבבכם, לא יפסיק, ואם פסק חוזר לתחלת הפסוק, כסף משנה סוף פרק ב', מ"א [ס"ק ג]. וכתב ר' יהודה תמיד [מוהא בחידושי אגדי שם על מרדכי נרכות פ"ב אות ד] דוקא שלוש ולא יותר, עיין עולת תמיד [ס"ק ג] ובמ"ק א' [בנאר היטב]: (ה) **מלית.** דבלילית אינו חובת גברא, שאם אין לו עלית פטור מציצית ויכול לקרות קריאת שמע בלא ציצית, ולאי הוי הפסקה. [מ"ז סק"ב] (ועיין במ"א ס"ק ד ובספר אליה רבה ס"ק ב, הגא"א): (ו) **הפסוק.** דאם פוסק לשאול מפני כבוד בשר ודם, קל וחומר מפני כבוד הקב"ה. ומהאי טעמא נראה לי דאם שמע קול רעמים יפסיק ויברך, מ"א [ס"ק ה]: (ז) **בלבד.** פירוש, מודים אנחנו לך בלבד. ובברכו אומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ואמן יהא שמיה רבא עד יתברך, ויעמוד עד אמן שאחר יתברך ויענה אמן, ומתחבל ואילך לא יענה אמן כי אינו אלא מנהג.

ביאור הגר"א

[ג] **ואפילו כו'.** ירושלמי שם [ברכות פ"ב הלכה א] עד כדון באמצע הפרשה, אפילו באמצע הפסוק, ר' ירמיה מרמז ר' יונה משתעי רב הונא בשם ר' יוסף ודברת בם מכאן שיש לך רשות לדבר בם, ור' ירמיה יחידאה לגבייהו: [ד] **חוץ כו'.** כסף משנה [קריאת שמע ב, סה] בשם רמ"ך שכן הוא בירושלמי [יז]. וזהו שכתוב בפסוק [בראשית מו, כט] ויפול (יוסף) כו', שיעקב היה מקבל עול מלכות שמים אז [יח]: [ה] **אם לא כו'.** כנזכר לעיל [ס"ק א], וכמו בתפלה: [ו] **[פעיף ב] אם שכח כו'.** עיין תוספות [ברכות] ד"ד ב' ד"ה ומנח כו', הנה דעת ר"י שבין תפילין ובין טלית יניח ויברך, מדכתב והר"מ מקוצי כו'. ודעת תוספות דבתפילין מנח ומברך, וטלית לא יתעטף, וכן דעת הרא"ש [שם פ"ב סימן י] והטור. ודעת הר"מ מקוצי רבין תפילין ובין טלית יתעטף ויניחם בלא ברכה. אלא שבב"י [ר"ה ומ"ש רק] נסתפק בדעת הרא"ש, דאפשר שסובר כהר"מ מקוצי ג"כ שלא יבדך על התפילין, ובטלית סבירא ליה כדעת התוספות שלא יתעטף כלל. וכתב [הב"י] דזהו דווקא בין גאולה לתפלה, אבל קודם גאל ישראל ודאי שמותר להתעטף בציצית, דהא אף במלאכה מותר חרץ מפרשה ראשונה, כמו שכתוב בסימן ס"ג סעיף ז'. ופסק שלא יברך על שניהם, כדעת הר"מ מקוצי, וכפי שיטתו דהרא"ש [ושם ד"ה אמר"א] סבירא להו כותיה,

הגהות רעק"א

ב) [בנ"א פק"ה] **יפסיק ויברך.** לענ"ד יש לדון מה עוסק, עיין בתוספות דף י"ג [ע"ב ד"ה שואל] שכתבו ח"ל, שואל מפני הירלה, ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה דאפילו באמצע משיב מפני הכבוד, ל"כ נראה דמותר לענות קדיש וקדושה ובמצע קריאת שמע דאין לך מפני הכבוד גדול מזה, עכ"ל. מבואר מדבריהם דלר' מאיר דאינו משיב מפני הכבוד אסור להפסיק ולענות קדושה, רק כיון דהלכה כר' יהודה דמשיב מפני הכבוד משום הכי מותר לענות קדיש וקדושה. ואף דאינו שואל מפני הכבוד, ל"ל דסברא להו לתוספות כיון דכל הכבוד עוסקין (בקדושה) בתמיכת הקדושה הוי כמו משיב, ומשום הכי דקדקו בלשונם דאין לך מפני הכבוד גדול מזה, דמשמע דמדמו זה למשיב דמותר מפני הכבוד. וא"כ כל זה בקדיש וקדושה דהכבוד עוסק רשאי לענות עמהם דהוי כמשיב, אבל בשמע קול רעמים, דכל הכבוד עוסקים בקריאת שמע, אפשר דאין להם להפסיק דלא הוי כמשיב, וא"כ היה נראה לתלק בשם שמע קול רעמים בין הפרקים דשואל מפני הכבוד קל ומותר דפוסק לברך על הרעמים, אבל בתמיכת דאינו שואל מפני הכבוד, לא יברך. והנה בתשובה [ח"ג סימן עט] כתבתי די"ל דהדין עם המג"א, די"ל דדברי התוספות ז"ל אזלי בשטת רש"י [שם ס"א ד"ה מפני] דמפני הירלה היינו דירא שלא יהרגנו והוי פקוח נפש, משום הכי אין לדמות עניית קדיש וקדושה

יג ד"ה וכן נעניין] משמע שעונין גם ימלוך שזה שייך לקדושה, אבל בתוספתא פרק קמא דברכות [הלכה יא] משמע כדברי ל"מ. ונראה לי שבאמן יהא שמיה רבא אומר ג"כ תינא יתברך, דהפליג מאוד בב"י [שם] בענוש המפסיק בין עלמיא ליתברך, ע"ש: ז דאמן שעונין בו'. כתב ב"י [ד"ה והא] בשם מהר"י אלטשיב הטעם, משום דהוא סיום ג' רשעות ושומע תפלה הוי סיום אמצעיות, והא דלא תשיב אמן של ברכת שים שלום, לפי שזה אף היחיד עונה אחר סיום י"ח, ולפיכך אין לו להפסיק בשבילו מאחר שיכול לאומרו ביחיד, עכ"ל. וכתב לבוש [סעיף ב] דלדידן דקיימא לן בסימן רט"ו [סעיף ג בהגה] דיחיד אינו עונה אמן אחר סיום י"ח, צריך להפסיק בקריאת שמע לענות אמן אחר שים שלום. ובל"מ [שם פ"ג אות ט] כתב דלא יפסיק, אלא יסמוך על אמן שאומר בעושה שלום. וכן נראה לי, מאחר דהרב ב"י [שם] כתב בשם הפוסקים דאף לשני אמנים אלו לא יפסיק, א"כ הבו דלא לוסיף עלה, ומי יודע מאיזו טעם ייחד הירושלמי [שם פ"ד הלכה ו] שני אמנים אלו. כתב מטה

(ד) אחר ברכת האל הקדוש. לפי שהוא סיום שלש רשעות ואחר שומע תפלה הוא סיום האמצעיות, אבל אחר סיום ג' אחרונות לא תשיב לפי שזה עונה היחיד אחר סיום י"ח, לפיכך לא יפסיק דיוקל לומר זה בעצמו (ב"י ד"ה והא בשם מהר"י אלטשיב): (ה) יש מי שאומר שמפסיק. הוא בעל המנהיג שהביא הטור, ודיעה השניה הוא הרשב"א [שו"ת מ"א סימן קפה], והכריע ב"י [ד"ה כתב בעל] כמותו, דרב מוההק הוא. ומו"ר ז"ל [ב"מ ד"ה כתב בעל] כתב דהמושב לבוד התורה יכול לסמוך ולהפסיק. ולענ"ד נראה דבקריאת שמע עצמה שהיא דאורייתא לא יפסיק, אבל בברכותיה שהם דרבנן יש לפסוק כבעל המנהיג, מאחר שהעור מבילו והוא ג"כ רב מוההק לנו, על כן יפסיק לקרות בתורה:

(ו) אחר גאל ישראל. אבל בתפלה אומר גואל ישראל דלקמן [עור] סימן (קנ"ו) [רלו], והוא תלמוד ערוך בפרק ערבי פסחים [קיז, ב] בקריאת שמע והלל. גאל ישראל, ובתפלה גואל ישראל משום דרחמי מינהו, פירוש מתפלל על

משה [סימן קנב] שאף כשמתפלל ביחיד יאמר אחר עושה שלום ואמרו אמן, שאומר כן להמלאכים השומרים אותו: ח שאינו מפסיק. ועולה ישראל במקומו. ולא דמי להנחת תפילין, דתפילין צורך קריאת שמע הם (רשב"א שו"ת מ"א סימן קפ"ה). וכתב בלבוש [סעיף ד] ה) דנוהגים להפסיק, ואין לשנות המנהג מפני המחלוקת. ומכל מקום לא יקרא עם החזן כלל, ויסמוך על פשט הזוהר [מ"ב רי, ח], כמו שכתוב סימן קמ"ח סעיף ב' (ל"מ דברי ממודות ברכות פ"ב סוף אות כג), וכן כתב בכנסת הגדולה [הגב"י] שיעלה. ומכל שכן שלא יפסיק לומר לחזן שיאמר מי שברך. ונראה לי דאפילו שהה כדי לגמור כולה, אין צריך לחזור לראש, דזה לא הוי אותם, עיין [ו] ריש סימן ס"ה [ס"ק ב]: ט לאמת ויציב. כיון שוויציב הוא ג"כ לשון אמת אין להפסיק בין אמת לויציב (ב"י ד"ה וכתב הרמב"ם, בשם הרא"ש ברכות פ"ב סימן ח ל"מ מעבדי יום טוב שם אות ח), וכן כתב בפירוש הי"מ על דרך הקבלה. אבל דעת השו"ע [ז] אינו כן, עיין סוף סימן זה [בהגה]. ומכל מקום יש ליזהר מזה: י אינו אומר אמן. כתב בשלטי גיבורים [ברכות מ, ב סוף אות כ] דאין להפסיק בין גאולה לתפלה

(ה) כהן שהיה קורא קריאת שמע בו' ויש מי שאומר שאינו מפסיק והלכה כדבריו. אלא יקראו לאחר, שאין זה בזיון לתורה כשמוריע (הוא) שהוא עומד בקריאת שמע, ועל כן מותר לקרוא אפילו ישראל במקומו אם אין שם כהן אחר (תשובת הרשב"א ס"ל סימן קפ"ה). אבל מקום התושש לכבוד התורה יכול להפסיק (מורי כב"ח ד"ה כתב בעל), וכן המנהג להפסיק (מהרר"י נטע קנ"ב ד). אבל מקום לא יקרא עם החזן בתורה כלל, ויסמוך על דברי הזוהר פרשת ויקהל עמוד שס"ט [מ"ב רי, ח], בנזכר לקמן [סימן קמ"ח ס"ק ח]. ויש מי שכתב שגם מותר להפסיק בתוך קריאת שמע לענות ברוך ה' המבורך וכן אמן אחר הקורא בתורה (לחם חמודות שם):

הגהות והערות

בלפ"ל מיקנו לאחר שאמר ברוך ה' המבורך, ועיין משנ"ב ס"ק יח ובשער הציון ס"ק כו דהלבוש שרש שגה מה, וכוונת המג"ל על אמן שבסוף הברכה:

לא) עיין הערה כח:

לב) עיין מאור הלבה ד"ה כהן:

לג) נוסף ע"פ הכמ"י:

לד) בבהדורת ויניציאה שכ"ז לי קבלתי נוסף גואל, ועיין ע"ז ס"ק ו:

ציונים לרמ"א

ד) טור לא) בשם סמ"ק [סימן קד]: ה*) דרכי משה אות א ד"ה ולזה:

ו) תשובת הרשב"א [ס"ל סימן מתו]:

עטרת זקנים

ד) ויש אומרים דאפילו שעונין אחר ברכת האל הקדוש בו'. אבל כאמן של סוף ג' ברכות אחרונות לא יפסיק. ויש אומרים דאמן שעונים אחר ג' אחרונות גם יש להפסיק (מהרר"י נטע שם):

ה) כהן שהיה קורא קריאת שמע בו' ויש מי שאומר שאינו מפסיק והלכה כדבריו. אלא יקראו לאחר, שאין זה בזיון לתורה כשמוריע (הוא) שהוא עומד בקריאת שמע, ועל כן מותר לקרוא אפילו ישראל במקומו אם אין שם כהן אחר (תשובת הרשב"א ס"ל סימן קפ"ה). אבל מקום התושש לכבוד התורה יכול להפסיק (מורי כב"ח ד"ה כתב בעל), וכן המנהג להפסיק (מהרר"י נטע קנ"ב ד). אבל מקום לא יקרא עם החזן בתורה כלל, ויסמוך על דברי הזוהר פרשת ויקהל עמוד שס"ט [מ"ב רי, ח], בנזכר לקמן [סימן קמ"ח ס"ק ח]. ויש מי שכתב שגם מותר להפסיק בתוך קריאת שמע לענות ברוך ה' המבורך וכן אמן אחר הקורא בתורה (לחם חמודות שם):

שערי תשובה

מג"א, ולא כתב הכרע ביניהם: (י) מפסיק. ועיין באר היטב. ועיין בשערי אפרים שער א' [סעיף א] ובפתחי שערים שם מה שכתב בזה: (יב) ישראל. עיין באר היטב. ועיין בבכור שור בחידושי פסחים דף קי"ז [ע"ב] בתב לתרץ קושיא זו דהט"ז בטוב טעם. ועיין בדגול מרבבה [אוצר מפרשים ס"ק ב] שכתב ג"כ לתרץ, ע"ש. ומכל מקום מפני קושיא זו נהגו אנשי מעשה לומר גם במערבית גאל ישראל:

באר היטב

ועל ברכות התורה עונה ברוך ה' המבורך לעולם ועד וגם אמן. ובקדושה יאמר רק קדוש וברוך ולא יאמר. ל"מ. ובהגהה יש נוהגין משמע שעונין גם יאמר רק קדוש וברוך ולא יאמר. ל"מ. ובהגהה יש נוהגין לומר אמן. ובקדושה

כלל כ

דִּין הַפְּסָקוֹת לַעֲנוֹת אָמֵן וְקַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה מִבָּרוּךְ שֶׁאָמַר עַד תְּפִלַּת י״ח:

א הַתְּפִלָּה נֶחֱלֶקֶת לְאַרְבָּעָה חֲלָקִים (והם נגד ד׳ עולמות הידועים ליודעי חן): נֶגֶד עוֹלָם הַזֶּה, וְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים, וְעוֹלָם הַמַּלְאָכִים, וְעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁבּוֹ שְׁכִינַת־עֻזּוֹ, וְנֶגֶד גּוּף וָנֶפֶשׁ, וְרוּחַ וּנְשָׁמָה. וְעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּכָל בְּחִינָה שֶׁמְּקַשֶּׁר בּוֹ חֵלֶק גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה עוֹלָה תְּפִלָּתוֹ לְהִיוֹת עֲטָרָה בְּרֹאשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. דְּהַיְנוּ, מִבְּרְכַת עַל ״נְטִילַת יָדַיִם״ עַד ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״ הוּא כְּנֶגֶד הַגּוּף וְעוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן מְבָרְכִין הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵם הַכֹּל עַל צָרְכֵי גּוּפוֹ וְהָעוֹלָם. וּמִ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״ עַד ״יוֹצֵר אוֹר״ הוּא נֶגֶד עוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים וְנֶגֶד הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהַגַּלְגַּלִּים וְהַנֶּפֶשׁ תָּמִיד מְזַמְּרִים וּמְשַׁבְּחִים לְכְבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״כָּדְכִי נַפְשִׁי״ וכו׳ וּכְתִיב: ״הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים״, וְכָל מִזְמוֹר ״הַלְלוּ אֶת ה׳ מִן הַשָּׁמַיִם״ וכו׳, וְלָכֵן נִתְקַן כָּל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה לְעוֹרֵר הַקְּדֻשָּׁה דְּשָׁם. וּמִן ״יוֹצֵר אוֹר״ עַד י״ח הוּא נֶגֶד הָרוּחַ וְעוֹלָם הַמַּלְאָכִים, שֶׁהֵן מַקְדִּישִׁין שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּסֵדֶר קְדֻשָּׁה, וְלָכֵן אָנוּ אוֹמְרִים: ״יוֹצֵר מְשָׁרְתִים״ וכו׳, וְאָז כֵּיוָן שֶׁנִּתְעוֹרְרָה הַקְּדֻשָּׁה בְּכָל ג׳ עוֹלָמוֹת, אָז מִתְפַּלֵּל י״ח וְעוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ, וְלָכֵן הִיא בַּחֲשַׁאי, כְּעוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ:

ב כֵּיוָן שֶׁכָּל חֵלֶק וְחֵלֶק יוֹתֵר גָּבֹהַּ, וְלָכֵן הֵן נֶחֱלָקִין בְּעִנְיַן הַפְּסָקוֹת. דְּעַד ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״, מֻתָּר לְהַפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לִבְרָכָה אֲפִלּוּ לְדַבֵּר הָרְשׁוּת הַצָּרֵךְ קָצָת, וּפְשִׁיטָא לְכָל דְּבַר קְדֻשָּׁה. אֲבָל מִ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״ עַד אַחַר ״תַּחֲנוּן״, אָסוּר לְהַפְסִיק לְדַבֵּר הָרְשׁוּת, אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ, וַעֲבֵרָה גְּדוֹלָה הִיא, רַחְמָנָא לִצְלָן:

ג מִ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״ עַד ״יוֹצֵר אוֹר״, מֻתָּר לַעֲנוֹת אָמֵן עַל כָּל בְּרָכָה שֶׁיִּשְׁמַע [א], אֲבָל

נשמת אדם

א) צ״ע אם מותר לענות אמן מן ב״ש ובפסוקי דזמרה ובברכת ק״ש. והנה בודאי משמע מדברי הפוסקים דפסוקי דזמרה שרין לברכת ק״ש, שהרי בסי׳ נ״ה מבואר דדינן שוין לברכת ק״ש, ובסי׳ ס״ו שם מבואר דברכת ק״ש שוה לענין הפסקה לק״ש, ושם סעיף ג׳ מבואר דאסור לענות רק אמן דהאל הקדוש ושומע תפלה, משמע דשאר אמן אסור לענות בברכת ק״ש, וכ״כ הרא״ש בפרק היה קורא סי׳ ה׳ וז״ל, והא דאמר באמצע שואל כו׳, נחלקו רבותינו בעניני הפסקה בק״ש וברכותיה כו׳. עוד שם, מכלל דבק״ש וברכותיה כו׳, ע״ש. והנה נראה לשיטת הפוסקים דמותר להפסיק לקדיש ולקדושה משום דלא גרע משאילת שלום מפני היראה, א״כ בודאי דמותר להפסיק לענות אמן ולכל דבר שבח. ולדעת הפוסקים שאין להפסיק בשבח המקום לשבח אחר, א״כ אסור להפסיק אפילו לקדיש ולקדושה. ודעת הסמ״ק דדוקא לאמן של שומע תפלה וקדיש וקדושה, נ״ל דהוא דעה ג׳, וכן הוא בטור בסי׳ ס״ו בהדיא וז״ל, ולענין להפסיק לקדיש ולקדושה כו׳, י״א אע״פ ששואל מפני היראה כו׳ אינו פוסק, דכיון שעוסק בשבחו כו׳, ובסמ״ק כתב דענין קדיש וקדושה ואמן כו׳, וי״א שפוסק לכל אפי׳ באמצע, דלא גדע ממה שפוסק מפני היראה, ולזה הסכים א״א ז״ל עכ״ל הטור, הרי להדיא דמש״כ הרא״ש לקדיש וקדושה לאו דוקא, דלדידיה מותר להפסיק לכל דבר, אלא דנקט לאשמועינן

לֹא ״בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ״, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לוֹמַר ״בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ״ בִּבְרָכָה שֶׁמּוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, כְּגוֹן: בִּרְכַּת שׁוֹפָר וּמְגִלָּה. וּבְכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁאַחַר מוֹצִיאוֹ, אָסוּר לְהַפְסִיק וְלוֹמַר ״בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ״ (דגול מרבבה). וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַפְסִיק בֵּין ״בָּרוּךְ אַתָּה ה׳״, לְ״מֶלֶךְ מְהֻלָּל״. וְכֵן הַדִּין בְּכָל הַבְּרָכוֹת כַּמְּבֹאָר בִּכְלָל ה׳, סִימָן י״ג. וְכֵן לֹא יַפְסִיק בְּאֶמְצַע פָּסוּק אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּסָלִיק עִנְיָנָא. וּמִכָּל שֶׁכֵּן דְּמֻתָּר לְהַפְסִיק לְקַדִּישׁ וְלִקְדֻשָּׁה וּבְרָכוּ, וְאִם צָרִיךְ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, מֻתָּר לְהַנִּיחָם וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק, דְּהַיְנוּ: בֵּין מִזְמוֹר לְמִזְמוֹר, אֲבָל לֹא בְּאֶמְצַע מִזְמוֹר. אֲבָל הַטַּלִּית יִתְעַטֵּף וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו עַד שֶׁיְּסַיֵּם ״יִשְׁתַּבַּח״, וְאָז יְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ וִיבָרֵךְ. וְאִם שָׁמַע קוֹל רְעָמִים וּבְרָקִים, מֻתָּר לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע מִזְמוֹר, כֵּיוָן שֶׁאִם לֹא יְבָרֵךְ אֵינוֹ יוֹכֵל לְבָרֵךְ עוֹד, וּמִכָּל מָקוֹם אִם הִטִּיל מַיִם לֹא יְבָרֵךְ ״אֲשֶׁר יָצַר״, דְּיוּכַל לְבָרֵךְ אַחַר הַתְּפִלָּה, וְאֲפִלּוּ דְּדָמֵי לְטַלִּית, וְצָרִיךְ עִיּוּן (עיין בנשמת־אדם). וְאִם הַצִּבּוּר קוֹרְאִים

נשמת אדם

דאפילו לקדיש יש אוסרין. ובזה מסולק כל הדחק שבב״י וא״צ להגיה כלום בטור. ומצאתי שהב״ח כתב ג״כ הכי, אלא שכתב דכיון דהדא״ש מסיים לקדיש ולקדושה, משמע אֲבל לאָ באמן. ול״נ דס״ל לטור דל״ש, או דאסור לכל או דמותר לכל, דאל״כ הו״ל לרא״ש לבתוב ג״כ אמן של שומע תפלה, כדאיתא בירושלמי. והסמ״ק דמתיר לקדיש ולאלו אמן שחושב ע״כ לא ס״ל מטעם דכ״ש משום כבוד המקום, אלא כדכתב ר״י מדחזינן בש״ס דס״ד דאפילו לתפלה מפסיק ואמן דשומע תפלה שנזכר בירושלמי. וא״כ דעת המ״א בסי׳ ס״ו ס״ק ה׳ צ״ע, שכתב דמהאי טעמא שמע קול רעמים מברך. וז״א, דא״כ לא הו״ל להמחבר לכתוב לקדיש ולקדושה, אלא הו״ל לכתוב סתם מותר להפסיק לשבח המקום. ולפ״ז היה נראה דאסור לענות אמן מברוך שאמר ואפילו בפסוקי דזמרה. אך בא״ד ס״ק ו׳ כתב דמשמע להדיא בתה״ד דבפסוקי דזמדה מותר לענות. וז״ל תה״ד בסי׳ ג׳ דאסור להפסיק בפסוקי דזמרה לקרות עם הצבור פסוק שמע ישראל, דבהגמי״י ודי״ף כתבו דאסור לאשתעויי בין ב״ש לישתבח, ואמנם אין ראיה כל כך, דמ״ש דאסור לאשתעויי, הלשון משמע דוקא דברים בטלים או צרכיו אבל לא דבר שבקדושה, ולא רמי למפסיק בק״ש וברכותיה, דהתם אפילו לענות קדושה ואיש״ר קצת גאונים אוסרים כו׳ עכ״ל. ונ״ל דזהו ג״כ דעת ספר הכוונות שכתב המ״א בסי׳ נ״א ס״ק ג׳ דמותר לענות אמן אחר ב״ש, וכתב המ״א ונ״ל דאפי׳ באמצע הברכה מותר לענות אמן לפי שלא החכרה בגמרא עכ״ל, משמע מלשונו דלספר הכוונות דוקא כשכבר סיים הברכה. ונ״ל דדעת ספר הכוונות דבכל פסוקי דזמרה מותר לענות אמן, ואפשר שכן כוונת המ״א. ומה שכתב דלא נזכר בגמרא אין כוונתו דברכה זו ב״ש לא נזכר בגמ׳, דזה רוחק גדול, דמ״ש אם נזכרה כיון שהיא ברכה, אלא כוונתו כיון שלא נזכר בגמרא דאסור להפסיק, אלא דהרי״ף בתבו ולכן עכ״פ מותר לענות אמן, דיש לסמוך ע״ד הטור בסי׳ ס״ו שכתב דדעת הרא״ש דאפי׳ בברכת ק״ש מותר להפסיק לכל דבר קדושה. ופשוט שמ״ש במ״א עיין בטור, הוא ט״ס דלא נזכר שם מידי, אלא נ״ל דצ״ל עיין סי׳ ס״ו, וכמו שכתבתי. יצא לנו מזה דבפסוקי דזמרה מותר להפסיק ולענות כל דבר שהצבור עוסקין בו, וכן כל אמן, וכן כששמע קול רעמים, ופשיטא לברך על התפילין. ומ״מ ימתין לברך בין פרק לפרק, משא״כ בקול רעמים דצריך לברך תיכף. ואפשר דעל טלית וכן ברבת אשר יצר, כיון שיוכל לברך בין ישתבח ויוצר אור בדאיתא בש״ע סי׳ נ״ג, יברך בין ישתבח ויוצר אור, ובאמת מדמ״א בסי׳ נ״א סעיף ד׳ בשם הכל בו וכ״כ המ״א בסי׳ נ״ג ס״ק ג׳ משמע דבפסוקי דזמרה אין לברך על עטיפת טלית, שכתב דהא אפי׳ לצורך מצוה אסור לדבר, ולפ״ז בוראי משמע כדעת הכל בו דגם אמן לא יענה, וחולק על תה״ד שכתב דדוקא צרכיו אסור לדבר, וע״כ זה ג״כ דעת הש״ע שהרי סס״י ס״ה כתב דמב״ש אסור לקרות עם הצבור פסוק שמע ישראל, וזה ע״כ כדעת הבל בו, ודבריו צ״ע שהרי בכ״י שם הביא דעת תה״ד. ומצאתי שהא״ר הקשה זה, וצ״ל דחזר בו בש״ע וס״ל כדעת הכל בו שהביא בסי׳ נ״א. אבל כאמת ז״ל הבל בו בסי׳ ד׳, דכ״ש נתקן להסריד שכחו של הקב״ה ואח״כ יתפלל, וכיון שכן אינו רין לספר בין סידור השבח התפלה. אמנם בענין מצוה כגון לפסוק צדקה או לדבר מצוה אחרת מותר לספר אחר ישתבח עכ״ל, וא״כ י״ל דגם הבל בו מורה דמותר לומר אמן או ברכת רעמים וכיוצא בו, דאין זה הפסק בשבח המקום ועדיף מלפסוק צדקה או מצוה אחרת, וכן מסתבר, דאטו הרוצה להוסיף איזה מזמור דאסור, ומכ״ש פסוק שמע ישראל. וכן אמן מותר לענות:

(ס"ו) דבקלוב דבוא לוגאר אפר ב אלהשיבוב יפלו אל אאלף יהוסף ליליה לאלאוש
לבי ,יולוקיבו לוגאר ,לפסבי ,ולוד חולוד לבוב לכלום — ולוקיבו בחבבר לבלאב
אלו אלאר הנפסבו-לבבב לכלום לבי ,פאלו לבלב לבלב ,ולוד חולוד לבלאיר חכם לא ,ולוחו אלב עבר
הלבלוב כבאלו ,פאלו לבלב לבלב ,ולוד אבי: ולוד ,ולבלב אלאלא עבר לבלום מי ולוד ,לבלב
לבלב ,הבו לא אבי: ולוד ,ולבלב אלאלא מי לבלום כבאלו ,הבלב בבלאלו אלם כבאלו לבלב לאלאלב
לבלב לבלב אלאלו לא ולבלב בבלב לבלב אלאלו לבלב אלאלבאלו בבלאלו לבלב אלאלבאלו
לבלב לבלב.

(מב) לבלבלב בבלאלבלב

(ס"ו) לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב ,לבלבלב

ב"ה, יום ג' כ"ח לעומר תשכ"ח

ליקירי וחביבי ר' שמעון שיחי'

בנוגע לשאלתך [אם תברך אשה ברכת הגומל לאחר ניתוח], אף שמטעמי צניעות נהגו שנשים אינן מברכות פרט לאחר לידה הואיל וגם חייבות בקרבנות לכן יש שמברכות בפני עשרה ויש שרק באות לביהכ"נ לשמוע "ברכו", מ"מ הואיל ובלא"ה יהיה בעהי"ת מנין אצלך בחג העצרת מן הראוי שכן תברך הואיל ומעיקר הדין חייבים הן בכך.

ויהא רעוא שתבריא לגמרי ותזכו שניכם יחד לרוב ענג ונחת מתוך בריאות ושמחה מכל אשר לכם כנפשכם וכחפץ ידידו החותם בשלו' ובברכת כל טוב סלה

שלמה זלמן אויערבאך

לב. ברכת שהחיינו על לידת בת כשרואה אותה לראשונה

במ"ב סי' רכ"ג סק"ב כתב ומ"מ נ"ל פשוט דבפעם ראשון שרואה האב את בתו שנולדה מברך ברכת שהחיינו, דמי גרע ממי שרואה את חבירו לאחר ל' יום ושמח בראייתו דמברך שהחיינו כדלקמן בסי' רכ"ה ס"א.

ויש לדון ברוב בני אדם הרואים תינוק בן יומו או גם אחרי כמה ימים, עדיין אינם מכירים אותו, ותוך כמה דקות יכולים להחליפו בתינוק אחר ולא יבחינו כלל בכך, וא"כ עיקר שמחתו הוא רק הידיעה ולא הראיה, ואע"ג שלענין הכרת בכורה אמרינן דמיד כשיצא ראשו חשיב כבר כאפשר בהכרה, מ"מ לענין ברכה מסתבר שצריכים ראיה ברורה ולא בראיה מקופיא, גם נכון לברר לדעת המחייבים בברכה איך הדין אם ראה בראשונה ולא בירך אם חוזר ומברך בראיה שניה כיון שאינו מכירה כלל מהראיה הראשונה.

לג. ברכת שהחיינו בטלית ותפילין

א) במש"כ להעיר על דברי המשנ"ב סי' ח' סקי"ד דכמה אנשים שקנו טלית נהי דאחד יכול להתעטף ולברך לכולם אבל ברכת שהחיינו יברך כ"א בעצמו, דמאי שנא ממש"כ הב"י בסי' תקפ"ה דמוציא את כולם בשהחיינו. נראה דגבי שופר השהחיינו הוא על שמחת המצוה שכולם שוים בה משא"כ בטלית כל אחד שמח בטלית שלו ולא בשל חבירו ולכן יברך כל אחד לעצמו. ואפשר לפי זה כשכל אחד אוכל ממין אחד כגון תאנה גפן ורמון שלכתחילה רצוי שכל אחד יברך לעצמו, ורק אם כולם אוכלים מין אחד הרי הברכה היא על השמחה שהגיעו לזמן שיכולים לאכול מאותו מין ולכן שפיר מברך אחד לכולם.

ב) במש"כ המ"ב סי' כ"ב סק"ג להקדים את התדיר ולברך להתעטף ואח"כ שהחיינו, היינו מפני שההנאה היא פרטית ומיוחדת לאיש זה שנהנה מטלית זה, ולכן לא התחשב בזה שנתחייב קודם כשקנה אותו, משא"כ בפירות כתב בסי' רכ"ה סק"ו להקדים את השהחיינו, כיון שעל אותה ראיה שלו יכולים כל הכלל ישראל לברך שהחיינו, לכן מחשיבים יותר את זה שנתחייב קודם בשעה שראה. - כ"ז רק מסברא ללא שום עיון במקורות.

ג) לענין שהחיינו בתפילין התנהגתי עם בניי שיחיו, שלפני י"ג שנה רק הניחו אבל לא נתתי להם את התפילין במתנה רק במלאת להם י"ג שנה. והברכה היא על ההנחה וגם על המתנה של התפילין. ואף שמצוות לאו ליהנות ניתנו היינו בקונה במעותיו אבל לא במתנה שזה ממש רכוש. [וע' בה"ל סי' כ"ב ס"א ד"ה קנה].

לד. ברכה על ברקים כשרואים אור ולא את הברק עצמו

בענין ברכה על ברקים חושבני שמנהג העולם הוא נכון [שאינם מברכים רק על ראית הברק עצמו בשמים, אלא גם על כל הרגשת אורו של הברק], מפני שגם ע"י האור הזה האדם מתרגש ורואה בכך מעין מעשה בראשית. ועכ"פ הרי יש שהברק והרעם הם ביחד, ולא היו יכולים שנית לברך עושה מעשה בראשית.

לה. בדין פתיחת חנויות לפני תפלת מנחה

לכבוד האברך הרה"ג מוה"ר אברהם הכהן עהרנטרייא שליט"א

אחדשה"ט וש"ת הנני משיב לו על מכתבו בקיצור.

אמנם מדברי רבינו מנוח המובא בכס"מ פ"ו מהל' תפלה ה"ד נראה דכשיוצא לדרך לאחר זמן מנחה נראה דרק "טוב" להתפלל בביתו אבל אם אפשר לו להתפלל כשישוב מהדרך או בעיר שהולך לשם ליכא איסור. אך עדיין תמוה מזה שנהוג וגם מבואר שמתעסקין אף בצרכיו שהן צרכי חול גם לאחר שכבר הגיע זמן מנחה, וידידי ת"ח חשוב כבר שאל אותי ג"כ על דבר זה ומביא בשמי בספרו שיח הלכה סי' פ"ט אות י"ז דאפשר שהאיסור להתעסק בצרכיו לפני מנחה הוא רק כשדעתו כעת להתפלל שחייב להקדים תפלה לצרכיו אבל אם אין דעתו כעת להתפלל אפשר דשפיר מותר להתעסק בצרכיו וגם לצאת לדרך אם גם שם יתפלל בצבור, ואי משום שמא ימשך כבר כתבו דמהני שומר או שיש לו זמן קבוע לתפלתו, ועי"ש שלכאורה אפשר שגם בשחרית אם ממתין כדי להתפלל בצבור

בשנים לכרעלים אבל סיכא שעושה רש"י ע"י מחילה מזו אפי' כפלה בשבת וקדרה בחזיר כמי אסור לבטל וזה בכלל עם דמסכי הש"ס כי איתמר דרב נחמן בעלמא אחזיר דעלמא איתמר ולא אחזיר דבריתא דבריתא מיירי שלא שכפלה המחילה היה רש"י אלא שכפרלה ביותר מעשר בכרעלים ובאם עותה לבטל אף אם נעשים בחזיר שלפי שלף לאחר שכפלה כמי היה עותה לבטל מן התורה אלא לאחר שכפלה לא עותה לבטל ולא אמריכן הואיל והותרה הותרה גבי מחילות ע"מ מסכי עשיות מחילה אף בחזיר משום דחזרה לעכיכה הראשון מן התורה אבל היכי שבכפילה מחילה נעשים רש"ר אז לא מסכי עשיות מחילה בחזיר לבטל וכמו כן אם לא היה מחילה קודם שבת אף שהוא רשות היחיד וכפרלה לכרעלים לא מסכי מחילה שנעשה בחזיר ולא כיחא להרי"ן לאוקמי כפי' הראש"ש משום דקתמא דבריתא מיירי שכפלה בשבת וכן מלאתי בחידושי הרשב"א וז"ל כתב ג"כ פי' ר"ם דבעלמא איתמר כלומר בחמילה שנעשים לכתחילה בחזיר אבל זו איכה נעשים לכתחילה שאינו בא אלא להחיר עירובו כבתחילה וכל שעה היא רשות היחיד הלכך אף מזיד מועיל דלא קנסינן בכי האי כיון שאין זה אלא מעמיד דבר על חזקתו הראשונה עכ"ל משמע דאם פי' ברש"ר ובפלו המחילות אף בשבת ונעשים ע"י מחילה רשות היחיד אסור לבטל כל זה נראה לי בדברי הרי"ן ורא"ה בחמ"ל שרולה להשוות דעת הרי"ן והרא"ש והעור וש"ע ומעייש נקוף דבריו כל היכא דנעשים ע"י מחילה רש"י אם כפלה בשבת וחזרה ונעשים בשבת בחזיר אסור בשונג מותר ואם היתה בלא"ה רש"י כגון כותל בין ב' חלירות אפילו כפלה בחול וחזר ונעשים בשבת שרי וחזר העירוב למקומו וזה על פי' הראש"ש אבל לא ידעתי לפירושו איך למד דין ראשון כל היכא דנעשים ע"י מחילה רש"י אם כפלה בשבת וחזרה ונעשים בחזיר אסור בדברי הרי"ן ונקשה הדבר להולמו אם לא שנאמר שכפל בעות בשפרו ובמקום אם כפלה בשבת לריך להיות שכפל בחול אבל לי נראה ברור שהרי"ן לא רלה לאוקמי בריית' שכפל בחול אלא בשבת וכדאמרן וק"ל ועיי' בא"ח סי' שפ"ב בחג"א מה שהקשה על הרא"ש וה' יכמני בדרך אמת ראיתי בפי"ח י"ב בפ' כל הגגות שנכנס ג' שהניח בשם הב"י וז"ל שאני שהם שלא כפל אלא לאלר אחר שהוא רש"י כמוהו ואין ביניהם אלא זה שם של יחיד אחד הוא וזה של יחיד מ' אבל כשנכנל רשות אחת מהם ממש דהיינו לרה"ר או לכרמלית לא אמריכן הואיל כו' ע"כ לריך לפרש דבריו ג"כ דמ"ש של יחיד היינו אף אם ע"י עירוב נעשה כשל יחיד ותדע דא"כ אדמחלק בסיפא בלשות הרבים וכרמלית לחלק באלר עלמו ואכה אם אמנם שיש לו הוכחה מסיפא מ"מ דוחק גדול לפרש מ"ש של יחיד אחד הוא ע"י עירוב ולי נראה דדברי הב"י הם כדברי התוספת בפ' הזורק דכתבו בהדיא לחלק דהתם מיירי בשלא היה באלר אלא בית אחד אבל כשיש רבים כאן וכאן ובכל מקום דיקדוקו על הבית יוסף כבון ורא"ה בתורת חיים סימן שס"ה שכתב הבית יוסף מדרכי יש וזה לשונו לא אמריכן שבת הואיל והותרה הותרה אלא באלר שכפל המחילה ביום בין אלר אחר ואידי ואידי חד תשמישו הוא אבל מבוי לאלר לא עכ"ל :

וראיתי להזכיר מה שכתב שטור א"ח בסימן שס"ג לאי שעשה מעלי אשירה כשר ובתב הב"י טעם וז"ל אי כמי דטעמא דמיכתת שיעורי' משום דעומד מהכי משום לאי עכ"ל וכתב הט"ז בא"ח ס"ק ד' וז"ל והמהכי שכעלם ממנו מעכה שלימה דקוף תמורה כל הכשרפים עפרן מותר חון מעלי אשירה וכמו שכתב ב"י"ד סימן קמ"ג דאפר אשירה אסור בהנאה וא"כ לריך לפזמו לרוח והוי אאפר כמו העלים עלמן עכ"ל ותמי' להמיהתו שחשד לדבריהו הגדול ב"י שכעלם ממנו מעכה שלימה וכראה ברור דטעמא כיון דלא הסריכן אלא מטעם דמכתת שיעורא משום דמדאורייתא לריך לאחד לכל אלילים ואף לאחר שמותק או שרף דאפר ע"א אסור בהנאה מ"מ כיון שכבר אינד ע"א ושותק' או שרפו אינו חייב מדאורייתא להשליכה ליש אם אינו רולה לסכות אלא מדרבנן מחויב להשליך משום שלא יכשל לסכות וכאן אין אסור משום הנאה כמו תקע בשופר ע"א דיכא ובשופר של עיר הנדחת לא יצא משום דמיכתת שיעורא והכא כיון דמדאורייתא לחוי לעשות עמוד ולא מיכתת שיעורא מדאורייתא אוקמי רבנן מדאורייתא ולא משום לאי אבל לא משום קורה והוא מש"ס דעירובין דף פ' ע"ב וק"ל :

שאלה לה

מה דאיתא בב"ק דף מ"א ע"ב שמעון הפעמוני ואמרי ליה כחמיה הפעמוני היה דורש כל האתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך הירא פירש כו' והקשה מהרש"א בא"א וגם אם"ח והרי"ף פיבטי למה לא פירש מקודם שהגיע לואהבת את ה' אלהיך וכל אחד רולה לייחס הקשיא זו אבל לפי ע"ד נראה דאין מקום לקושיא זו דהא אתום' הקשו שם בד"ם כיון שהגיע לאת ה' אלהיך הירא פירש אביש מעתה אבל אם לא אביש ואמו הירלו הטום שכתוב מורא אב ואם למורא אמים לא פוי ניחא ליה למדרשינן לאוקמי בעשה יתירה ולפ"ז ניחא בני ואהבת את ה' אלהיך לא פירש דבר דאחי לרבות אהבת אב ואם מטום דהוקש

בכבוד לכבוד המקום ולא כאמר אהבה בני אב ואם ודרשינן מאת דכתיב בני ואהבת את ה' אלהיך אבל בני אם כי אלהיך תירא קשיא לי דהא מורא בני אב ואם כאמר בהדיא ולא ניחא ליה לאוקמי בעשה יתירה ולכך פי' וק"ל :

שאלה לו

טור או"ח ס' רכ"ז ואלו דברים המוקיפים הבל כו' תבן חגין ומוכין ועצים כאים אבל יבשים מומכין בהם ומומכין בכסות ובפירות וכו' והביא הב"י דברי הרי"ף דאיבעי' לן לאים דמתכיתן מחמת עלמן או דילמא לחין מחמת דבר אחר וכתב הרי"ף וקלקא דמחמת עלמן תבן ומוכין לחין מחמת עלמן היכי משכחת ליה כגון מרבעא דביכי אטמא וכסות לחה דעבידא ממרבעא דביכי אטמא וכתב הב"י דכראה מדבריו דלחין מחמת עלמן מחממות עפי וכן פירש"י ולפ"ז לחין מחמת דבר אחר מותר וכן דעת הראש"ש אבל מדברי הרמב"ם בפ"ד כראה שהוא ז"ל מפרש בלחין מחמת דבר אחר מחמתן עפי דאסיר בכל גווני ותמי' על הטור שלא הזכיר מזה כלום ואחר זה הביא הב"י בשם רביו יהודה ח"ל הרי"ף הביא הא דתני רבי אושעי' מומכין בכסות יבשים אבל לא בכסות לחה ומימא הוא כי כראה דפליג אמתכיתן דקתני קתם מומכין בפירות ובכסות ומשמע בין לחין בין יבשין ואינ' דבשפרי הרי"ף ליתא להא דתני ר' אושעי' מ"מ מדכתב וכסות לחה דעבידא ממרבעא דביכי אטמא יש ללמוד דהכי קביכי ליה דאל"כ למה ליה לאיתויי הא דכסות לחה ואינ' שהפוסקים לא פסקו להא דתני ר' אושעי' משום דכראה דפליג אמתכיתן וקרי קתם להמתין בכסות ובפירות כמו שכתבו התוס' אפשר דהרי"ף סובר דלא פליג אמתכיתן גלי לן מוכין לחין מחמת עלמן אין מומכין בהם ומיכים כשמע דכסות ופירות דכל שהן לחין מחמת עלמן אין מומכין בהם והדר תני מומכין בכסות ובפירות קתם לומר דאפילו הם לחין מומכין בהם והוא קיסי' לחין מחמת דבר אחר וכדפי' רב אושעי' עכ"ל ומהתי על פת קדום יאמר דבר זה א"כ ריש דקתני אין מומכין בתבן ובמוכין בזמן שהן לחין מיירי דווקא בלחין מחמת עלמן אבל בלחין מחמת דבר אחר מומכין ובסיפא דקתני מומכין בכסות ובפירות מיירי בלחין מחמת דבר אחר אבל מחמת עלמן אין מומכין אם כן כסות דיבו שוה למוכין א"כ אמאי חולקן שהכא בתרי בני הוי לי למיתני בחד בבא דאין מומכין במוכין ובכסות ויותר היה כראה לי לומר דהרי"ף מפרש כמו הרמב"ם דלחין מחמת דבר אחר מחממות עפי וקא מבעי' לן דאם אפילו מחמת עלמן כמי מוסיף הבל וכתב הרי"ף וסלקי דמחמת עלמן תבן ר"ל דאפילו מחמת עלמן כמי מוסיף הבל וישא מיירי דאין מומכין במוכין מיירי בין מחמת עלמן ובין מחמת דבר אחר וסיפא דקתני ומומכין בכסות משמע בין לחין מחמת עלמן ובין לחין מחמת דבר אחר ור' אושעי' פליג אמתכיתן וריי"ף דמפרש וכסות לחה מחמת עלמן ממרבעא דביכי אטמא ש"מ דפסק כרב אושעי' ותמיה דביכו יהודה קיימת למה פסק כר"י כנגד סתמא דמתכיתא וקפר רביכו יהודה לא ס' בידו לעיין בו ודו"ק :

שאלה לז

מגילה דף כ"ג ע"ב והקרקעות תשעה וכהן מכא סבי מילי אמר שמואל עשרה כהנים חד לגופי' וחד למעוני' ואידך תרי מעונו אחר מעונו ואין מעונו אחר מעונו אלא לרבות מתקיף לה רב הונא בר"י דרב כהן אימא חמשה כהנים וחמשה ישראל קטיל וכן הוא בגמרא בפ"ק דקנהדרין דף ט"ו ע"ל והרמב"ם פ"ח מהלכות עירכין פסק כתתם משנה תשעה וכהן וקוטיות הש"ס יש ליישב דאיתא בהוריות דף ג' ע"א בהש"י ד"ה וב"ד מסלים לרוב בשם ירושלמי דבג' מעונות לא אמריכן אין מעונו אחר מעונו וכולן למעשה אחי :

שאלה לח

גרסינן בברכות בפ' הרואה דף כ"ט ת"ר הרואה חמה בתקופתה וכו' אומר ברוך עושה מעשה בראשית ופי' רש"י כל כ"ה שנה של תקופה כיון שבשוף כ"ח בשחר למחזור הגדול של חמה לריות תקופה כופלת בשעה חליות המלאכות בשבתי היא שעה תחילה ליל ד' וכן כתב הראש"ש והרמב"ם בפ' עשירי מה' ברכות כתב הרואה את החמה ביום תקופת כיון של תחילת המחזיר של כ"ח שנה שהתקופה ליל רביעי כשרואה אותו ביום רביעי בבוקר מברך ברוך עושה מעשה בראשית והכא מבואר עשה ברכה זו משום שהחמה בא בנקודה בתחילת בריאתה א"כ אף שבנכים מכפי' השמש ראוי לברך והרואה חמה לאו דווקא גוף השמש אלא הרואה אור השמש המאירה ביום וכתבו מעכה ביום שכתלה במרכז הראשון לריך לברך עושה מעשה בראשית ומליבו כמה פעמים בש"ס דלאו דווקא נקט והם רבו כמו ואחיר אחד משם בפ' מי שהוליאו דף ג"כ אמר רב הונא הכא בעאי מקקינן שיש לו ג' בתים אחים ואחים בתב הרב המגיד דמדברי רביכו כראה דכשאמרו שיש לו ג' בתים אורחא דמילתא

נקט

נקט ועיין בטור ח"מ סי' ת"י בב"י ק"ו כאן ד"ל דאורח' דמילתא נקט וכן אמרו בש"ס כי אמר מרבנגול אומר ברך שכנן וכתבו התוס' דף ס' ע"ב דס"ס כי לא אמר דאין ברכה זו אלא לשבחא על מכלא אורם שהתרבגול מבחין והוא כתב מן אתור ח"כ בכידון שלפניהו דלאו דווקא הרואה חכר לדבר יומא דמיבא כולה שימשא ולא דמי לברכת הלבנה דלא מברכינן אם נתכסה בעבי" אחס הטעם כדמפרש המפרש" בשם ירושלמי דאין מברכין על אור לבנה עד שיסבסס פי שיה" איר אלא מתוק ואדם כחכה מתכה משא"כ מכא דעיקר הברכה שאינו לראות השמש בנקודה הראשונה בשעה שכתלו המאורות ושימשא הב"ע נייתי ואע"פ שעכנים מכסי" אותה מ"מ אנו יודעים שהיא בעת ההיא בנקודה ראשונה והיא מאירה לנו באור היום ראוי לברך בביקר וכן איירע בניסן שכת תפ"ע שהיינו מלפים לברך ברכה והי" עכנים ולא נראה בוף השמש והורחתי לברך עכ"פ בלא שם ומלכות ומזכתי על הראב"ד שכתב שכל ברכות שבפרק שרואה מברכי" בלא שם ומלכות אבל לדיכא נראה לי לברך אף בשם ומלכות הנראה לפע"ד כתבתי :

שאלה לט

נשאלתי מהתורני הרב המופלא מהר"ר לוי יהושלוי במס' פסחים דף מ' ע"ב רש"י בד"ה לכל מיני מאכל הוא נותן חון מדבר שים בו חומץ וליר ופי' רש"י לכל מיני מאכל הוא נותן, תבלין בכלי שני וכו' ובמס' שבת במקומו קאמר הש"ס לאסקינא דר"י אישא קאי דמיירי בכלי ראשון :

תשובה מתחילה לריכין אני לעי"ק מי שבירו לרש"י לפי" זה דמפרש בפסחים בכלי שני מיירי דילמא בכלי ראשון קאמר הש"ס דנותן את הקמח ואח"כ נותן את החיון וי"א שבירי להו דאף נותן את החומץ תחילה ואע"ג דחומץ כבר מעורב בתבשיל הוא מבשל את שנותן בתוכו וקאמר הש"ס דהאי י"א ר' יהודה היא אלא נראה פשוט וברור דאי אפשר לאוקמי בכלי ראשון דהא לדיכא דש"ס מוחר להחליט ברותחין כמוכר בש"ס דף ל"ט ע"ב אלוט ברותחין וע"כ נמי הא דקאמר הש"ס לא לימתי אינשי קדירה בקיומא דאיבשיכא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימון לא בכלי ראשון מיירי דהא אלוט ברותחין מוחר וק"ו בכלי ראשון דתתאי גבר וכלי ראשון מבשל יותר אלינא דכ"ע מעירו וכן פי' רש"י בהדי" כשהוא עירפי בקערה היא מחמלה ועוד שאין דרך בחיכתה להוך תבשיל רותח ס"מ הא דקאמר לא לימתי אינשי קדירה לאו בכלי ראשון רותח קאמר אלא בכלי שני ולפ"ז הא דקאמר אין מוגלין את הקדירה נמי בכי האי גוונא מיירי שניתן קמח להוך התבשיל להעבו ולא לדבר רותח מיירי וקאמר רב חסדא ר"י הוא ועיכ הוכרח רש"י לפרש דבכלי שני דיבר שאינו מבשל אפ"ה אם נותן מתחילה חומץ אינו בטל כח החומץ והליר לר"י וה"כ מוחר לאוגל קדירה בעכין זה אבל אם כפרש דר"י אישא קאי ומיירי בקדירה רותח כמו שבתבין מבית ח"כ אין רא" כלל להך י"א דכאן ועיכ הוכרח רש"י לפרש דמיירי בכלי שני והא דקאמר הש"ס בשבת איבעי להו ר"י אישא קאי ולקולא ר"ל אי אישא נמי קאי ואיכא נמי קולא בדבריו דש"ל דכלי ראשון אינו מבשל הבלין אלא שנותן בתוכו חומץ וליר ולפ"ז ש"ל כי היכי דכלי ראשון אינו מבשל אפ"ה חומץ בורס הנישול ה"ה בכלי שני אף דאינו מבשל אבל ע"י חומץ וליר מבשל ולפ"ז ש"ל דאפילו בכלי שני אינו מבשל ע"י חומץ וליר דמאי שנא כיון דכלי ראשון נמי אינו מבשל הבלין אז דלמא אסיפא לחודי' קאי ולחומרא ר"ל חומרא בכל לד דכלי ראשון מבשל בלא חומץ וכ"ש מבשל ע"י חומץ וליר ופשיט לי' רש"ס דאישא קאי ולעולם דש"ל דרב חסדא דלר"י אפי' בכלי שני מבשל ע"י חומץ וליר והיינטא דשמעתא הכי משמע דהא יש לדקדק מה היתי לומר אישא קאי דמסתמא פליג אסיפא דמתניתין אמאי דקיים התנא בריש אלא ע"כ דמסתפקא לי אי אישא פליג ר"ל אישא נמי פליג ופליג אכילה בנא דמתני' א"ד אסיפא לחוד פליג אמאי דקיים ואף דבגרייתא נקט ר"י לכל האילפקן היא ניתן כי נקט בכלי ראשון היינו משום רבותא דהתירא אבל אם נותן חומץ וליר אפילו בכלי שני נמי מבשל וזה מקיבל אל הדעת דהא ק"ל דליר חשוב כרותח ומבשל כדי קליפה מיד אפילו אם נפל על הטונן כיבואר בש"ס ק"ה ובש"ס ל"א ובש"ס ס"ט ו"ל אף דש"ל לרבנן היכי דנפל לתוך הערק דמבטל כח הליר וחומץ ולפ"ז דברי רש"י ברירן דאף לפי המסקנא נמי מוכח לר"י דמבטל בכלי שני ע"י חומץ וליר ואין התבשיל מבטלו :

ומזה הנאתי רא" דחומץ שוה לליר ומבטל אם שהה כדי שיהנו על אחיר ויהי" רותח דמדברי ר"י נשמע לרבנן דמשוה כח החומץ וליר וכי היכי דליר בורס הנישול בכלי ראשון לר"י ה"ה החומץ ות"כ יפה פסק הב"י דחומץ שוה לליר אלא כש"ך שחלק בש"ס ק"ה על הב"י יעויין שם וק"ל :

שאלה מ

ון"ל בטעותא אחא לשוות דעתו הרמ"ה בענין תבילות הקרובים שמבואר ס"י שע"ד שבשבת שראשון מראה" קלא תבילות והוחיל ובבל מבטל בזירות שבעה אם חיוב על הקרובים להראות ג"כ קלא תבילות לשבות שבבדים שכיה אם אחבל לריך להמתין לפני בית הכנסת בשעה מכחה ושמש כיון לאתה לנחם אבל כבחוב הוחיל ובבל מבטל בזירה שבעה א"כ סוי כמו שפסקו המלחמי" ואח בהא תלי" אם כבר ביטל בזירה שבעה אם :

כן הקרובים ג"כ איכם מחויבים לשבות עד כאן לשון המחבר :

הנה בחתי להשיב על דבריו בבחיה ואחר אחרון אני בא בעלי דבשתפפ מכ"ת אם אחבל לריך להמתין לפני בש"כ ושמעם יכרת לבחה אבל בבחוב הוחיל ובבל מבטל בזירות שבעה הבא לדעת הרמב"ם שהביא הטור בש"ע שאינו מוחר לא לבלא ולא לרחון ולא לבוך ולא לעשות שיש מלאכה עד שבבבם י"ט וי"ט מפסיק שאר השבעה ולאחר י"ט מבלים שלשים ולפ"ז כל דין תבילות עליו עד בשעה שהליבור מחחילים לומר ברכו שמקבלים עליהם י"ט היה ראוי להתחבג עמו כדין אבל אבל לדעת הפוסקים שמוחר לו לבפר ולבבם ולרחון שמוך לחשיבה וכיון דמוחר לו בשביל הכבוד הרבל לרחון אחר המבחה וכן הכריע הש"ך בש"ע ס"ק י"ו והש"ז ואף שבאח"ם בש" הקמ"ח כתב מג"א הא דכתב רמ"א בי"ד וכן בהגי" קאי לאותן שאינן בהגים איסור רחילה מ"מ מודה דלאותן שאין בהגים איסור רחילה דעבטל מיני" בזירות שלשים ופשיטא בערב פסח שהביא ב"י בשם התשב"ץ שאין תבילות בהג אחר מלות שה" י"ט וכן מבואר בש"ע לענין בזירות שלשים דבערב פסח מוחר אחר חלות ואף שהש"ך השיג על זה מ"מ ראוי לשמוך עליהם אלא לקרובו בשם תבילות אבל בשאלה ראשונה בענין תבילות קרובים שמבואר ס' שע"ד שבשבת ראשון מראים אלא תבילות וכתב מכ"ת דזה תלי" ולפע"ד נראה דאין הדיבים שוים בזה דהא כתב הרמב"ן שתבילות שבתב מי שמתאבל עליו הוא תבילות גמורה בחלילה מבטל כו' וכן בתב דין שלשים בגיסון והספורות ואף שאנו אינם בהגים בתבילות שמתאבלים עמו אלא קרובי המת הפקולין לו לעבדות מראים אלא תבילות כל שבוע ראשונה כו' ועיכ לדיבי דש"ס דאין מתאבלין אלא למי שמתאבל עליו וע"כ קבעו מבהג זה להראות אלא כבוד למתאבלים וכיון שבדיין אל עליהם שלשים מחוייבים להראות ג"כ במקלת דבר לשנות אך מ"מ כראה לי להבריע אותן הקרובים שמן הדין הי' חייבים להתאבל עמם כדאמריב כל שאתה מתאבל עליו אתה מתאבל עמו וכיון דאל עליהם דין שלשים מדיבי דש"ס יבאו אינה מלבוש מבנה לי"מ ואותן הקרובים שמן הדין אינם מתאבלין אל יתאבלו כיון דבבר בתבטל בזירות שבעה זו לא מחמריבן עליהו כיון דלא נזכר תבילות דידהו בש"ס אבו דלא לאוסף עלה ופשיטא בתבילות שלא בפני המתאבלים שאינו לריכים לבהוג כ"ד הבותב בבחילה מאיר :

שאלה מא

נשאלתי אחד שאכל עוף ואח"כ מלא בו אחד מי"ה טריפות אם לריך כפרה על מה שאכל או לא ולכאורה הי' נראה להביא ראיה מדאמרינן בזיר דף כ"ג ע"א ולא ידע ואכל עוטו ומה מי שבחבון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגון מתיבה שפק של שומן שפק של חלב אמר קרא וכשא את עוטו כו' מ"מ נראה דווקא החם שנולד הספק קודם שאכל אבל אם לא נולד הספק עד אחר שאכל הוי אוכם ואוכם רחמנא פטרי' ודאים דאמרינן בגילה דף כ"ה אמר רמי בר אבא הפשטו וניתוח בעולה וס"ה לקבלים מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשטו וניתוח וכתבו התו' בד"ה אורה ארעא דוודאי ליכא איסור דמשמעתא עומדת בחזקת היתר מיהו אם בולאה טריפה לאחר שיאכל הוא בעכם כשוגג ולא כאנוסים שלא הי' לו למהר כל כך ש"מ דלאחר הפשטו וניתוח הוי כאוכם כיון דאין לריך לבדוק אחר שמוכה עבר עריפות ואוכם אין לריך כפרה דומיא דאם שיעשה שלא בשעת וסבה ומלאה אחר הטמים דם אפילו על עד שלו דמקרי אוכם ואינם לריכם כפרה לא הוא ולא היא כמבואר בש"ס קפ"ה ס"ב כיון דהוי אוכם לא לריך כפרה וק"ל :

שאלה מב

נשאלתי בחד שבחב עוף מחבירו היה מחזיק לעוף ובשעה שחיטה חוטבו ובאלבנו בפעם אחת ורא" דאמריבן דהא בני פרה דאם נחתכה דלעת עוה דבני הכל כשרה בפ' הטוחבו דף ל"ב ע"א ולא פסלינן מעמם שה"י ואף ד"ל דווקא לדידהו דש"ל דשאיום בהמה בדי ענגיה הבהמה וירבליבו אבל לדידן דהבגין להטריף כל שה" בלל דהא אפילו בהמה בחתיכה מ"מ נראה ברור דאין כאן שהי' בשר בלל דהא אפילו בחתיכה נמי אין כאן טריפות ברור אלא מסברא בעלמא מסוס דהסיעו הוא מחוה בשעה שחיטה והנמי אינו מחוה כי איכנו מחבנן אלא אבמי והגוף והדבר ידוע שכל דבר רך שפוגע בו חידוד הסכין אם הוא מחוה בחתך מהר יותר מאשם לא היו מחוה ולכך הוחיל והנמי ג"כ כך הוא ואינו

בניסן אלא הלק"ט ויחיד הוא נגד כל הפוסקים וכו' וגם הלק"ט אילו היה רואה דברי הריטב"א בזה (בר"ה י"א) לא היה פוסק היפך וכו' ועל כן הנכון לברך ואין זה בכלל ספק ברכות להקל, ומסיק בלשון: ולע"ד אפילו מי שבא לשאול מורין לו שראוי לברך עיי"ש.

ומי לנו גדול בנגלה ובנסתר כהבעל ישמח משה ז"ל,

והוא השיב לשואלו על כך בספרו שו"ת השיב משה חאו"ח סי' ח' בזה"ל: אין זה צריך לפנים דודאי צריך לברך על חסדי המקום ב"ה יהיה באיזה זמן שיהיה דמ"ש, רק דהגמ' נקט ביומי ניסן דהוא אורחא דמילתא ברוב השנים, ואם אמר יאמר למה ליה להש"ס למנקט הזמן וכו' לזה אני אומר דאם הוי תני סתם הרואה אילנות שמוציאין פרח או האי מאן דנפק וחזי אילנות דמלבלבי הוי אמינא כל אימת דחזי, ר"ל אף אם ראה פעם אחד ובירך אם הלך אחר ל' יום וראה עוד יברך שנית כמו ברואה מקום שנעשו בו נסים וכו' לכך תני האי מאן דנפק ביומי ניסן ולא אח"כ באייר או בכל השנה אף שהוא אחר ל' יום, אבל כשלא ראה ביומי ניסן או שלא גדל הפרח רק אח"כ ודאי דמברך כל אימת דחזי, ופירוש זה הבנתי מלשון רש"י שעל האלפסי ס"פ כיצד מברכין וז"ל שם, וחזי אליני דמלבלבי פעם ראשונה בשנה כשהן מוציאין פרח עכ"ל ולדעתי הדבר ברור כשמש דכוון למ"ש, דהי' קשה לרש"י מאי האי דנקט ביומי ניסן ליתני סתם האי מאן דנפק וחזי אילני דמלבלבי, לכך כתב רש"י פעם ראשונה כו' ר"ל כמ"ש דקמ"ל דאינו מברך אלא בפעם ראשונה, ולא מל' יום לל' יום, לכך תני ביומי ניסן דאינו מברך רק ביומי ניסן לפי האורחא דמילתא ולא אח"כ אם ראה עוד, ולדעתי הוא ברור כשמש וכו' הוא הפירוש האמיתי בש"ס בלי שום פקפוק עכ"ל.

הרי שפתי דב האי גאון וצדיק זה ברור מללו דהדבר ברור כשמש בלי שום פקפוק וכי אין הדבר צריך לפנים דודאי צריך לברך ברכה זאת על חסדי המקום יהיה באיזה זמן שיהיה.

[ויעוין בספר עמודי אש סי' ב' ס"ק י"ב ובהשמטות שבסוף הספר מ"ש ג"כ בזה ומה שמביא בשם ספר שו"ת ישמח לב חאו"ח סי' י"ב שגם הוא פסק כך דלאו דוקא ביומי ניסן, ומ"ש בשדי חמד שם שחיפש ולא מצא בכואת בס' ישמח לב שבידו ושמחברו הוא הרב מוהר"ח מנחם. הנה כי כן מצאתי זאת בספר ישמח לב שמחברו הוא הגאון הרב גאגין ז"ל, והגם שראיתי שם שנו"נ בדברי ההשיב משה הנ"ז, אולם הוא בעצמו הרגיש לאחר מיכן בחולשת השגותיו, ואיך שהוא למעשה הסכים ג"כ דל"ד בניסן כיעו"ש].

ועפי"ד ההשיב משה עלה בדעתי עוד לפרש דלהכי קנקטו בש"ס ופוסקים בלשון "האי מאן דנפיק" או "היוצא" כדי לרמז בזה על הספק שמסתפק כת"ר בסוף דבריו במי שבירך בא"י בימי ניסן, ואח"כ בימי תשרי נסע לארצות שאז מתחיל שם האביב ורואה פריחת האילנות אם יש לברך עוד הפעם שם, ולזה נקטו בלשון "דנפיק" או "היוצא" ללמדנו עי"כ על יציאה אחרת, והוא, שאפילו אם יצא למקום אחר ששם ישנה באותה השנה פריחה חדשה בחדש אחר, מ"מ לא יברך עוד באותה שנה, אלא עולה לו לכל אותה השנה בכל מקום שיהא מה שבירך כבר ניסן (חלא כפי שנוטה כת"ר לומר שכן יברך). וכפי שראיתי באמת בפי' שערים המצוינים בהלכה שעל הקיצוש"ע סי' ס' סק"א שכותב שראה באיזה ספר שפסק דמי שהוא בארצות הדרום ורואה אילנות מלבלבין בחדש שבט, אם זה קודם ט"ו בשבט אינו מברך דהא כבר בירך בניסן העבר, ואם זה לאחר ט"ו בשבט מברך ואז לא יברך כששב אל אדצו ורואה אילנות מלבלבין באדר ניסן ע"ש [ויעוין גם בישמח לב שם מ"ש בתוך דבריו לבאר ולהסביר שעיקר הברכה הזאת איננה על הציצין ופרחים אשר דאו עיניו רק עיקר הברכה הוא אשר בכחו ית"ש מוציא מהעץ ציץ ופרח עיי"ש).

ויעוין עוד בשו"ת בית היוצר חאו"ח סי' י"ג שסמך בב' ידיו על דברי ההשיב משה [והוסיף לבאר די"ל דגם מ"ש הברכ"י דלדרך האמת דוקא בימי ניסן יברך, הייגו לאפוקי ממ"ש מקודם דגם באדר יוכל לברך בשאר אילנות אליבא דכו"ע וע"ז קאמר דלדרך האמת אין לברך רק בימי ניסן וממילא גם אחר ניסן יוכל לברך גם לפי דרך האמת ע"ש. וכאמור גם לפני ניסן יש ג"כ מקום לברך] ע"ש.

ד) **ובנוגע** אם לברך על אילני סרק כת"ר נוטה כן לברך, (וסובר כך גם היעב"ץ במו"ק סי' רכ"ה וכת"ר לא מזכירו), הנה בזה נקטו כמעט כל הפוסקים כדעת ההלק"ט שאין לברך כי אם על אילני מאכל יעו"ש בפרה"א ובאה"ט בשו"ע שם ומשנ"ב וכף החיים. ויעו"ש גם בפתח הדביר סק"ו שמבסס זאת גם על גירסת הברכה העיקרית שברמב"ם ושו"ע והפוסקים שהיא "ליהנות" בהם בני אדם (שכת"ר נוגע קצת מזה), עיי"ש, ומזכיר שם גם מגירסת ראשונים אחרת שהיא "להתעדן" בהם בני אדם יעו"ש, ויעוין גם בשו"ת נטע שורק סי' ט' שפשוט לו ג"כ כן וכותב לבאר שהברכה היא על הטוב וההנאה שיגיעו לאדם מהאילנות כי יפרחו ויתנו פירותיהם בעתם, ולמעט אילני סרק שבני אדם לא ישיגו להם שמחה זו עיי"ש.

ומ"ש כת"ר מדברי השטמ"ק בברכות ד' מ"ג שכותב בשם הריטב"א שקבעו ברכה זו לפי שהוא ענין מחודש שאדם מברך על עצים יבשים שהפריחן הקב"ה, לדעתי אין מזה עוד כל הוכחה שהמכוון גם על אילני סרק, ושפיר י"ל שהכוונה אבל על עצים יבשים של אילני מאכל שנתייבשו בימות החורף והקב"ה חזור

ומפריחן ליהנות בהם בנ"א בהנאת אכילה, וצדק הבעל תורת חיים (שמזכירו כת"ר ומתפלא עליו) שגם לאחר שהביא בדבריו דברי השטמ"ק הנ"ל סבר מיהת לחלק בין אילן סרק לאילן פירות [ויעוין בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' ב' וכן בשו"ת דובב מישרים ח"ג סי' ה' מ"ש בנונע לחקירת הגרע"א אם מברכים על אילן ערלה שמזכיר כת"ר ומ"ש לומר שהברכה היא על ענין הבריאה בכללה שבעצם נבראו אילנות ופירות להנות מהם בנ"א ע"ש ויעוין גם בנטע שורק שם מ"ש ג"כ בזה עיי"ש].

ועל פי' הלבלוב והבאת התרגום ופירש"י במדבר י"ז-כ"ג שכותב כת"ר כבר הביאו וד"ברו ופירשו בזה ההלק"ט בח"ב סי' כ"ח והפרי האדמה שם, ובביאור הגר"א בשו"ע שם ובדמשק אליעזר על הגר"א שם. וכן בבית היוצר שם עיי"ש. ויעוין גם בספר מגן גבורים על או"ח שמביא ג"כ דברי התרגום על ויצץ ציץ ומה שמדייק מזה דעיקר הברכה נתקנה על פרחי האילן ומ"ש עפי"ז בפלוגתא אם יכולים לברך עד אחר שגדלו הפידות יעו"ש. [ויעוין מ"ש בפלוגתא זאת גם בבית היוצר ובישמח לב ובפתח הדביר שם, וכן בברכ"י ובספר מאמר מרדכי על או"ח, וכף החיים שם סק"ט עיי"ש ואכמ"ל].

ה) **מ"ש** כת"ד על אודות חקירת הגרצ"פ ז"ל שבס' יין הטוב חאו"ח סי' מ"ד (וכעת נמצא גם בספרו הר צבי על או"ח) אי הוי זאת מ"ע שהז"ג ונשים פטורות, שלא זכה להבין זאת החקירה הרי הוי זה כברכת הנהנין או כברכה על הברקים והרעמים וכי נשים פטורות מזה. אגיד לו שבמח"כ לא עיין בדבריו, וכל חקירתו בזה מוסבת רק למ"ד דיומא ניסן דוקא, וא"כ לא דמי לההיא דברכות הנהנין ועל הברקים ועל הרעמים, ששם אין הגבלת זמן על כך, אבל בכאן הא אפילו אם יראה אותה הפריחה והליבלוב בשאר חדשים ויהנה מהם אפ"ה אין לברך שהחדש ניסן דוקא קובע בזה, ולכן שפיר שייך בזה חקירתו אי נשים פטורות. ולמעשה הא גם הגרצ"פ ז"ל מסיק דאין זה ז"ג ונשים נמי איתנייהו בכלל ברכה זו, ואתי עלה מכח ההיא דטורי אבן במגילה ד' כ' ע"ב גבי ביכורים כיעו"ש.

ו) **כן** לדעתי צודק הבעל יין הטוב שם דאיתא לברכה זו גם בלילה, ואין מקום חלות לסברת חילוקו של כת"ר לגבב להבדיל בזה בין יום ללילה, וגם בלילה (ובפרט לאור הנר) אפשר שכיר להתרשם ולהנות ביופי הראיה ובהתחדשות הבריאה, (ולמטותא דידיה מדוע לא מחשיב לה א"כ למעשהו"ג שנשים יהיו פטורות דומיא דגבי וראיתם אותו פרט לכסות לילה ?), ואין להאריך.

ז) **ואודות** חקירת כת"ר האחרונה אם יש לברך אף על אילן אחד או צריך לכה"פ ב' אילנות. הנה ההלק"ט שם בח"ב סי' כ"ח כותב דאין לברך אלא על דיבוי אילנות, והחיד"א בספרו מורה באצבע אות קצ"ח כותב בלשון שהמדקדקים מקפידים שיהיה ב' אילנות, וניתן לדייק מזה דס"ל שזהו לדיקדוקא אבל לא מעיקרא דדינא. אבל הכף החיים בסק"ב מביא שזה מעיקר הדין דכ"מ מלשון הגמ' דקאמר וחזי אילני דקא מלבלבי, ומיעוט רבים שנים, וכי לכתחילה יש עוד לחזר על מקום שיש בו ריבוי אילנות ע"ש. וכ"כ גם בפתח הדביר שם דצריך ב' אילנות, אלא שמספיק אפילו שניהם מין א' דלא כדקדוק קצת המצריכים ב' מינים, דאילני דש"ס אינו אלא ב' אילנות דלא סני בא', ואת"ג דאפי' מין א' ש"ד עיי"ש, ואכמ"ל יותר.

בידידות ובהוקרה

אליעזר יהודא וולדינברג

סימן כא

ד היושב בבית ורואה אור ברק מבחוץ ואת הברק עצמו בשמים איננו רואה אם יכול לברך ברכת עושה מעשה בראשית.

ש א ל ה .

בעזהשי"ת ט"ו באלול תשל"ד.

החיים והשלום תיתי מן שמיא לרמע"כ ש"ב רב מכובדי הגאון הגדול נודע ומפורסם בשערים המצוינים בהלכה אוצר כל כלי חמדה כש"ת

הרב **אליעזר יהודה וולדינברג** שליט"א

גאב"ד פעה"ק ירושלים ת"ו

ובעל ספרי שו"ת ציץ אליעזר.

אחדשכתר"ה באה"ר

אמרתי להעלות על שלחנו מה שנשאלתי באלו הימים

במי שהוא בבית ורואה ברק אבל לא ראה הברק עצמו בשמים, רק ראה שנעשה אור כרגע בחוץ, ויודע שבא מברק, האם יכול לברך ברכת עושה מעשה בראשית.

וזאת אשר בדעתי להשיבו על זו, הנה כעין ספיקו דמר יש להסתפק לענין ברכת הלבנה, כשהלבנה מוסתרת מהמברך, כגון שבנין גבוה מסתיר את גוף הלבנה הנמצאת מאחורי הבנין, והמברך עומד מצד השני של הבנין ואינו רואה כלל את גוף הלבנה כי אם את אורה וקרניה וגם נהנה לאור הזה של הלבנה, האם בכגון דא יכולים לברך עליה, או דילמא דבעינן שיראה גוף הלבנה.

ולענ"ד נראה לתלות הספיקות הנ"ל באשלי רבבא,

דלענין ברכת החמה מכ"ח שנה לכ"ח שנה כתב בס' פנים מאירות ח"ב סי' ל"ח "דאף שענגים מכסים השמים ראוי לברך, והרואה חמה לאו דוקא גוף השמש, אלא הרואה אור השמש המאירה ביום ונהנה ממנה ביום שנתלה במרכז הראשון צריך לברך עושה מעשה

בראשית וכו׳ דעיקר הברכה שזכינו לראות השמש בנקודה הראשונה בשעה שנתלו המאורות, ושימשא אכו״ע נייחא, ואע״פ שענגים מכסים מ״מ אנו יודעים שהיא בעת והיא בנקודה הראשונה והיא מאירה לנו באור היום ראוי לברך בבקר״ וכו׳, הרי לדעת הפמ״א כיון שנהנה מקרני אור השמש אע״פ שגוף השמש מוסתרת ומכוסה בענגים עבים, אפ״ה שפיר מברך עליה, כמו כן בספיקות הנ״ל ג״כ יכול לברך על קרני האור של הברק או של הלבנה, ולא בעינן שיראה גוף הלבנה והברק בשמים.

ולעומת דברי הפמ״א כתב החת״ס או״ח סי׳ נ״ו

״אבל כשלא תיראה כלל לא נראה לי לברך על אור היום, אע״ג דימא דעיבא כוליה שימשא, מ״מ אין לברך אלא כלשון הש״ס הרואה חמה בתקופתה״ וכו׳, הרי להחת״ס אינו מברך אלא כשרואה גוף הברק וגוף הלבנה, וספק ברכות להקל ויברך בלי שו״מ, וגם הפמ״א בעצמו מסיים שם לסמוך על הראב״ד שכתב שכל ברכות שבפ׳ הרואה מברכים בלא שו״מ.

אני מקוה שיהי׳ להדר״ג הסייעתא דשמיא להודיעני

דבר ה׳ זו הלכה ברורה, ושכמ״ה.

מנאי הדו״ש כתר״ה הרמה באה״ר ואה״ע,
ומברכו בברכת השנים לו ולכל הגלוים
אליו, לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר
לח״ים טובים ולשלום, ושנת גאולה
וישועה שלמה לנו ולכל ישראל

ש״ב **צבי פסח פראנק**

תשובה.

ב״ה. א״ך טוב לחדש ימי הרחמים תשל״ד.

ירושלים עיה״ק תובב״א.

ברכת כתיבה וחתימה טובה משמיא לש״ב היקר הרה״ג המהולל חו״ב ובעל סברא ישרה המופלא ומופלג בתוי״ש מוהר״ר **צבי פסח פראנק** שליט״א. בעהמ״ס היקר שעשועי צבי.

אחדשה״ט באהבה וכבוד.

יקרת מכתבו קבלתי ביום ועש״ק י״ט דנא, עברתי עליו בתשומת לב, ומחביבותיה דמר גבאי הנני ממהר להשיבו ולמלאות בזה מבוקשו.

השאלה היא מאשר נשאל במי שהיא בבית ורואה ברק, אבל לא ראה הברק עצמו בשמים, רק ראה שנעשה אור כרגע בחדר ויודע שבא מברק, האם יכול לברך ברכת מעשה בראשית.

וכת״ר רוצה לתלות ספק זה בהמחלוקת שבין הפנים מאירות ח״ב סי׳ ל״ח והחתם סופר תאו״ח סי׳ נ״ו לגבי ברכת החמה, דהפ״מ סובר דאף שענגים מכסים השמים ראוי לברך, והרואה חמה לאו דוקא גוף השמש אלא הרואה אור השמש המאירה ביום וכו׳, והחת״ס ס״ל דאין לברך אלא כלשון הש״ס הרואה חמה, וכו׳. וה״ג לדעת הפ״מ יכול לברך על קרני האור של הברק ולא בעינן שיראה גוף הברק בשמים, ואילו לדעת הח״ס בעינן שיראה גוף הברק. ומסיק

ע״כ דספק ברכות להקל ויברך בלי שו״מ, ע״כ.

והנה לדעתי אין לזה כל שייכות להפלוגתא הנ״ל שבין הפמ״א והח״ס לגבי ברכת החמה, וכאן בנידוננו כו״ע יודו דיש לברך אפילו כשאינו רואה גוף הברק בשמים, דשם גבי ברכת החמה הרי כתוב בתלמודין ובכל המקומות ברמב״ם ובשו״ע בלשון ״הרואה״ וכו׳, ועל כן פליגא כנז״ל, אבל גבי ברכת הברק מצינו היפוכו של דבר, דבשום מקום בתלמודין וברמב״ם וטור ושו״ע לא כתוב על זה בלשון ״הרואה״, ומכיון שכן ברור הדבר שלא בעינן בזה שיראה גוף הברק בשמים, וצריך לברך גם כשרואה על הארץ קרני האור של הברק. ויעוין בח״ס שם שבונה הוראתו על כך מפני שבלשון הש״ס והרמב״ם כתוב בדייקא ״הרואה״ חמה וכו׳ ולכן בעינן דוקא דואה ממש יעו״ש,

וא״כ משא״כ בברק וכנ״ז.

ולי ברור דבמתכוון לא הזכירו באמת חז״ל לשון ״הרואה״ גבי ברק, מפני כי גם המסתכל ורואה אותו בשמים ג״כ למעשה לא נקרא שרואה את הברק ממש כי אם רואה את קרני אורו בלבד, יעוין בערוך ערך ברק שכותב שהברק הזה מאש שלמעלה היא יוצא ומבהיק העולם וכו׳ ע״ש, וא״כ ברור כנ״ז שבשום פעם לא יכולים לראות למעשה את גוף הברק.

[**ואגב.** כנראה לא עיין בת״ר בגוף תשו׳ הפנים מאירות. דבדבריו כותב דלדעת הפנים מאירות גם בלבנה לא בעינן שיראה גוף הלבנה, ואילו הפנים מאירות בדבריו כותב בהדיא דלא כן. ומחלק דגבי לבנה שאני כדמפרש׳ המפרשים בשם הירושלמי דאין מברכין על אור לבנה עד שיתבסם וכו׳ עיי״ש].

אמנם זה בודאי שידיעה בזה לבד מה שכנון מתוך הרעם יודע בבירור שהיה גם ברק, או שאמרו לו, והוא לא ראה, לא מהני לברך, וכדראיתי באליהו רבה בסי׳ רכ״ז סק״ד שכותב דהגם שהראב״ן כתב דאין רעם בלא ברק אבל מ״מ אם אינו רואה לברק הוי כאילו לא הי׳ ברק ע״ש, (ויעוין גם במו״ק מ״ש בזה ע״ש). אבל כשרואה אור־ברקו שפיר יכול לברך בהיות ולמעשה גם כשרואה אותו בשמים הוא רואה ג״כ רק אור ברקו זקרניו אבל לא גוף הברק במקורו.

ולרווחא דמילתא אוסיף גם מה דאיתא בירושלמי ונפסק בטור ובשו״ע סי׳ רכ״ז סעי׳ ג׳, דאם הי׳ יושב בבהכ״ס ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תוכ״ד יצא. ויעו״ש בא״ר ובמ״ב שה״ה בבית המרחץ וכדומה עיי״ש, והנה לא נתנו דעתם כלל לחלק בזה בין כשראה גוף הברק בשמים או אם רואה רק קרני ברק בארץ, על אף שבסתמא היושב והנמצא במקומות אלה איננו רואה בדרך כלל

גו״ הברק בשמים כי אם קרני אורו, אלא הוא הדבר מפני שלא סברו שיש מקום לחילוק כזה אלא סברו בפשיטות שבכל גוונא צריך לברך.

ואסיים מעין הפתיחה בברכת כתיבה
וחתימה טובה לו ולכל אשר באהלו אהל
ישרים יבורך ויה״ר דמשמיא יתמלא כל
משאלות לבכם לטובה.

בברכת ש״ב דו״ש וטובו כל הימים

אליעזר יהודא וולדינברג

סימן כב

עוד להנ״ל

בדינא דברכת משנה הבריות ברואה בריות משונות.

ב״ה. אסרו חג דחג הסוכות תשל״ה.

ירושלים עיה״ק תובב״א.

אחדשכת״ר באהבה

יקרת מכתבו קבלתי בערב החג ובגלל ימי המועד לא השיבותיו עד כה.

כת״ר עומד בתימא רבתא על הני תרי גדולי הפוסקים

הערוה״ש בסי׳ רכ״ה סעי׳ י״ג, והמשנ״ב שם ס״ק ל״א ושעה״צ ס״ק ל״ב שפירשו את דברי המג״א בס״ק י״ט לגבי ברכת משנה הבריות דלא כדבעי, וכל אחד בדרך אחרת, ולכן יצא לכל אחד מהם דין מחודש, להערוה״ש יצא לו דכשראה ברייה אחרת כיו״ב תוך ל׳ שוב אינו חוזר ומברך על הא׳ אע״פ שכבר עבר ל׳ מראייה ראשונה, ולהמנ״ב יצא לו דעל זה שבירך תחילה פשיטא דלכו״ע לא יברך עליו לעולם, ומשיג עליהם בטוב טעם, ומבאר דנראה דכוו׳ המג״א בדברי הרמ״א היא שבין כרואה אותה ברייה שכבר ראה ובירך עליה לפני ל׳ ובין רואה אחרת מברך עליהן דוקא אחר ל׳ יום, וכוונת המג״א בעיקר דבריו להוציא בזה ממה שמצינו בכמה דברים שעל אחר מברך אפי׳ תוך ל׳, ובכאן אפילו על אחר נמי בעינן שיעבור ל׳ יום מראייה ראשונה.

א) **והנה** כהכרעה זאת של כת״ר הכריע ופסק באמת כן בהדיא בספר שלחן שלמה או״ח סי׳ רכ״ה סעיף ז׳, וז״ל: ואם רואה אחר שלשים לברכתו אותו או אחר כיוצא בו מברך עוד פעם עכ״ל, הרי נשמע מדבריו התרתי גם יחד, והוא א) שגם על אחר אין לברך בזה כי אם לאחר ל׳, ב) דלאחר ל׳ צריך לברך אפילו על אותו שראה כבר.

ולא השלחן שלמה בלבד הכריע כנ״ז אלא דגם בפי׳ הקדמון עולת תמיד על השו״ע בסק״ו כותב נמי בהדיא לפרש כן כוונת הרמ״א בשו״ע, וז״ל: ומ״ש משלשים יום וכו׳, פירוש אבל לאחר ל׳ אפילו רואה אותו אדם עצמו מברך וכ״ש אם רואה אחרים בדוגמתו שמברך עכ״ל, ורואים בעליל שבא בדבריו לפרש כוונת הרמ״א, שלא יטעו לפרש אל כוונה אחרת, אלא כפי שפירש הוא, והיינו, דכוונת השו״ע לאפוקי שלא יברכו תוך ל׳ לא עליו ולא על כמותו, אבל לאחר ל׳ מברך שפיר אפילו על אותו אדם עצמו וכ״ש אם רואה אחרים בדוגמתו.

ב) **אולם** את כובד התימא אני רואה רק בהכרעת המשנה ברורה כזה [ואותה התימא ישנה גם על ספר ברכות ישראל פי״ג הי״ב שראיתי שפוסק נמי, דפשיטא דעל זה שבירך מתחילה לכו״ע לא יברך עוד לעולם, וביד אליהו ס״ק ס״ו מציין בזה גם למ״ב ושעה״צ עיי״ש. וקשה עליו ככל הנ״ז].

אבל בהכרעת הערוה״ש בזה שפוסק וז״ל: וי״א דמברך מל׳ לל׳ ככל ברכות הראייה אם לא ראה אחר כיוצא בו תוך ל׳ ופשוט הוא דעל אחר מברך אפילו תוך ל׳ עכ״ל. אינני רואה עליו בזאת כל תימא, ראשית, הא הערוה״ש איננו כותב שפוסק את פסקו זה ע״פ המג״א הנ״ז בס״ק י״ט, ויש לומר שהכריע כן מדעתו מפני שלא סבר לחלק מההיא דמלך שבמנ״א בסי׳ רכ״ד סק״י, ולא עוד, שהרי מקור ההלכה של המג״א הנ״ז גבי מלך כפי שמציין שם הוא מהרדב״ז בשם הראב״ד, והיא לפנינו בשו״ת רדב״ז ח״א סי׳ רצ״ו, ורואה אנכי שהרדב״ז בשם הראב״ד בעצמו סובר שם ג״כ מפורש שאין לחלק בזה בין מלך לבין כושי, וכשם שכותב שם בשמו שעל מלך אחר צריך לברך גם בתוך ל׳ כך כותב מפורש גם שה״ה דדינא הכי גם בכושי, וכריך ותני בלשון ״אבל שלטון או מלך אחר או כושי או נהר אחר שלא ראהו הוא עצמו תוך ל׳ יום אפילו ראה ביום אחד מאה מלכים או ק׳ חכמים או ק׳ כושיים מברך על כולם וכו׳ עכ״ל עיי״ש, הרי דס״ל להרדב״ז בשם הראב״ד בהדיא שאין כל חילוק בזה לבין רואה מלך לבין רואה כושי ובשניהם כשרואה אחר צריך לברך עליו אפילו תוך ל׳ ואפילו באותו יום, עד שלפלא על המג״א מה ראה לחלק בזה דלא ככתוב במקור הדברים בזה.

ומצאתי בספר אליהו רבה שעמד בקיצור דברים בזה בקושי שבדברי המג״א בזה, הוא מביא את דברי הרדב״ז שכתב אם רואה הרבה כושיים ביום א׳ מברך על כולם, ומעיר שממ״א לא משמע הכי, אבל מעיר על המג״א דבס״ס רכ״ד כתב הוא גופי׳ הכי גבי מלך, ושדוחק לחלק מההיא דשם עיי״ש.

ושנית, יתכן גם זאת, דמתוך הקושי שהי׳ לו להערוה״ש בדברי המג״א, וכדי שדבריו לא יעמדו בסתירה ממה שהביא בעצמו בסו״ס רכ״ד בשם הרדב״ז, וממה שברדב״ז שם כתוב בהדיא שאין לחלק בזה בין מלך לבין כושי, וגם מתוך זה שהמנ״א בעצמו לא הזכיר בהדיא בדבריו שבדעתו להכריע להלכה לחלק בזה בין מלך לבין כושי. מתוך כל זה ביאר

תלק ו - הרא"ש יומ"ט ונגיר מ"ט"א

סימן כ"ז

ברכה על ברק ורעם

שנינו במתני' בברכות (נ"ד.) על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורותו מלא עולם, על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית. והק' הגמ' (נ"ט.) אחרי שלמדנו שמברכים עושה מעשה בראשית על ההרים ועל הגבעות – אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו. והביא הגמ' תי' של רבא, התם מברך תרתי, ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית, הכא עושה מעשה בראשית איכא, שכחו מלא עולם ליכא. והראשונים חולקים בהסבר דברי רבא. הב"י (סי' רכ"ז) הביא בשם הראב"ד וכן נראה מפרש"י דרבא ס"ל שיברך על כל אחד מאותם הדברים שתי ברכות הללו אבל תוס' והר"ף והרמב"ם פי' דכוונת רבא שמברך או האי או האי איזה שירצה.

להלכה נפסק בשו"ע (סי' רכ"ז ס"א) על הברקים ועל הרעמים וכו' על כל אחד מאלו אומר בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית ואם ירצה יאמר בא"י אמ"ה שכחו וגבורתו מלא עולם, והסביר המ"ב (סק"ו) דהיינו כשיטת תוס' ודעימי' שלא יברך ב' ברכות כאחת אלא או זו או זו. ולמעשה כ' המ"ב (סק"ה) בשם הט"ז שהעולם נוהגים לברך על הברקים עושה מעשה בראשית ועל הרעמים שכחו וגבורתו וכו' אבל כיון רבאמת כל אחת מהברכות שייך על שניהם, לכן בדיעבד אם ראה ברק ושמע רעם כאחד מברך ברכה אחת, עושה מעשה בראשית על שניהם, ואם בירך שכחו וגבורתו מ"ע ג"כ יצא.

עוד כ' המ"ב שאם לא היו תכופים זאח"ז מברך תחלה על ברק עושה מעשה בראשית ואח"כ על הרעם שכחו וגבורותו, וה"ה אם לא ראה הברק ושמע קול הרעם ובירך עליו שכחו וגבורותו מ"ע, ואח"כ ראה ברק מברך עליו עושה מעשה בראשית. ועור כ' בשם הברכ"י שאם בירך על הברק ונתכוון לפטור הרעם הבא אח"כ יצא בדיעבד כיון שזהו טבע הבריאה שאחרי הברק בא הרעם.

עד מתי יכול לברך – הנמצא בבהכ"ס

כ' בשו"ע (סי' רכ"ז ס"ג) הי' יושב בבהכ"ס ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תכ"ד יצא, ואם לאו לא יצא וכ' המ"ב (סקי"א) בשם המ"א דהיינו רק כשלא עשה צרכיו ולא נגע בידיו במקום הטנופת ואע"פ רעצם היותו בבהכ"ס זוקק נט"י אפילו אם לא עשה צרכיו, שאני הכא כדי שלא יפסיד הברכה שא"צ ליטול ידיו

קורם כיון שהחיוב הוא רק משום רוח רעה, אבל רע"א הק' על המ"א דמבואר בדבריו שאם עשה צרכיו אפילו אם לא נגע במקום מטונף אסור לו לברך בלא נטילה. והרי בהל' יוהכ"פ (סי' תרי"ג מ"א סק"ב) מבואר דאם עשה צרכיו ולא נטל ידיו אע"פ שאינו יכול להתפלל מ"מ יכול לברך ברכה (כוונתו למש"כ שם המ"א שאם הטיל מים ולא שפשף מותר לו ליטול ידיו ביום שמתפללין כל היום אבל בלילה יקנח וישפשף כדי להוציא נפשו מפלוגתא ואע"פ שצריך לברך אשר יצר אחרי שהטיל מים, בכל זאת המ"א לא רצה להתיר לו ליטול ידיו לצורך "אשר יצר" אא"כ ישפשף ידיו. – הרי דשפיר יכול לברך ברכה אחרי שהטיל מים גם בלי ליטול ידיו). אבל המ"ב לא העתיק שיטת רע"א בזה.

התעורר באמצע הלילה

והנה לפמש"כ המ"א דהיוצא מבהכ"ס ולא עשה צרכיו יכול לברך אע"פ שרו"ר שורה על ידיו, ה"ה דמי שהתעורר באמצע שינתו מרעמים יכול לברך אע"פ שרו"ר שורה על ידיו בתנאי שברור לו שלא נגע במקומות המכוסים ולא חיכך בראשו, ובכל אופן אם יקנח ידיו בכל מידי דמנקי בודאי יכול לברך וכמבואר בשו"ע (סי' צ"ב ס"ו).

ברכה על ברק ורעמים באמצע פסוד"ז

כ' בח"א (כלל כ' סי' ג') דאם שמע קול רעמים וברקים באמצע פסוד"ז מותר לברך אפילו באמצע מזמור כיון שאם לא יברך תיכף לא יוכל לברך עוד. ובאמת משמע מהמ"ב (סי' נ"א סק"ח) דג"כ ס"ל הכי דכ' דכל ברכת הודאה מותר לברך כמו אשר יצר לאחר עשיית צרכיו וכיוצא בזה.

מהו לברך ברכות אלו בברכות ק"ש

כ' בשו"ע (סי' ס"ו ס"ג) לקדיש ולקדושה ולברכו מפסיק אפילו באמצע הפסוק (של ק"ש) והסביר המ"ב (סקי"ט) דאם פוסק לשאול מפני כבוד בשר ודם, ק"ו מפני כבוד הקב"ה, ומה"ט נראה דאם שמע קול רעמים יפסיק ויברך דהוי מצוה עוברת אבל המ"ב הביא דיש חולקין דכיון שהוא עוסק בשבחו של מקום אין לו לפסוק בשביל שבח אחר ולא דמי לכל הני שדהם דבר שבקדושה והביא דגם בח"א משמע שלא יפסיק רק בין הפרקים, ולכן למעשה מפסיק רק בין הפרקים ולא באמצע הפרק או ברכה של ברכות ק"ש.

שמע רעמים, האם יכול לכתחילה להמתין לברך עד שישמע עוד פעם לאחר כמה דקות

מעשה שהי' בת"ח באמצע שיעור שכל הצבור שמעו רעמים קרוב לסוף השעור, וכולם בטוחים לפי מזג האויר שהרעמים ימשכו, ונסתפקו אם יכולים לכתחילה להמתין מלברך עד שישמעו הרעמים אחרי השעור, דסו"ס אין מברכין יותר מפ"א ביום כל שלא נתפזרו העבים.

כ' במ"ב (סי' רכ"ז סק"י) י"א דאפילו אם נתעורר לעשות צרכיו מ"מ כל זמן שאינו מתאוה כ"כ שיהא בו משום בל

תשקצו, יכול לצאת קודם שיעשה צרכיו ויברך ויש מחמירין בזה, ובפרט היכא דמשער שישמע עוד קול רעם ויברך עליו, ובודאי נכון להחמיר. — הרי מפורש בדבריו שאם לא בירך ברעם הראשון ששמע ורק ברעם השני לא נחשב שביטל מצות הברכה, וכנראה שהמ״ב סובר שאין כל רעם ורעם מאותם עבים מחייבים ברכה בפנ״ע אלא כל הרעמים ביחד מחייבים ברכה אחת ולכן כשיש סיבה שלא לברך ברעם הראשון יכול להשאיר ברכתו לרעם השני.

אבל מחותני הגאון ר׳ זבולון שוב שליט״א בשערי זבולון (או״ח ח״א סי׳ צ׳) העיר מהשו״ת נוב״ק (או״ח סי׳ מ״א) שכ׳ דאע״פ שהמ״א התיר להפסיק באמצע ק״ש וברכותיה לברכת רעמים, מ״מ יודה שאסור להפסיק לברכת לבנה, דבשלמא ברכת רעמים השעה עוברת דהרי כבר נתחייב לברך על רעם זה ,ואפילו אם יהי׳ רעם פעם אחרת ויברך אז, אבל אין ברכה זו חלה למפרע על הרעם שעבר, ואע״פ שאם יברך על רעם זה שוב לא יברך על השני כל זמן שלא נתפזרו העבים משום דברכה זו פוטרת לרעם השני, אבל ברכה לאחר זמן אינה יכולה לפטור הרעם שכבר עבר, ונמצא שברכת הרעם הוא דבר שזמנו בהול ברגע הרעם ואם לא יברך יפסיד ברכה זו ולכן פסק המ״א שיפסיק בק״ש לברכת הרעמים עכ״ל. הרי מפורש דהנו״ב ס״ל דכל רעם ורעם זוקק ברכה אלא שהברכה בפעם הראשונה פוטר את כל הרעמים.

וע״ש שהוכיח דגם הגר״א ס״ל הכי (בביאור הגר״א סי׳ רי״ז) דנפסק בשו״ע שהיושב בחנותו של בשם ויצא ונכנס אינו מברך עו״פ אם לא הסיח דעתו והסביר הגר״א ״כמו בברקים ורעמים בסי׳ רכ״ז אע״פ שבכל פעם ברק אחר הוא, כיון שלא הסיח דעתו, ובירושלמי מדמי להו אהדדי״, הרי מפורש דכשבירך על הרעם הראשון אינו מברך על שאר הרעמים משום שלא הסיח דעתו והברכה הראשונה היתה על כולם וכשיטת הנו״ב ודלא כמשמעות המ״ב.

ולפ״ז כ׳ בס׳ הנ״ל דלפי הגר״א ונו״ב צריך לכוון (או עכ״פ לדעת ואז הוי כמסתמא כיון) בשעת הברכה על הרעם לפטור כל הרעמים שיבואו אח״כ עד שיתפזרו העבים.

ועוד נ״מ יהיה בנד״ד, דלפי הגר״א ונו״ב אם לא יפסיק באמצע השעור יפסיד הברכה על הרעם ששמעו באמצע השעור, משא״כ לפי המ״ב שיכול להמתין עד אח״כ לברך, כיון שאין חיוב על כל רעם ורעם אלא על כללות הרעמים ששומע מעבים אלו.

אבל לענ״ד המ״ב ג״כ מסכים שיש חיוב ברכה על כל רעם ורעם, וברכתו על הרעם הראשון פוטר יתר הרעמים, אלא שכתב דכיון דיש מחמירין שאם נתאוה לעשות צרכיו שלא יברך ברכה, לכן כאשר לא יאבד הברכה לגמרי ורק שהברכה לא תחול על הרעם הראשון, בודאי יש להחמיר שלא יברך עד הרעם השני ויעשה

צרכיו קודם לכך. ואפשר המ״ב גם צירף שיטת הט״ז דס״ל שבדיעבד יכול לברך גם אחר תכ״ד, ועוד יש לצרף מש״כ בשעה״צ (סי׳ קס״ז סקמ״ה) דמי שאכל ולא בירך, אם ימשיך לאכול ויברך על המשך האכילה, יתקן עותתו על העבר דכל זמן שלא גמר סעודתו מיקרי עובר לעשייתן, ועי׳ מעדני יו״ט בברכות (פ״ז סי׳ ל״ג סק״ט) שהסביר טעמו דכל שהוא עודו מתעסק בדבר שפיר מיקרי עובר וקודם לעשייתו אבל הפמ״ג (א״א סי׳ קס״ז סק״כ) תמה עליו דבברכת הנהנין שמברך על הנאה שיאכל מה שייך לברך על העבר. אבל המ״ב העתיק המעדני יו״ט להלכה וא״כ אפשר ה״ה בענינו בברכת השבח שעדיין לא נתפזרו העבים ס״ל למ״ב דבדיעבד הברכה יחול גם על הרעם הראשון.

והנוגע לשאלתינו נראה דכיון שהמ״ב פסק דבמקום שיש סיבה שלא יברך כגון שנתאוה לעשות צרכיו ויש מחמירין שלא יברך במצב כזה, שימתין עד הרעם השני, א״כ גם בנד״ד נאמר שהצבור ימתינו מלברך עד סוף השעור אם הם בטוחים שעדיין יהי׳ רעמים אח״כ, ומה שלא נהגו כן צ״ל דבאמת אינם בטוחים שיהי׳ רעמים. (אבל אין לחלק בין הנדונים דבציור של המ״ב י״א דיש איסוד לברך כשצריך לנקביו ואלו כשלומד תורה אין איסור, דגם בזה מצאנו איסור דהרי שנינו במתני׳ באבות (פ״ג מ״ז) המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה, הרי זה מתחייב בנפשו והסביר הרע״ב שם ״אשמעינן רבותא דאע״ג דע״י כך הוא מברך ברוך שככה לו בעולמו, אעפ״כ לא הי׳ לו להפסיק משנתו״, וכ״כ במקו״ח לחו״י (סי׳ רכ״ט) שאם אמרו לו נראה קשת אינו מחרייב לילך חוץ ולברך וכש״כ שאין להפסיק למודו).

תבנא לדינא נלענ״ד דבצירוף ב׳ הדברים, שהוא יפסיק בת״ת דרבים, וגם שיוכל עוד לברך אח״כ בוודאות, שלא יפסיקו השעור לצורך ברכה זו (וע״ע שו״ת באר משה ח״ב סי׳ י׳). אבל שמעתי מהגר״מ גרוס שליט״א דאפילו כשלא יוכל לברך אח״כ אין מבטלים ת״ת דרבים לברך ברכת הודאה.

גדר של היסח הדעת בברכת הרעמים

יש להסתפק מהו הגדר של היסח הדעת בברכת הרעמים, דהרי הבאנו חידוש גדול בשם הגר״א (סי׳ רי״ז סק״ב) שהסביר מה דנפסק בשו״ע (שם ס״א) דמי שנכנס לחנות של בשם ובירך בורא מיני בשמים, והוא נכנס ויוצא ונכנס ויוצא מברך על כל פעם אם לא הי׳ דעתו לחזור אבל אם הי׳ דעתו לחזור לא יברך, והסביר שם הגר״א שדין זה הוא כמו בברקים ורעמים בסי׳ רכ״ז ס״ב אע״פ שבכל פעם ברק אחר הוא, כיון שלא הסיח דעתו ובירושלמי (ברכות פ״ט ה״ב) מדמי להו אהדדי כמש״כ שם והביאו הרי״ף (שם מ״ג:) ורא״ש (שם פ״ט סי״ג).

והרי המ״ב (סי׳ רי״ז סק״ו) כ׳ דמי שהי׳ בחנותו של בשם ובירך על הבשמים והי׳ דעתו לחזור ולהריח בהם,

מ״מ אם הלך לעסקיו או להתפלל בבהכנ״ס הוי הפסק וצריך לברך שנית, וא״כ יש להסתפק מאי שנא בברכת הרעמים שאינו חוזר ומברך באותו יום כאשר הסיח דעתו מהרעמים כגון שהלך לישון בצהריים, דאם הסיבה שאינו חוזר ומברך בברקים ורעמים משך היום הוא משום שלא הסיח דעתו, הרי כאן הוא הסיח דעתו.

אבל בעצם דברי הירושלמי שהביא הגר״א יש להבין, דהירושלמי מביא על הברקים וכו׳ ר׳ ירמיה ור׳ זעירא בשם רב חסדאי דיו פעם אחת בכל יום, אמר ר׳ יוסי מה אנן קיימין אם בטרודין דיו פ״א ביום (פי׳ הפני משה דאם הברקים טרודין שבאים זה אחר זה כל היום אז די בברכה אחת) אם במפסיקין מברך על כל אחת ואחת (פי׳ הפני משה, שאם הם מפסיקין שנתפזרו העננים בין ברק לברק ובין רעם לרעם, צריך לברך על כל אחת ואחת) והסביר הגמ׳ שראייתו של ר׳ יוסי מהתוספתא, הי׳ יושב בחנותו של בשם כל היום אינו מברך אלא אחת אבל אם הי׳ נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם ופעם. — ודברי הירושלמי תמוהין לכאורה דברכת הבשמים היא ברכת הנהנין ולכן צריך לברך על כל הנאה והנאה אם הסיח דעתו ביניהם, אפילו אם חוזר ונהנה מאותן בשמים שבירך עליהם לפני שהסיח דעתו (ע׳ השגת הראב״ד על הרי״ף בברכות מ״ג:) משא״כ בברכת השבח והודאה על הברקים שאינה קשורה בהנאה, מה שייך היסח הדעת דהרי אין ברכתו על הנאתו, ובאמת מה״ט כ׳ הירושלמי שמברך מחדש רק אם נתפזרו העבים דאינו יכול לברך על אותם ברקים שכבר בירך עליהם וגם לא על ברקים ורעמים חדשים שנוצרו מאותם עננים שכבר בירך על ברקים ורעמים שיצאו מהם, וא״כ המושג של ״היסח הדעת״ לא שייך כאן בכלל בברקים ורעמים.

ועוד יש לתמוה על הירושלמי דאם רצה לדמות הדין של נתפזרו העבים בברקים ורעמים להיסח הדעת בברכת הנהנין, למה הביא ראיי׳ דווקא מהברייתא (ברכות נ״ג.) של הנכנס לחנותו של בשם, אטו אין לנו דוגמאות בש״ס של היסח הדעת בברכת הנהנין.

והנה אפשר יש מקום ליישב דמיון הירושלמי בין ברכת הברקים ורעמים לברכת הריח ע״פ הגמ׳ בברכות (מ״ג:) מנין שמברכין על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה, איזה דבר שהנשמה נהנית בה ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח והק׳ הצל״ח מדוע צריך פסוק מיוחד ע״ז דהרי כבר שנינו שם (ל״ה.) דאסור ליהנות מעוה״ז בלי ברכה ותי׳ דמה שאסור ליהנות מעוה״ז בלי ברכה הוא משום שנחשב כמעילה והלא שנינו בפסחים (כ״ו.) קול מראה וריח אין בו משום מעילה מה״ת ורק מדרבנן א״כ סד״א דלא תקנו ברכה על הריח לכן צריך לימוד מיוחד, וכעין זה כ׳ גם הב״ח (ריש סי׳ רט״ז).

ולפי חידושיו של הצל״ח כ׳ בציונים לתורה (להגר״י ענגל זצ״ל כלל ז׳)

הרבה נ״מ לדינא, ובתוכם דברכת הריח אינה ברכת הנהנין אלא ברכת השבח והודאה, אבל ק׳ טובא לומר כן, חדא דהגמ׳ אומר מפורש דריח נחשב כהנאת הנשמה ועוד דברמב״ם (הל׳ ברכות פ״א ה״ב) כלל ביחד החיוב ברכה על מאכל ועל ריח וכ׳ על שניהם דכל הנהנה בלי ברכה מעל, ולכן ק׳ טובא חידושו של הצל״ח.

ונלענ״ד ליישב בהקדמת דברי הרמב״ן על הגמ׳ בפסחים (ז:) אמר שמואל כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, וז״ל והוי יודע שלא כלל שמואל כאן אלא כל המצוות כולן אבל שאר הברכות לא, דברכות הנהנין, ודאי קודם שיהנה מהן הן, שאסור ליהנות מן העוה״ז בלא ברכה כדאיתא בברכות (ל״ה.) ואם ברכות השבח הן כגון אותן שבפרק הרואה (ברכות נ״ד.) ודאי לאו עובר לעשייתן מברכין אותן אלא לאחר מכאן, שאין ראוי לומר שכשיתקרב לראות הים הגדול יהא עוצם עיניו ומברך ורואה, אלא רואה ומברך וכן בכולן. ולפיכך נהגו לסדר סדר ברכות של שחרית בביהכנ״ס, שאע״פ שישמע התרנגול בחצי הלילה, מברך עליו בשחר, דכיון דלאחר כן מברך, לא נתנו בהם חכמים שיעור תכיפה. וסיים הרמב״ן את דבריו בדברי הירושלמי דמי שנמצא בבהכנ״ס ויכול לצאת ולברך תוכ״ד יצא, ומשם לומדים בכל ברכות השבח שמברכים אותם תכ״ד של הראיה ושמיעה.

הרי מבואר דברכת השבח שונה מברכת הנהנין שמברכין ברכת השבח אחרי ששמע או ראה, דאינו ראוי לומר שיצטרך לעצום עיניו כדי לברך לפני שרואה. ובכל זאת מצאנו כעין זה בברכת הנהנין ג״כ שמברך לאחר שכבר נהנה ולא קודם לכן והיינו בנכנס לחנותו של בשם (וע׳ בא״א מבוטשאטש ריש סי׳ רט״ז שלא יברך מחוץ לדלת לפני שנכנס אלא דווקא כאשר כבר נכנס לחדר שיש בה הבשמים דהוי כריח שאין לו עיקר), **ולא** שמענו שיצטרך לאטום נחירי אפיו כשנכנס לחנות של בשם כדי שיוכל לברך ברכת הנהנין עובר לעשייתן.

והנה הדמיון בין ברכת הרעמים וברקים ומי שנכנס לחנות של בשם אינו רק בזה שבשניהם מברכים עליהם לאחר הראייה, לאחר השמיעה, לאחר ההנאה, אלא בעוד יסור חשוב. המ״א (סי׳ רי״ז סק״ג) הק׳ על השו״ע שפסק דמי שנכנס ויוצא ונכנס ויוצא לחנות של בשם מברך על כל פעם אם לא הי׳ דעתו לחזור אבל כשהי׳ לו דעת לחזור אינו חוזר ומברך דמאי שנא מהמבואר ברמ״א (סי׳ קע״ח ס״ב) דבדברים שאין טעונין ברכה אחרונה במקומן, אם שינה מקומו צריך לברך אפילו אם הי׳ דעתו לחזור, ותירץ שם בתירוצו השני ריש נ״מ טובא בין הנכנס לחנותו של בשם שאינו מחוסר מעשה אלא שנהנה ממילא כשנכנס לחנות, ולכן מהני דעתו, משא״כ כשצריך לעשות מעשה אכילה. וא״כ אף אנו נאמר דבברכת הרעמים וברקים שאינו עושה מעשה אלא בא ממילא, לכן שפיר דמי להיסח הדעת של חנות של בשם, וכיון שכל זמן שלא נתפזרו העננים עדיין קיים

סיבת הרעם וברק, לכן נחשב כלא הסיח דעתו עד שנתפזרו העננים ודו״ק, ולפ״ז היסח הדעת באוכלין ובמצוות שצריכים מעשה לא דמי לדבר הבא ממילא כגון ברק ורעם, והנאה מריח חנות של בשמים, ולכן הירושלמי דימה הני תרתי דברים, ולפ״ז שינה או יציאה לתפילה אינו מהווה היסח הדעת לגבי הרעמים כל זמן שלא נתפזרו העבים כיון דבמידי דממילא צריך שיסתלק סיבת הברכה כדי לחייבו לחזור ולברך.

הפסיק בדבור בין ראיית הברק לברכתו

בשו״ע (סי׳ רכ״ז ס״ג) נפסק שאם שמע קול רעם או ראה ברק בהיותו בביהכ״ס, אם יכול לצאת ולברך תכ״ד יצא ואם לאו לא יצא ומזה למדו הרבה אחרונים (ע׳ מ״ב סקי״ב) שאינו יכול לברך ברכות הללו רק תכ״ד, ודלא כט״ז דס״ל שאפשר לברך גם אחר כדי דיבור, אלא שהשו״ע פסק דתכ״ד חייב לצאת מביהכ״ס ואחר כדי דיבור אינו צריך לצאת.

ובכל זאת הגדר של תכ״ד בברכות אלו שונה מכל הברכות, דאע״פ שאם אמר הקל הקדוש בעשי״ת ונזכר תכ״ד יכול לתקן א״ע, ואם התחיל הברכה הבאה ״אתה חונן״ שוב אינו חוזר, היינו משום דדיבור מפסיק לדיבור שלפניו משא״כ בנד״ד אין דיבור מפסיק בין ראייתו לברכתו, דכל מה שצריכים שיברך תכ״ד הוא כדי שיסמוך הברכה לראייה שיהא ניכר שברכתו קשורה להראיה (ס׳ בסתר רעם ע׳ ד׳ בשם הגרח״ק שליט״א).

לא בירך תוכ״ד אם יש לו תקנה

בס׳ קצוה״ש (סי׳ ס״ו סי״ב) כ׳ דמי שלא בירך על ברקים ורעמים תוכ״ד יכול לברך אח״כ בלי שו״מ ואע״פ דכל ברכה שאין בה שו״מ אינה ברכה, מ״מ בברכות הודאה מצאנו שבמקום ספק יברך בלי שו״מ, ומה״ט נפסק בשו״ע (סי׳ רי״ט ס״ג) דאע״פ שברכת הגומל צריך לברך בפני עשרה, ואם בירך שלא בפני עשרה י״א דיצא וי״א דלא יצא, מ״מ טוב שיחזור ויברך לפני עשרה בלי שו״מ וע״ע שם ס״ט כעין זה, ועכצ״ל דשאני ברכת השבח שענינה לשבח להקב״ה ומקיים השבח גם בברכה בלי שו״מ, ומ״מ אם בירך בלי שו״מ לאחר כדי דיבור, ואח״כ ראה ברקים ושמע רעמים פסק הגריש״א שליט״א שיכול לברך בשם ומלכות דסו״ס לא יי״ח ברכתו כשבירך בלי שו״מ (ספר בסתר רעם ע׳ ד׳).

עמידה בברכת השבח

הפמ״ג (משב״ז סי׳ תל״ב סק״א) דן אם יש חיוב לעמוד בברכת השבח והודאה ונוטה לומר דהסיבה שעומדים בברכת המצוות היא רק כאשר צריכים לקיים המצוה בעמידה ואה״נ במצוה שיכול לקיימה בישיבה א״צ לעמוד, ולכן נסתפק שם לגבי ברכות השבח, אבל במקום אחר (פתיחה להל׳ ברכות סקי״ח) כ׳ הפמ״ג דברכות שבח רשאי לברך מיושב — ובאמת כן משמע בגמ׳ ממה שצריך לברך ברכת

הלבנה בעמידה דשנינו בסנהדרין (מ״ב.) דכל המברך על החודש בזמנו כאלו מקבל פני השכינה ואמר אביי הלכך נימרינהו מעומד ופרש״י הואיל ומקבל פני השכינה הוא, מעומד בעי לברוכי מפני כבוד השכינה שהוא מקבל. משמע מזה דכל ברכות השבח והודאה א״צ להיות בעמידה. אבל בסדור יעב״ץ כ׳ דצריך לעמוד בברכות השבח, ולכן המהדרין קמים, אבל בודאי אינו ראוי להשהות מלברך לאחר כדי דיבור כדי לברך בעמידה.

ראה בזק האור של הברק

הפוסקים (שו״ת מנחת שלמה ח״ב סי׳ ד׳ סקל״ד והליכות שלמה פכ״ג הערה ל״ט ושו״ת ציץ אליעזר ח״ב סי׳ כ״א) דנו אם יכול לברך על ברק כשרואה אורו ואינו רואה הברק בשמים, ודייקו שינוי לשון בין ברכת הברק ושאר ברכות הראייה, דבכל מקום שנינו הרואה לבנה בחידושה, הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, הרואה חמה וכו׳, משא״כ בברקים לא כתב לשון ״רואה״ בכלל אלא ״על הברקים״ ולכן כל שראה אור הברק יכול לברך ומ״מ אינו יכול לברך על הידיעה לבד וכמו״כ אם רואהו במראה ג״כ אינו יכל לברך דאין זה אור הברק בכלל.

סימן כ״ח

בין הזמנים כהלכה

חופש במקום שאין שם מנין

יש להסתפק מהו ההיתר של משפחות ששוכרים דירה במקום שאין להם שם מנין כל יום, ומפסידים תפלה בצבור וקרה״ת בשני וחמישי, דהרי המ״ב (סי׳ צ׳ סקכ״ט) פסק דמי שהוא אנוס ממון שמחמת השתדלותו להתפלל עם הצבור יבא לידי הפסד, יכול להתפלל בביתו ביחיד או בבהכנ״ס בלא צבור, אבל משום מניעת ריוח לא ימנע מלהתפלל עם הצבור, דחילוק יש בין מניעת ריוח לבין הפסד מכיסו עכ״ל.

לפ״ז יש לדון במי שנוסע לנופש, דלכאורה אינו דומה לאונס ממון שיבא לידי הפסד, וא״כ יש חיוב לנסוע דווקא למקום שיהי׳ לו שם מנין. אבל הגרשז״א זצ״ל (הליכות שלמה ח״א פ״ה ס״ד) ס״ל דאם הוא נוסע לצרכי בריאות, פדנסה או מצוה שרי, וצריך לשקול היטב אם החופש הוא בגדר ״בריאות״ אי לאו.

טוֹב בָּם כִּי אִם־לִשְׂמוֹחַ וְלַעֲשׂוֹת טוֹב
בְּחַיָּיו: יג וְגַם כָּל־הָאָדָם שֶׁיֹּאכַל וְשָׁתָה
וְרָאָה טוֹב בְּכָל־עֲמָלוֹ מַתַּת אֱלֹהִים הִיא:
7 ← יד יָדַעְתִּי כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא
יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין
גָּרוֹעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו:
טו מַה־שֶּׁהָיָה כְּבָר הוּא וַאֲשֶׁר לִהְיוֹת כְּבָר

מַלְכָּא בְּרוּחַ נְבוּאָה, יָדְעִית אֲרוּם לֵית טָב בְּהוֹן בְּבְנֵי אֱנָשָׁא, אֲרוּם אֱלָהִין לְמָחֲדֵי בְּחָדְוָת אוֹרַיְתָא, וּלְמֶעֱבַד טָב בְּיוֹמֵי חַיּוֹהִי: יג וְאוּף כָּל אֱנָשׁ דְּיֵיכוֹל וְיִשְׁתֵּי וְיִחְזֵי טָב בְּיוֹמוֹי, וְיַחְסַן לְבְנוֹי

בְּעִדָּן מוֹתֵיהּ כָּל טַרְחוּתֵיהּ, מַתְּנָא דְּאִתְיְהִיבַת לֵיהּ מִן קֳדָם יְיָ הוּא: יד יָדַעְתִּי בְּרוּחַ נְבוּאָה, אֲרוּם כָּל דְּיַעֲבֵיד יְיָ בְּעָלְמָא בֵּין טָב לְבִישׁ, כָּל דְּאִתְגְּזַר מִפּוּמֵיהּ הוּא יְהֵא

רש"י

נגריות: **כי אם לשמוח.** כמלקו: **ולעשות.** הטוב בעיני טולו, נעוד שהוא מי: (יג) **וראה טוב.** תורה ומצוות: (יד) **ידעתי כי כל אשר יעשה.** הקב"ה כמעשה בראשית, הוא ראוי להיות לעולם, ואין לשנותו לא בתוספת ולא בגרעון. וכשנשתנה, ט האלהים ליום ועשה שישתנה כדי שיירא מלפניו, אוקיינוס פרץ גבולו בדור אנוש והציף שליש של עולם:

שפתי חכמים

ט דקשה לרש"י ואין תלה והאלהים עשה שיראו

מצודת דוד

(יג) **וגם כל האדם.** אף מי שלא השכיל זאת מדעתו כי אם טבעו הטה את לבבו שיאכל וישתה ולראות טוב, רוצה לומר לבחור לעשות צדקה וחסד עם ההון שקבץ בעמל ויגיעה: **מתת.** רוצה לומר זהו מתנה מן המקום ברוך הוא אשר הוחק כן בטבעו: (יד) **הוא יהיה לעולם.** כזה השיעור שהגביל הוא: **עליו.** על זה השיעור אין ביד מי להוסיף ואין ביד מי לגרוע ולהפחית ממנו:

מצודת ציון

יג) **מתת.** מלשון מתנה:

אבן עזרא

ועוד ראיתי (פסוק טו) דבקים, וכבר הזכיר שאין טוב לאדם רק שיאכל וישתה, ואיננו מדבר על כל האדם, כי על האדם הנזכר המתעסק ביום ובלילה לקבץ ממון. ואמר אין לו ממנו אלא מה שיאכל, שיתכן שהוא שומר אותו למי שייטב בעיני האלהים לקחתו. וגם הזכיר פעם שנית זה הענין בעבור העתים. והענין הנה דבר העתים לכל דבר לעלות אל עושר או לרדת ממנו, ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, על כן אין לעמל טוב כי אם לשמוח בחלקו או בהונו, לעשות טוב בחייו שיחיה חיים טובים. או יהיה פידושו שיעשה טוב בחייו שיקבל עליו שכר טוב במותו: (יג) **וגם.** וגם זה שאמר שישמח, לא יוכל לשמוח אם אין העת נכונה לו כפי מתת אלהים בתחלת בריאותו: (יד) **ידעתי.** פירוש והאלהים עשה שלא יוכל נוצר להוסיף על מעשהו או לגרוע, כדי שייראו בני אדם מלפניו:

ספורנו

בם. במיני השתדלות האדם, אשר הוא עמל וטורח: **כי אם לשמוח.** בעיון שבו תושג שמחה שכלית ורוחנית, שהיא גדולה מכל שמחה חומרית: **ולעשות טוב.** במעשיות להדמות לבוראו: **בחייו.** שהוא יכול על זה: יג) **וגם כל האדם שיאכל ושתה.** וכמו כן הוא מפורסם שאם ישיג האדם את המספיק לו בחיי שעה: **וראה טוב בכל עמלו.** ובכל עמלו ורב השתדלותו יראה וישיג טוב עיוני ומעשי: **מתת אלהים היא.** שתעזרהו להשיג ולעמוד על ההסתפקות: יד] **ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים.** בלתי אמצעי, והם מיני הנבראים: **הוא יהיה לעולם.** יהיה דבר בלתי נפסד, כאמרו כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם (תהלים קמח ה'ז). וזה כי אין מציאותם שופע ממציאות שום נמצא, זולתי מהבורא שיהיה תמיד על ענין אחד: **עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע.** כי לא היה שום חסרון ידיעה, אשר אין בו יחסר שלמות פעלו באופן שיצטרך לתקון:

מדרשי חז"ל

תינוקת נתן בלבם, שאלמלא כן לא היה אדם בונה בית ולא נשא אשה ולא הוליד בנים. רבי יונתן אומר: פחותו של מלאך המות נתן בלבם, ור' אחווה בריה דר' זירא אמר: העלמת שם המפורש נתן בלבם, ולמה כן, מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. (שם).

לְעָלַם, עֲלוֹהִי לֵית רְשׁוּ לְגָבַר לְאוֹסָפָא, וּמִנֵּיהּ לֵית רְשׁוּ לְגָבַר לְבַצָּרָא, וּבְעִדָּן דְּיֵיתֵי פּוּרְעָנוּתָא בְּעָלְמָא, יְיָ הוּא דַּעֲבַד, בְּגִין דְּיִדְחֲלוּן בְּנֵי אֱנָשָׁא מִן קֳדָמוֹהִי: טו מָה דַּהֲוָה מִן קַדְמַת דְּנָא

שפתי חכמים

מלפניו. לכן פירש וכשנשתנה וכו': י דיוקו. של רש"י דאם לא כן מה ענין והאלהים יבקש וגו' לאשר להיות כבר היה. אלא כך פירושו, מה שהיה כבר הוא, ויש לנו להעיר שראינוהו שהקב"ה ביקש את הנרדפים, ואשר להיות כבר היה וכו' אין הקב"ה יכול נספר, כל זה כדי שיירא מלפניו, לפיכך אין טוב נאדם נעמוק אלא נמצוותיו ולירא מלפניו: (טו) **מה שהיה כבר הוא.** מה שהיה מלפניו כבר הוא עשוי, ולאיזהו לו שמעניהו מאמרים שראוהו, ויש לנו להעיר עליו שראינו שהקב"ה מבקש את הנרדפים, יעקב נרדף עשו רודף, ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי (מלאכי א ג), מלרים רודפים את ישראל מלרים טבעו בים וישראל הלכו בד רמה: **ואשר עתיד להיות,** עוד באחרונה, הוא דוגמת מה שכבר היה, כאשר בראשונה כן באחרונה אין הקב"ה משנה מידותיו

מצודת דוד

והאלהים עשה. אמנם מה שעשה האלהים בזה השיעור לא עשהו כן לכוונת תועלתו, כי אם למען ייראו הבריות מלפניו ולא ימרו פיו, ורק בזה השיעור הוא מבוא אל היראה ולא בשיעור זולתו, עם כי אנחנו לא נדעהו זהו מקוצר הדעת: (טו) **מה שהיה כבר הוא.** מה שהיה מאז כבר הוא עשוי ואין להשיב, רוצה לומר אם מי אחר חבירו דעשה עמו רעה מה שעשה עשוי: **ואשר להיות.** וכן אשר עתיד להיות עוד באחרונה שירדוף מי אחר חבירו לעשות עמו רעה, כבר היה הגזרה גזורה טרם עשותו ויהיה

אבן עזרא

(טו) **מה שהיה.** מעשה האלהים על דרך אחת. **ומה שהיה כבר הוא** ענינו הן הוא. ויש כמוהו. **ואשר להיות כבר היה** כמוהו. ונרדף הוא העומר שכינה אותו במלת הוא, והוא בין עבר ועתיד, והענין שהאלהים בקש מן הזמן שיהיה נרדף, זמן רודף אחר זמן ולא יפסק, כי הזמן שעבר שב עומר, ואשר להיות שב כמו עבר ושב הזמן אחד, ואם יתחלק לזמן עתיד ועבר. וזה ענין יתבאר בגלגל, שכל חלק ממנו ירדוף אחר הנקודה האמצעית והיא

ספורנו

והאלהים עשה. השתנות בטבע מפסיד השלמות, כענין ארורה האדמה (בראשית ג יז), וכענין עוד כל ימי הארץ וגו' (שם ח כב): **שיראו מלפניו.** בני אדם ולא יוסיפו למרוד כענין אדם הראשון ורורות המבול: טו] **מה שהיה כבר הוא.** הנה מה שהוא עתה, הוא הדבר שהיה כבר מאז שהשתנה הטבע במצות בוראו: **ואשר להיות.** ומה שעתיד להיות בימי גאולת ישראל העתידה, כאמרו השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה (ישעיה סו כב): **כבר היה.** קורם המבול:

מדרשי חז"ל

יד) **שיראו מלפניו.** אמר רב חסדא: חלמא בישא קשה מנגדא, מאי טעמא, והאלהים עשה שייראו מלפניו. (ברכות נה.). אמר ר' יהושע בן לוי: לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, שנאמר והאלהים עשה שייראו מלפניו. (שם נט.). א"ר יהודה: לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנאמר והאלהים עשה שייראו מלפניו. (שבת לא:).

שיראו מלפניו. א"ר יהודה ב"ר סימון: ראוי היה אדה"ר שיהיה חי וקיים לעולם אלא מפני מה נקנסה עליו מיתה, מפני שהאלהים עשה שייראו מלפניו. א"ר אלעזר, מתחלת ברייתו של עולם נאמר יקוו המים מתחת השמים, וכל כך למה, כדי שתראה היבשה, ומפני מה כתיב הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שמו ב' פעמים, אחד ברור המבול ואחר בדור הפלגה אלא מפני שהאלהים עשה שייראו מלפניו. א"ר יודן: גדולה היא היראה, ששמים וארץ לא נבראו אלא בזכות היראה, הדא הוא דכתיב והאלהים עשה שייראו מלפניו. (קה"ר).

טו) **מה שהיה וגו'.** אמר ר' יהודה: אם יאמר לך אדם, וכי אפשר שהקב"ה עתיד לעשות ים יבשה אמור לו כבר היה, כבר עשה כן על ידי משה, ואם יאמר לך וכי אפשר שאלו לא חטא אדם הראשון היה חי וקיים לעולם

והאלהים עשה שייראו מלפניו. שבעת ימים נשתנה הילוך ממה בדור המבול לזרום במערב ולשקוע במזרח כדי שייראו מלפניו, חכמה חזקה לאמוריה עשר מעלות מימי חזקיהו, ומימי אחז אמיו נתקצר היום ונתרנה הלילה היום מותו כדי שלא יהא נספד, כל זה כדי שייראו מלפניו, לפיכך אין טוב נאדם נעמוק אלא נמצוותיו ולירא מלפניו: (טו) **מה שהיה כבר הוא.** מה שהיה מלפניו כבר הוא עשוי, ולאיזהו לו שמעניהו מאמרים שראוהו, ויש לנו להעיר עליו שראינו שהקב"ה מבקש את הנרדפים, יעקב נרדף עשו רודף, ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי (מלאכי א ג), מלרים רודפים את ישראל מלרים טבעו בים וישראל הלכו בד רמה: **ואשר עתיד להיות,** עוד באחרונה, הוא דוגמת מה שכבר היה, כאשר בראשונה כן באחרונה אין הקב"ה משנה מידותיו

חלוקו הרי הוא לבוש בגדים ולבוש בגדים שהיה לבוש בגדים לגדול עוד בן מאה אלף שנה ידי שדוה בן מאה אלף שנה ידי שדוה בן מאה אלף שנה ידי שדוה